بنەچەی دروشمی "ژن، ژیـــان، ئـازادی".. و/ گێڕان هەڵبجەیی بە دەستکارییەوە

هەڤار حەسەن / بی بی سی نیوز عەرەبی

دروووشمی {ژن،ژیان،ئازادی} لەپاش کووشتنی کیژە گەنجی کورد{ ژینا ئەمینی} بووەتە دروووشمی سەرەکی خۆپیشاندەرانی ئێران و زۆرێک لە باژێڕەکانی جیهان.
زۆری نەبــرد ئەم دروووشمە ڕووپەری زۆر لە ڕۆژنـــامەو گۆڤارەکـــانی جیهانی داگیر کرد. هاوکات وەک هاوسۆزیەک بۆ ژنانی ئێران هەمان دروووشم بە فارسی لەسەر تیشەرتی زۆرێک لە خانمانی جیهان بینرا ،لە نێویاندا{میگان مارکل} هاوژینی شازادە هاری.
جێگەی خۆیەتی بپرسین سەرچاوەی ئەم دروووشمە چیەو کێ بۆیەکەم جار بەکاری هێناوە؟
ژنـــانی کـــورد نـــزیکەی ٢٠ ســـاڵ لەمەوبەر لە تورکیـــا کـــاتێک بە خۆپیشاندان و ناڕەزایەتی دەربڕین دەچوونە دەرەوە، ، بەمەبەستی داواکردنـی مـافە نەتەوەییەکانیـان لەو وڵـاتە ، وەک پەروەردە بە زمانی کوردی و یەکسانی و ئازادکردنی زیندانیانی سیاسیی کورد، ئەم دروشمەیان بەکارهێناوە

بەڵام ئەو دروشمە ئەوکاتە بە شێوەیەکی بەرفراوان لە سەرانسەری جیهاندا دەنگی دایەوە، دەمێک شەڕ لە نێوان بەناو دەوڵەتی ئیسلامی و هێزە کوردییەکان لە شاری کۆبانی لە باکووری سووریا لە ساڵی ٢٠١٤دا هەڵگیرسا.

لە ڕێکەوتـی ١١.١.٢٠٢٠ دەمێـک خۆپیشانـدەرانی کـورد لە بـا ژێڕی [بۆڵۆنیـا] لە ئیتالیـا بەبۆنەی یـادکردنەوەی کـوژرانی سـێ ژنە چالاکوانە کوردەکە، سەکینە جانسز، لەیلا سۆیلەمەس، فیدان دۆغان ، خۆپیشاندەران لافیتەیەکیان بەدەستەوە بوو لەسەری نووسرابوو (ژن، ژیان، ئازادی) .
کاتێك ڕێکخراوی داعش زۆرێک لە خاکی سوریای داگیرکرد و ناوچەیەکی فراوانی لە باکووری سوریا کۆنترۆڵکرد، بەتایبەت ئەو دەڤەرەی کە زۆرینەی کوردەکانی سوریای تێدا دەژین، ژنان دوو شەڕیان دەکرد، یەکێکیـان بەمەبەستی بەرگریکـردن لە خـاك، ئەوی دیکەشیـان بە

پاراستنی ڕەگەزی مێ و رێگریکردن لە کەوتنیان ژێر ڕەحمەتی ڕێکخراوە توندڕەوەکە، کە قوربانی یەکەمی ئەو تەرۆریستانە ژنانن.

دڵشاد عوسمان، چالاکوانی سیاسی کوردی سووری و ئەندامی رێکخەری کۆنفرانسی ژنان لە ئەوروپا بە [بی بی سی عەرەبی] ڕاگەیاند: لەسەرەتادا پیاوان ئەو دروشمەیان قبوڵ نەدەکرد، بەڵام ژنان پێیان چەسپاند و هەوڵێکی زۆریان دا تا ئەو دروشمە پەسەندکرا و لە ساڵی 2017دا جێبەجێکرا .

دڵشاد ئاماژەی بەوەشکردووە، ئەمڕۆ دروشمەکەمان لەڕێگەی ژنە کوردەوە، لەگەڵ ژنانی جیهان، و ژنانی ئێران دەنگی داوەتەوە ، بە زمانە جیاوازەکان و لەلایەن ڕەگەز و ئایین و پاشخانی کۆمەڵایەتی جیاوازەوە وتراوەتەوە و دەوترێتەوە.

ئەو لە درێژەی قسەکانیدا دەڵێت: ئێستا بەرخۆدانی ژنان لە ئێران بەرەو پێشەوە دەچێت، ژیان و ئازادی ژنان بۆتە شوناسێک بۆ خەبات، تەنانەت یاخیبوون لە دژی زوڵم و ستەم و نایەکسانی هەست پێدەکرێت.

چۆن ئەم درووشمە گەیشتە ئێران؟
ژنە چەکدارانی کورد لە باکووری سوریا لە کاتی وەڵامدانەوەیان بەرامبەر بە هێرشەکانی دەوڵەتی ئیسلامی بۆ سەر ناوچە کوردییەکان ، بەرخۆدانێکی بەهێزیان نیشان دا و لە کاتی ڕۆشتن بەرەو بەرەکانی جەنگ وشەی “ژن،ژیان ، ئازادی”یان دەوتەوە ،ئەمەش پەیامێک بوو بەوەی کە هیچ ئازادییەک و ژیانێکی شکۆمەندانە بۆ پیاو نییە تا ژن ئازاد نەبێت و کۆمەڵگەیەکی ئازاد بەبێ ڕزگاری ژنان بوونی نابێت.

شەڕڤانانی ژن لە نێوان ساڵانی ٢٠١٤ بۆ ٢٠١٩ شەڕی خوێناوی و بەرخوردانی مەزنیان لە دژی ڕێکخراوەکە کرد ،تا شکستیان بەو ڕێکخراوە هێنا. بۆ ئەوان ئەو سەرکەوتنە شکستێک بوو بۆ ئەو هێزە تاریکانەی کە هەوڵی بەکۆیلەکردن و چەوساندنەوەی ژنان دەدەن، هەروەها پەیامێک بوو بۆ هەموو ژنانی جیهان کە ژنان توانای ئەوەیان هەیە هەموو ئەو شتانە بەدەست بهێنن کە ئاواتەخوازین ،ئەگەر ئیرادەی ئازادیان هەبێت.

ئەو دروشمە لە گرتە ڤیدیۆییە بەرفراوانەکاندا دەرکەوتووە کە شەڕڤانانی ژنی کورد لە دژی داعش دەجەنگن، نەک تەنیا لە هێڵەکانی پێشەوە، بەڵکو لە توندترین شەڕەکانیشدا، وەک شەڕی ڕزگارکردنی ڕەققە ئەو درووشمەیان دەگووتەوە.

شەڕڤانانی ژن بوونەتە جێگەی سەرنجی سینەماکاران و هونەرمەندان لە سەرانسەری جیهاندا و چەندین فیلم و فیلمی دیکۆمێنتاری لەسەر ئەم ئەزموونە بەرهەم هێنراون.

هەروەها دروشمی “ژن، ژیان ئازادی” بە زمانی کوردی گۆڕدرا بە ناونیشانی کتێبێک کە بە هەردوو زمانی کوردی و ئیتاڵی چاپکرابوو، دروشمەکە لە میانی ڕێپێوانە ناڕەزایەتییەکانی کورد لە ڕۆما لە ساڵی ٢٠١٧، و ئاهەنگی ڕۆژی جیهانی ژنان بەرزکرایەوە، و بوو بە ناونیشانی چەندین بابەت و گۆرانی و شیعر.

خانمە ئەکتەری ناسراوەی ئێرانی [گوڵشیفتا فەرەحانی]، لە فیلمێکدا کە لە ساڵی ٢٠١٨ بەرهەم هێنراوە، بە ناوی “کچانی خۆر” ڕۆڵی فەرماندەیەکی ژنی یەکینەکانی پاراستنی ژنان گێڕاوە ،کە بە ئیلهام وەرگرتن لە ئەزموونی شەڕڤانانی کورد لە باکووری سووریا بەرهەم هێنراوە.
چۆن ئەم درووشمە گەیشتە ئێران؟
لە میانی ڕێوڕەسمی بەخاکسپاردنی کچە کوردی ئێرانی ژینا ئەمینی، لە زێدی خۆی لە شاری سەقز لە پارێزگای کوردستان، ئامادەبووان بەکۆمەڵ هەمان دروشمیان وتەوە . دواتر خۆپیشاندانی ناڕەزایی بە هەمان مەبەست زۆربەی باژێڕەکانی ئێرانی گرتەوە ،ئەوە بوو ئەو دروشمە بەخێرایی لە نێو خۆپیشاندەرانەدا بە چڕی و بەندی دەگووترایەوە. وەرای ناوخۆی ئێران لە جیهاندا دەنگی دایەوە ، بە فارسی و کوردی وهەندێک زمانی دیکە بەرزدەکرایەوە..

کورتە چیرۆک/ ژن، ژیان، ئازادی.. گۆران سەباح

ژن

هەموو جار بە ئازادی و ژیانی خۆشکم دەڕۆم: لە گیاندارێکی دوو پێوە بوومەتە زیندەوەرێکی هەزار پێ. پێیەکم لە مەتبەخە و پێیەکیشم لەناو جێ: ئەوە جاران بوو. ئێستە پێیەکم لە مەتبەخە، پێیەکم لەناو جێیە، یەکێکم لە ئیشکەمە لە دەرەوە، یەکێکم لە ڕێی

قوتابخانەی منداڵانە بۆ هێنان و بردنیان، یەکێکم لە مۆڵەکانە بۆ کڕینی ئاتاجی ڕۆژ، یەکێکم لە دائیرەی کارەبایە بۆ سافکردنی قەرز، پێیەکم لە نۆرینگەی دکتۆرا نە، سەتان پێی تر. جا کە پیاوەکەشم دێتەوە، دەبێ پێی بشێلم.

ژیان

هەموو جار بە ژنی خوشکم دەڵێم: دەمرم و دەژیمەوە کاتێ داوای پارەی ماکسییەک لە پیاوەکەم دەکەم. چا نییە تۆ ئیش و مەعاشی خۆت هەیە و چیت بوێ دەیکڕی. چاوی دەرێ، بۆ بۆی دەشێلی؟ هیچ ماقول نییە ئەو پرچە خاو و پڕەت هەیە و پێی پیاوەکەت بشێلی. دیقەتت داوەتە ڕەنگی؟ شتێک لە پرچتدا بەدی دەکەم. نازانم چییە. ئەوەندە دەزانم دەبێ هەزاران پیاو خزمەتی تاڵێکی پرچت بکەن. توخوا گوناه نییە بەو پرچە سیحراوییەت پێی پیاوەکەت بشێلی؟

ئازادی

هەموو جار ڕێ بە ژن و ژیانی خوشکم دەدەم قسە بکەن. دوای ئەوەی کیسەی دەردەدڵیان بەتاڵ دەبێ و ئیسراحەت دەکەن، وەک دوو بولبول دێنە پێش چاوم قەفەسیان بۆ کرا بێتەوە و بفڕن و نەگەڕێنەوە. بە ژن دەڵێم ئەگەر پیاوەکەت سووتاوە بۆت، تۆی خۆش دەوێت و خاترتی دەوێ، ئەوا هەرچی بۆ بکەی هەر کەمە، نەک پێی، هەموو گیانی مەساج بکە. بە ژیان دەڵێم مێردی خۆتە و هیچ شەرمی ناوێ داوای لێ بکەی، مادام ئیش ناکەی، دەبێ ئەوەشت قەبول بێت. هەندێک جاریش بە هەردووکیان دەڵێم: خەتای خۆتانە خۆتان بە پیاودا شۆڕ کردووەتەوە.

ژن

ســەت خۆزگەم بە ئــازادی، بۆ خۆی بێ پیــاو تێیــدا دەســووڕێتەوە. حەسوودیم بە ئیش و ماڵ و سەیارەی بنی دێت. لەوسەری دەچێتەو ئەوسەری، پیاوی هەبا، ئەوها دەبوو؟ کە وای پێ دەڵێم، هەناسەیەکی قووڵ هەڵدەمژێت، دێ لە پشتم دەوەستێ و دەست بە پرچمدا دێنێت و دەڵێت: من ئەو پرچەی تۆم پێوە بێت، هەموو دنیا ڕادەماڵم، تەواوی مرۆڤەکان ئازاد دەکەم. هێشتا قەدری پرچی خۆت نازانی. حەیفە ئەو پرچەت پێوە بێت و حەسوودی بە من ببەی.

ژیان

لاشەی ژن لەسەر تاتەشۆر بوو. پرچیی درێژ درێژ بووبوو. درێژییەکی

نائاسایی. ڕۆیی. تەواوی وڵاتی تەنی. پرچی بووە قیڕ، هەرچی شەقام هەیە قیڕتاوی کرد. بووە ئاو، وشکەساڵی نەهێشت. پرچی بووە کارەبا، تەواوی وڵات ل□ بەری حەسانەوە. بووە قوتابخانە، سەنتەری پزیشکی، بووە دادگە و گەند□□کانی قڕ کرد. وامزانی ل□ بەر چاوی من وایە و خەیاڵ دەکەم، دەستم بە چاوەکانم داهێنا و لێم خشاندن، پاشان کردمنەوە، خەیاڵ نەبوو. دیتم وا پرچی بوویتە وڵات.

ئازادی

ژیانی خوشکم ڕاستی دەڵێ، خەون ناگێڕێتەوە. پێم گوت: توخوا حەیف نییە ئێستە هەزاران پیاو لە ژێر سایەی پرچی ژندا دەحەسێنەوە. پرچی ئەو، مانای بە من و هەموو مر□ۋی سەر زەوی بەخشی. دەبێ پرچی ئەو ببێتە ئاڵای ئازادیی هەموومان.

لە ناونیش□انەوە بۆ فرەکولتووری.. دیار لەتیف

شر□ۋ□ی کتێبی شیعریی (گەڕانەوەم بۆ ئەفریقا)ی پێشەوا کاکەیی

ناونیشان وەک هاودەق:

سەختترین بەشی نووسینی دەق، ناونیشانە. وریایەکی زۆری پێویستە بۆ ئەوەی لەویتر نەچێت، نوێخوازی تێدابێت و نەچێتە دەرەوەی سنووری دەقەوە. مۆدێک لە ناونیشانی کوردیدا پەیدا بووە، لەبری ئەوەی کۆشش بکات خۆی بێت، هەوڵی پاتەکردنەوەی ئەویتر دەدات.
ئەم شەپۆلە زۆر سەرەتایە، ئەگەر ڕەخنەی نەکرێت، لە ئایندەدا زیانەکانی دەر دەکەون و دەبنە دیاردە، پێدەچێت بە پاساوی لەرزۆکانە ڕەوایەتی پێ بدرێت و بە کارێکی جێ ڕەزامەندی دابنرێت.
پێشەوا کاکەیی لەو شاعیرانەیە، کە بەشێک لە ناونیشانی بەرهەمە شیعرییەکانی کەوتوونەتە بەر بەکارهێنانەوەوە لە ڕووی ناوبەندی ڕێزمانی- ڕستەسازی- وشەییەوە. یەک نموونە لەو ناونیشانەی کە زۆر لەبەرگیراوانە بەرهەمهێنراوەتەوە، ئەم دوو ناونیشانەیە:

(ئەفریقانامە بە تامی شیعر) و (ئەمریکانامە بە تامی شیعر)ە. بە جۆرێک هەم بردراوەتە ناو سەردێڕی گوتارەوە، هەم خواستراوە بە ناونیشانی کتێبیش.
ئەم بردنانە نەیانتوانیوە ناونیشانە بنچینەیەکەی نووسەری یەکەم تێبپەڕێنن. ئەم بردنانە وەک زیان بەسەر نووسەرانی وەرگر شکاوەتەوە. دەتوانرا لەو قاڵبە خوازراوەشدا گۆڕانکاری درووست بکەن و کاریگەرییەکە کاڵ و لاواز دەر بکەوتایە و دەکرا و دەشبووە تێپەڕاندن و نەگوتراوە.
ئەو ناونیشانانەی ناوبراو، دوو کتێبە شیعری (ئەفریقانامە بە تامی شیعر) و (ئەمریکانامە بە تامی شیعر) کاریگەری خستووەتە سەر دەیان ناونیشان، چ لە بواری وەرزشی- ڕامیاری- زانستی- وێژەیی- ڕۆژنامەگەری. هەر یەک لەو بەڵگانەی دەیخەمە ڕوو، گەواهی ئەوە دەدەن کە بە هەمان بەستەنی ئەو دوو ناونیشانەی ئاماژەم پێدا، خۆیان سازاندووە تەوە.
ناونیشانی کتێبی ((خەرمانەک بیرەوەری ڕۆژنامەنووسێک بە تامی چیرۆک) هەڤپەیڤین) مستەفا ساڵح کەریم، دیدارەکە لە لایەن ئازاد عەبدولواحیدەوە لەگەڵی کراوە. ناونیشانەکی تری کتێبەکی شیعریی (پێکەنین بە تامی گریان)ـی نەسرین تەنیا. (جوانییەک لە تووڕەبووندا (دیدارەک بە تامی ژیاننامە))ی هیوا قادر لەگەڵ شەرزاد حەسەن ئەنجامی داوە و ناونیشانە لاوەکییەکەی نەیتوانیوە وەرگرایەتی تێپەڕێنێت. (ڤیدۆکلیپ بە تامی هەڵوەست) ناونیشانەکی لاوەکی ناو گوتاری: (خەونەکەی خەتم پیشان بدە، ئێران و کێشەی گۆڕانکاری لە خەرمەڵات)ـی بەختیار عەلییە، کە دەکاتە ناونیشانی پاژە گوتارەکی گشتییەکەی، هەمان ئەو قاڵبە ڕێزمانییە ناونیشانییەیە کە لای نووسەری دەستی یەک هەیە. هاوکات دەیان گوتاری ناو ماڵپەڕەکان، هەمان کاریگەری ڕاستەوخۆیان بەرکەوتووە و نەیانتوانیوە تێپەڕاندن بخوڵقێنن. هەڵبەت ڕیزکردنی ئەو هەموو ناونیشانە لەبەرگیراوانە بە پێویست نازانم، چونکە ڕوونە هەر بە گەڕانێک لە تۆڕدا دێنە بەر دەستمان.
ناونیشان بەستەری دەقە، چەند خۆمان لەم هاوکێشە پێڕگیر بکەین، هەندە لە ڕاستی و خوێنەر دوور دەکەوینەوە و بنەماکانی جوانی و سازاندنی ناونیشان دەکەوێتە ژێر پرسیارەوە. ئەم تێگەیشتنەمان بە نموونەیەک گەڕاڵە دەکەین: کاتێک بە بازاڕەکدا تێدەپەڕیت و لە تابلۆی سەر فرۆشگایەک دەڕوانیت، دەبینیت تابلۆی سەرتاشخانەیەک لێی نووسراوە دەرمانخانە، دەستبەجێ پرسیار و گومان درووست دەبێت و ئەو پرۆسەیە دەبێتە جێی سەرزەنشت. ئەمە جگە لەوەی حاڵەتەکەش بە ناشیرین پێسن دەکرێت؛ بە ناونیشان و دەقیش بە هەمان شێوەیە. ئەوە

بۆ خۆی فریودانە، هەر فریوێک کە ساختەییە، ڕەت دەکرێتەوە.

ناولێنراوی کتێبی یەکەمی کۆکتێبە ڕۆمانەشیعری (گەڕانەوەم بۆ ئەفریقا)ی پێشەوا کاکەیی، (لەنێو ماسای□کاندا). (کە ئەم کۆکتێبە، بەرگی یەکەمی پڕۆژەکەیەتی، بە ناوی گەڕانەوەم بۆ ئەفریقا). گەشتێکی شیعرییانەی کولتوورخوێنە و لەو ڕێگەوە زەمەنێک بەر باس دەدرێت کیشوەربڕ، دەستبردن بۆ ڕیشەکانی نەریت و سازاندنەوەی مێژوو. قووڵبوونەوەیە بەناو ژینگە و ژیان و خووڕەوشتە میللییەکاندا. دەقێکی کوردی ئەفریقینووس، زمانێکی ڕەوان، پ□یقیوە لە فەرهەنگێکی دێرین، لە میللەتێکی سادە ژیانکردووی سرووشتخوازدا. (لەنێو ماسای□کاندا)؛ ئەو گەڕانە شیعرییە بان□تەوەییەیە، کە خۆی دەکاتە هەناوی ڕۆحانییەتدا، پەیڕەو لە شێوازێکی نالاسایکەرەوەیە. جۆرێک لە شێواز خۆی بەیان دەکات لە چەشنی پەراوێزی شیعریی، کە ئەمە هاوکات نوێکارییەکی سەربار خراوە. ئەم دەقە بزێوە درامییە؛ لە تەنیشت ڕۆچوون بە ناوکی ماساییەکانەوە، ڕەخنەیەکی توندە لە سەرمایەداری و شێوە ژیانی هەنووکەیی و هاوکات هەندێک جار بەشداری پێکردنی زمانێکی گەپ، توانجدەر و قامچی وەشێنە!
دووزەنەی ناونیشان لەم دەقی واڵایەدا، (لەنێو ماساییەکان)دا، کە ناونیشانی لاوەکییە بۆ ناونیشانی سەرەکی کە: (گەرانەوەم بۆ ئەفریقا)یە؛ ئەم ناونیشانە لاوەکیی□، □وداوچن و گێڕانەوەخوازە، ئەمەش تەرزە مانشێتێکی نوێیە بەو پێیەی لە ڕووبەری شیعری کوردیدا کەمتر کاری تێدا کراوە (لێرەدا بە ناونیشان کردنی کولتووری گەلانم مەبەستە). ماسایی؛ کۆمەڵە خەڵکێکن لە سنوری نێوان کینیا و تانزانیا نیشتەجێن، ئەم گەلە لە خاکی هەردوو وڵاتەکەدا دەژین، گەشتە شیعرییەکە لە خاکی ماساییەکانی کینیاوە دەست پێ دەکات. بەڵام پانتایی زیاتر نەدراوە بە هونەری جوانکاریی ناونیشان. هاوکات بە تەواوی ناونیشانەکە ڕایەڵی د□ق، □□ب□رییەکە بۆ پارێزگاری لە شوناسی دەقەکە. ناونیشان□کی نادیارییە، کە دەڵێم لە ڕووی هونەری ناونیشانەوە جوانیناسی بەم ناونیشانە نەدراوە، بەو واتا دێتەوە کە ئاخۆ چی لەدوای لەنێو ماساییەکانەوە دێت! ناونیشانەکە ئاماژەیەکمان پێدەدات، ئەویش شوێنە. بەڵام بۆ ئەوەی وێژەیتربا، دەبوو ناونیشانەکە سەربارخراویتری وەک پاشناوێک لەگەڵ هاتبا و لە ناونیشانی ئاماژەیی دووری دەخستەوە و دەیکردە ناونیشانێکی هونەری- وێژەیی.

ناونیشانی لاوەکی کتێبی دووەم، (گیکویوو و تیرەی کچانی مۆمبی)یە.

خودی ئەم ناونیشانە، ڕەگەکەی لە ئەفسانە و مێژوودایە. گیکویوو و مۆمبی ئەفسانەیەکن لە (میتۆلۆژیا/ ئەفسانەناسی)ـی ئەفریقا، کە هاوشێوەی دیدی ئادەم و حەوایە، بەڵام جوداتر.
بە باوەڕی خۆیان خودا لەسەر زەوی خوڵقاندوونی، گیکویووی نێر چووەتە کێو و نزای کردووە، دواتر لە کێوەکە هاتووەتە خوار و مۆمبی مێی بینیوە و ئیتر بوونەتە ژن و مێردی یەکتر. ناوی گیکویووی بە مانای (درەختی هەنجیری گەورە) دێت و مۆمبییش بە واتای (درووستکەر) دێت.
شاعیر زۆر کارامەیانە هاتووە و چیرۆکی ئەفسانەکەی گەرداندووە و (دووزەنەی/ سیستم)ـی ناونیشانی (دەقەکەی/ دەقەکان)ـی لەسەر بونیاد ناوە. هەر یەک لە ناونیشانەکان بە واژەی هەنجیر و ژمارە دەست پێ دەکەن، ئەمەیش ئاوێزانی تەواوەتی ناونیشان و دەقە، دوا جار ئاوڕێکی زۆر پێویستی لەو بڕە ئیستاتیکەی کە ناونیشان دەیخوازێت، داوەتەوە. ئەم ناونیشانە بە هەموو مانایەک یەکانگیری دەقە و پڕ واتایە و بە جوانکارییەوە هاتووەتە بەرهەم.

(ئێمبوو و ئێمبێرێییەکان وەک درەختێکی لێکئاڵاو)، ناونیشانی کتێبی سێیەمە لە کۆکتێبە ڕۆمانەشیعری (گەڕانەوەم بۆ ئەفریقا)یە.
لە بنچینەدا، ئێمبوو و ئێمبێرێییەکان یەک گەل بوون، بەڵام دواتر جیا دەبنەوە و لە ئێستادا دوو گەلن، زمانیان تا ئاستێکی زۆر لێکەوە نزیک و هاوبەشن.
ئاماژەی شاعیر ئەوەیە کە چەندە لێک جودا بن وەک دەسەڵاتی خۆسەری و ناسنامەی گەلایەتییان، بەڵام دوا جار هەر یەکن و وەک □□گ□ی درەختێکن لێکئاڵاو، هاوشان ئەمە جۆرێکە لە ساخکردنەوەی مێژوویی.
ناونیشانەکە زۆر شاعیرانەیە و تایبەتمەندییەکانی ناونیشانی سەرکەوتووی لە خۆدا کۆ کردووەتەوە.

(وەک مێروویەک باڵم گرت بۆ لای مێرووەکان). چوارەم ناونیشانە لە کۆکتێبە ڕۆمانەشیعری (گەڕانەوەم بۆ ئەفریقا). ناونیشان زۆر شاعیرانەیە، شاعیر مێرووی هەوەڵینی وەک زیندەوەرێک بە کار بردووە و مێرووی دووەم، ناوی گەلێکی سەربەخۆیە و ناوی ناوچەشە.
ناونیشانەکە لە هەموو ڕوویەکەوە مافی پێدراوە.

(بە حەیرانی ساراکا و چووکایی بم)، پێنجەیەمین ناونیشانە لە کۆکتێبە ڕۆمانەشیعری (گەڕانەوەم بۆ ئەفریقا). ساراکا و چووکا، هەردووکیان دوو ئێڵن لە نۆ هۆزەکەی گەلی مێرووییەکان. شاعیر چونکە لە گەشتەکەی لەناو کتێبی (وەک مێروویەک باڵم گرت بۆ لای مێرووەکان)دا، ڕۆسێتتا لە دەست دەدات، ئیتر ئۆقرەی مانەوەی

لەنێو (مێرووەکان) لە هەڵدەگیرێت و بڕیار دەدات بەواتە ناو ساراکاییەکان و چووکاییەکان، بە ئەوەی کەمێک باری خەفەت لەسەر شانی کەم ببێتەوە. بە ئەگەری زۆرەوە کە وشەی حەیرانبوون لەوێدا ئاماژەیە بە فریاگوزاری ئەو خەڵکەی کە ڕووی لە کردوون و بە دەمەوەی هاتوون. گەشتەکانی ئەم کتێبانە، پێکداچوون، بە تاک سەربەخۆن و بە گشت پێکبەستراون. کۆی گشتییان ڕۆمانەشیعرن. ناونیشان شیعرییە و خوێنەر تاسەی کنە و پشکنینی دەقی بە دەکات.

(غەڵغەڵەم بە وشەی یاکووەکان کرد)، شەشەم ناونیشانی پۆلەکتێبی ڕۆمانەشیعری (گەڕانەوەم بۆ ئەفریقا)یە. یاکووەکان کە بە مانای تەنیایی دێت، گەلێکن لە وڵاتی کینیا. شاعیر لەسەر پرسی زمان دەوەستێتەوە، بەم ناولێنراوە شاعیر دەیەوێت پەیمان ڕابگەیەنێت کە تێرە لە کنە و پشکنین و لەناو گەلناسیدا تواوەتەوە و گەڕیدەیەکی چوستە. ناونیشانەکە بە تەواوی پێوەری هونەریبوونی تۆمار کردووە.

(ئیلچامووس و خەونی ڕاوە ماسی)، حەوتەم ناونیشانی پۆلەکتێبی ڕۆمانەشیعری (گەڕانەوەم بۆ ئەفریقا)یە. ئیلچامووسەکان کۆمەڵە خەڵکانێکی کینیایین و پیشەیان ڕاوەماسییە، وەک ڕەنگ دەچنەوە سەر ماسییەکان، شاعیر بە تێکەڵاویەتی لەگەڵ کولتوور و نەریتە میللییەکان توانیویەتی سوودی باش لەو سەرچاوە وەربگرێت بۆ دەوڵەمەندکردنی ناونیشانەکانی. گەڕانەوە بۆ فەرهەنگ و هەڵبژاردنی ناونیشانی دەق، جوانی و قورساییەک بە بەرهەمەکە دەدات.

(ڕۆشنایی و تاریکایی تووگێن و پۆکۆتەکان)، هەشتەم ناونیشانە لە دەستەکتێبی ڕۆمانەشیعری (گەڕانەوەم بۆ ئەفریقا)دا. تووگێنەکان کۆمەڵە خەڵکانێکن لەو یازدە پۆلەی نەتەوەی (کالێنجین) لە وڵاتی کینیا. پۆکۆتەکانیش بە هەمان جۆر کۆمەڵە خەڵکانێکن لەو یازدە پۆلەی نەتەوەی (کالێنجین). ناونیشانی ئەم کتێبە بە دوو واتا هاتووە، یەکەمیان ڕۆشنایی وەک ئاماژەیەک بۆ ڕۆحی تووگێنەکان کە خەڵکانێکی نەرم و نیانترن، ئاشتیپەروەرن و دوورن لە شەڕانگێزیی، تاریکاییش لە بەرانبەری پۆکۆتەکان هاتووە کە خەڵکانێکی ڕەق و شەڕخوازن. واتای دووەمی ناونیشانەکە (ڕۆشنایی/ تاریکایی) وەک یەکەیەکی سەربەخۆ و دوور لە ناوی ئەو دوو گەلە وەربگرین، دەگەڕێتەوە بۆ ئەو پاژە شیعرەی کە لەسەر کەرەنایە و لەوێدا شاعیر ئاماژەی بەو دەخە داوە، دەڵێت:

(ئەم پەتایە، کەرتەشییەکی ڕۆحسمە
چۆن لە ماڵۆچکەی زەویندا
ڕۆشنایی و تاریکایی دەسمە؟ .)

ئەم ناونیشانە دوو ڕەهەندە و دوو واتا لە خۆدا کۆ دەکاتەوە.

(ناندی و تەریک و کیپسیگیس وەک سیانەیەک لە چاوی مندا)، دەکاتە نۆیەم ناونیشانی پێڵەکتێبی ڕۆمانەشیعری (گەڕانەوەم بۆ ئەفریقا). هەر یەک لە ناندی و تەریک و کیپسیگیس سێ گەلن و سەر بە نەتەوەی (کالەنجین)ـی کینیان. ئەم ناونیشانە جەختکردنەوەیەکە لە یەکانە ڕوانینێکی شاعیر بۆ ئەم سێ گەلە. ناونیشانێکی درێژە، ئەوەی دژواری کردووە لە ڕووی دەربڕینەوە تاقە واژەی (کیپسیگیس)ـە. ئەم وشەیە بۆ خوێنەر دەبێتە لەمپەر لە بەردەم گەکردنی ناونیشانەکەدا. هەڵبەت هاتنی (وەک)ـی ئامرازی پەیوەندی هاوتای پیتی (ش)ـە، کە ڕۆڵی جەختکردنەوە و دەنیایی کردنەوەیە. دەکرا ئامرازی پەیوەندییەکە نەهاتبا لە پێناوی هەوڵدانی کورتبڕی ناونیشانەکەدا.

(شەش کەڵەگەی کالەنجین)، دەیەم ناونیشانی دەستەکتێبی ڕۆمانەشیعری (گەڕانەوەم بۆ ئەفریقا)ـیە. لێرەدا دەبێت بزانین کالەنجین نەتەوەیەکە و لە چەندین دەستەگەل درووست بووە و خاوەن شوناسی کینیایین. ئەم ناونیشانە لاوەکییە لە سێ وشە پێک دێت، ناونیشانێکی ژمارەییە، کە لە ناونیشانی کتێبەکەوە دەپەڕینەوە بۆ پاژە ناونیشانەکانی دەقەکان، ئەو تەونکارییە کارامەییەی شاعیرمان بۆ ڕوون دەبێتەوە لە چۆنییەتی کارکردنی تانوپۆی بژاردەی ناونیشانەکان. ئەم ناونیشانە دەکرێت بە یەکێکیتر لە ناونیشانە وردە کارلێسەرکراوەکانی ئەم کۆمەڵە کتێبە وێژەییە هەژمار بکرێت.

(لە هەر گەلێکدا شیعرم کاژی خۆی فڕێ دەدا)، ناونیشانی یازدەیەمین کتێبی ڕۆمانەشیعری (گەڕانەوەم بۆ ئەفریقا)ـیە. سرووشتی ناونیشانی دوایین کتێب وا دەخوازێت درێژ بێت، چونکە وەک لە ناونیشانەکەوە ڕوون دەبێتەوە کە ئاماژە بە فرەگەلێک دەکات، لە ڕاستیدا چەندین گەل بەسەر دەکاتەوە، بۆیە ناونیشانەکە پێ بە پێستی ناوەرۆک هاتووە.
ناونیشانەکە کە درێژە، بەڵام لە ڕووی ئاوازەوە خۆشزارییە و وا لە خوێنەر دەکات بە دوای ئاماژە شاراوەکەی پشتەوەی ناونیشانەکەدا بگەڕێت. هەندێک جار ناونیشانی درێژ هەن چونکە خۆشئاواز و شیعرییەت و بە وێنە و هزرین بارگاوین، کەشەیەک بە خوێنەر چێ ناکات و درێژی ناونیشانەکە ئاسایی دەبێتەوە.
کۆی پڕۆسەی ناونیشانەکان بە ئاگاییەوە کاریان تێدا کراوە و پاراتێکستی ئەم ئەزموونە شیعرییە کە بەکسەکە لە یازدە کتێبدا، بە وردی و لێزانینەوە دەستی بۆ براوە. لەبارەی ناساندنی پاراتێکستەوە کە دەکرێت وەک دەقی دووەمی دەق بیناسێنین. بە زیاتر

ڕوونکردنەوەی گوزارشتی دەقی دووەمی دەق، ڕوونتر ئاماژەی پێ بدەم ئەوەیە کە ڕووبەرگ و ناونیشانی دەرەکی و ناوەکی دەقەکان و پێناسی کتێب و تابلۆی بەرگ و پێشکەشە و دەروازە و ڕەگەزی دەق و پاشکۆ و هێڵکاری ناوخۆی لاپەڕەکان و هەر هەموو ڕێنیشاندەری پەڕلەکانی ناو دەقن کە بە هەموو پێی دەگوترێت پاراتێکست.

(گەڕانەوەم بۆ ئەفریقا)ـی پێشەوا کاکەیی، بە بایەخەوە ئاوڕی لێ پاراتێکست داوەتەوە و ئەزموونێکی سەرکەوتووانەیە.

فرەکولتووری لە بەرانبەر توندوتیژیدا:

هەر نەتەوەیەک لە مێژوودا قۆناغێکی بەرگری هەبووە. مێژوو دەنەرمانە تێنەپەڕیوە، ڕۆحی نەتەوەکان لە ڕۆحی مرۆڤەکان دەچێت، کە بە سرووشتێکی دڵڕەقانە تەنراوە. نەتەوەی سەردەستە، نەتەوەی ژێردەستەی قووت داوە. لە مێژووی مرۆڤایەتیدا، کەمترین تێگەیشتن لە نێوان نەتەوەکان ئامادەیی هەبووە. لەگەڵ سەرهەڵدانی شارستانیی تازەدا، هێشتا مرۆڤەکان کولتوور و شوناس و زمان و مێژوو و سەروەری و تەنانەت هەبوونی یەکتر ڕەت دەکەنەوە.

لە بەرانبەردا کاری ئەدەبیاتە ئەو تێگەیشتنە مرۆییە دەستکاری بکات و بیگۆڕێتە سەر پێکەوەژیان و یەکتر پەسەندی. بەڵام بە هۆی ململانێ و جەنگەوە، سیاسەت و سۆزی جەماوەری ڕۆڵیان لەسەر ئەدەبیات هەبووە، بەمەیش جۆرێک ئەدەب سەر هەڵدەدات پێی دەگوترێت: ئەدەبی بەرگری.
دەکرێت لەم ئەدەبەدا بەر زۆرترین ڕێژەی بە ئاژێڕاندن و سووک ڕوانین لەویتر و هەڕەشە و بە بێهاکردنی مرۆڤ ببینەوە. ئەم ئەدەبە هەرگیز ناچێتە خانەی ئەدەبی مرۆڤایەتی و ڕاستەقینەوە. ئەمە باسکردن نییە لەو ئەدەبەی بەرگرییەکی مرۆڤانە لە نەتەوەیەکی داگیرکراوی بندەستە دەکات، بەڵکوو مەبەست لەو ئەدەبەیە کە بەرگرییە لە چوارچێوەی دەمارگیریی نەتەوەییدا! ئەدەبێک کە کار لەسەر سڕینەوەی ئەویتر دەکات، دژە پێکەوەسازانی ئاشتیانەیە.
ئەدەبێک کە دەرفەتی وتووێژ نادات و تاکە هەوڵی خۆسەپاندنە. لەو سەردەمەی ئەدەبی کوردی کە دەیەوێت خۆی لە قۆناغی ڕۆمانتیک جیا بکاتەوە، ڕوانگە و کفرییەکان کە سەر هەڵدەدەن لە قۆناغی هەفتاکانی دەیەی ڕابردووەوە کە باس لە دیارترینیانە، ڕەنگە هیچ شاعیرێک هەندەی شێرکۆ بێکەس دەستی نەبووبێت لە بەرهەمهێنانی ئەدەبێکدا کە خۆی لە جیهان دادەبڕێت و دەکەوێتە سەنگەری ململانێی حیزبی و باڵەکانی ناو حیزب و ناکۆکییە زۆرەکانی لەگەڵ ڕووبەری

تەگەیشتن لە پەیامی بانگەشەی ئەدەبی مرۆڤانە، ئەدەبێک کە بیەوێت لە ڕوانگەیەکی بەرینەوە بە جیهان و لە جیهان بڕوانێت و کێشەی شوناسی بخاتە بەردەم ئەوانیتر و جیهان، نەک لە سەنگەیەکی باریکی نەتەوەیی و حیزبییەوە!
هەرگیز کێشەکە ئەوە نییە ئەدەبیات لەکاتی تەنگانەدا ئاوڕ لە پرسە نەتەوەییەکەی بداتەوە، بەڵام چۆن ڕوانین و دیدێک، ئەوە جێی باسەکەیە. ئەمە شێرکۆ دەخاتە بەردەم هەڵەیەکی گەورەی ئەدەبییەوە، کە تا تەمەنێکی زۆر لەگەڵیدا هەڵدەکشێت. هەرچەندە لە کۆتاییەکانی تەمەنیدا لێی هەڵدەگەڕێتەوە، بەڵام بە مانا مرۆڤانەکە نییە، بەڵکوو ئەوەی ئاگاداری قۆناغە باوەڕمەندییەکانی شیعری شێرکۆ بێت، دەزانێت کە بە مانای مرۆڤانە نا، بەڵکوو پشتکردنە دەسەڵات بە مانای باڵێکی نوێی حیزبی و ئۆپۆزسیۆنانەیە بەرانبەر کێشەکان و تاکی کوردی و کۆمەڵگەی سیاسییە دەرەبەگە کوردییەکان. باوەڕە شیعرییە بەرهەڵستکارییەکەی شێرکۆ لە دەقی واڵای (ئێستا کچێک نیشتمانمە) کە ئەم دەقە بەیاننامەی ڕوو هەڵگەڕانی شێرکۆ لە دەسەڵات پێشان دەدات، لە ڕاستیدا بە هۆکاری بەسەرچوونی مەدی حوکمڕانی دەسەڵات بوو، لەوەوە دەچێتە پاڵ وەستگەی دەسەڵاتێکی ئۆپۆزیسیۆنانە لە پەناو لە دەستنەدانی جەماوەرەکەی، چونکە هیچ شاعیرێک هێندەی شێرکۆ جەماوەرویست نەبووە، چونکە ئەم شاعیرە شاعیری شۆڕش بووە، شۆڕشیش هەمیشە پەیوەستی بە جەماوەر و دەنگی ئەویترە. بەپێی بەشێکی زۆری ئەدەبیاتی شێرکۆ بێکەس، بەرهەمهێنەرەوەی ئەدەبێکی توندوتیژە بەرانبەر ئاژەڵان و مرۆڤ. ئەدەبیاتێکە لەبری نەرمونیانت بکات، وا دەکات تەڕەسەن، زبر و ناڵەبووردە بیت، ئەمەش کاریگەرییەکی تەواو نەرمنیانە دەگوازێتەوە سەر دەروونی بەردەنگ. بەم پێیە بێت ئەدەبیاتی شێرکۆ بێکەس ئیشی لەسەر فەرهەنگی کولتووری نەکردووە و توندوتیژی مرۆییانە و ئاژەڵیانەی خستووەتەوە، بەوەی لە ڕەگەی بە دەعەجانکردنی مرۆڤەوە، پێشناوەکی نەگریسانەی سەرباری جۆری ڕەگەزیی ئاژەڵەکان کردووە.

گەر بە فەرهەنگی کولتووری بگەڕێینەوە، گرنگترین شاعیرێک کە پەیوەستە بە بایەخەوە لەی بڕوانین پێشەوا کاکەییە. ئەدەبیاتی پێشەوا ئەزموونێکی گەنجە، بەڵام ئەزموونێکی تولانی و بارگاوییە بە مەعریفەی شیعریی. ڕوانین لە شیعر بە تێگەیشتنەوە، وەکچوونە بەناو خانەی بنەڕەتییەکانی بیرکردنەوەی شیعریانە. هەر دەستبردنێکی بە پرۆسەی شیعریی، ئاگامەندانەیە، بە ئاگاییەوە کار لەسەر ئەندازەسازیی شیعرییەتی خۆی دەکات.
لە دوایین کتێبی ڕۆمانەشیعریدا (گەڕانەوەم بۆ ئەفریقا)، کە

بۆکسێکە لە یازدە کتێبدا، گەلانێکی ڕەشکەڵە تەوەرەییە و دەچێتە ناو ڕەگی نەریتە میللییەکانەوە و زمانی کۆن و ئەفسانەسازی و فرەکولتووری و فەرھەنگ و کەلەپووریانەوە. بەم سەرگەرمییەوە دەست بە گێڕانەوەکانی دەکات، گێڕانەوەیەک کە چۆن دانتی (کۆمیدیای ئیلاھی) پێ نووسییەتەوە.

سەرجەم ئەم کتێبانە جەخت لەسەر بیرۆکەی فرەکولتووری و فرەشوناسیی گەردوونی دەکەنەوە، ((دەبێ بە جۆرێکی دی، گەلان پێکەوە ببەستینەوە))، ئەم دێڕە و دەیانی تر لە کتێبی (گیکوی▯وو و تیرەی کچانی مۆمبی)دا، تەواو پاڵپشتی بۆچوونەکەمانە. ک▯▯ک▯ی ئەم پڕۆسە شیعرییە، دڵداری کردنە لەگەڵ سرووشت و نیانی و ژینگە و ڕووەک و درەخت و ھەوا و ئاو و ئاسمان. تۆ ئەگەر ڕەشکەڵەیت، زەردەڵەیت، سپیکەڵەیت، سوورکەڵەیت و ھەر شێوەیەکیت. ھەر زمانێکت ھەیە و ھەر پاشناوێک، ھەر کولتوورێک و ھەر باوەڕێک، ھەر ئایینێک و ھەر ڕەگەزێک، چونکە تۆ مرۆڤیت، لەم ئەزموونەی پێشەوادا جێگەی بۆ کراوەتەوە. بەڵکوو بە یەکسانی و دوور لە ھەر کردەیەکی ڕەگەزپەرستانە. بەرزنرخاندنی ئەم ئەزموونەی شاعیر لەوێدایە کە ڕەگەزپەرستانە لە دەوروبەر وەک دۆست و نادۆست ناڕوانێت، بەڵکوو دەرفەت دەداتە دووادندن. شاعیر دەڵێت؛

((نەمدەویست وەک گۆستاق ی▯نگ
بڵێم لە ژوورێکدا خەوتم، بۆنی تەپاڵەی لێ دەھات
خۆم بکەمە دەروونشیکارێک و
ھەموو شتێک بە کولتووری سپی بخوێنمەوە .))

لەم ڕووبەرە شیعرییەی کاکەییدا، جیاوازی چینایەتی گەیشتووەتە پلەی سفر، جیاوازی ڕەگەزی و جیاوازییە زۆرەکان ڕێگەیان پێ نەدراوە، خۆیان نمایش بکەن، مامەڵەکە تەواو مرۆیانەیە. شاعیر لەم کتێبەیدا، خاوەن گوتارێکی دژە سەرمایەدارییە و دژە بەو بیرکردنەوە سپییەی بە عەقڵێکی سپیپێستانەوە کە دەخوازێت پلەبەندی درووست بکات و جیھان دابەش بکاتە سەر بەرز و نزم و کۆیلە و سەردار. ھاوڕێ لەگەڵیدا دژە ئەقڵیەتی ڕەگەزپەرستانەیە بۆ شوێن. شوێن ئازاد دەکات و دژە بە سنوورە درووستکراوەکانی مرۆڤ. ھاوسات ئەم کتێب▯ ش▯ش▯کە بەسەر ئەقڵی دەمارگیرانەدا، ئەم بیرە جوداخوازییە بە تەواوی لە فیلمی (خزمەتکارەکان)دا کە ئەمریکییە، جەختی لێ کراوەتەوە. باس لە کۆمەڵێک ژنە خزمەتکاری ڕەشکەڵە دەکات کە چۆن سیستەمی دەرەبەگانەی سپیکەڵەکان دەیانچەوسێننەوە. فیلمەکە ئەو واقیعەمان بۆ دەخاتە ڕوو کە مرۆڤ داگیرکەر و ستەمکاری مرۆڤە، دوا جار شۆڕشی ڕەشکەڵەکان بەسەر یاسا زۆرەملێکاندا سەر ھەڵدەدات

و دەگەنە جۆرێک لە ڕزگاری و ئازادی. بۆیە (گەڕانەوەم بۆ ئەفریقا) دابڕانە لە زەوقی ڕاهێنراوی چەندین ساڵەی شیعری کوردی، بە جۆرێک لە خەیاڵەوە بۆ کەرەستە و چێژ و مانا و بیرکرنەوەی زمانییانە.

سەرۆک کۆماری سەردەمی قەیران و چاوەڕوانی!.. عوسمانی حاجی مارف

بەدوای ساڵێک لە هەڵبژاردنەکانی عێراق و چەندین گفتوگۆو دانوسان و کێشمەکێش و بارگرژی نێوان پارتی و یەکێتی، دەرئەنجام لەژێرناوی پەیامی پوچ و بەناوەرۆکی “یەکڕیزی کوردە”وە لەسەر پێستی سەرۆک کۆمار ڕێکەوتنێکی ناچاری و شەرمنەکانەیان واژۆکردو ڕاگەیاند. بەهەمانشێوەی ملکەچیەکانی پێشوویان، پابەندبوون و پاشکۆبوونیان بەئایندەی حکومەتێکی تەوافقی بەپایەی بەغداوە دووپات کردەوە. چەندینبارە ئایندەی سیاسی کوردستانیان خستەوە ژێر ڕەحمەتی چارەنووسی خۆسازدان لەگەڵ هێزە کۆنەپەرست و تائیفە میلیشیاکانی

عێراقدا. گەر ملکەچی پارتی و یەکێتی بە بەشداریان لە دەسەڵاتی سیاسی لەرزەکی بەغدا لەو ناچاریەوە هاتبێت پێگەی سیاسیان لە ناوچەکەدا داشکاوە و لە قەیرانێکی قوڵی ئابوری و سیاسی تێوەگلاون، ئەم خۆسازدانەو ڕێکەوتنەیان نەک ناتوانێ بە دانیشتوانی عێراق و بە دانیشتوانی کوردستان نیشاندانی ئایندەیەکی گەش بێت بە کۆتاییهێنان بە نائارامی و ناسەقامگیری سیاسی و گێژاوی سیاسی لەکوردستان و ناوچەکەدا، بەڵکو ناشتوانێ ئاڵۆگۆرێک بێت لەبردنەپێشەوەی پێگەی سیاسی خۆشیاندا. لەهەمانکاتدا ڕیگای دەربازبوونشیان نابێت لە قەیرانەکان.هەربۆیە دەبینین ئەو قەیرانەی یەخەی سیاسەتەکانی پارتی و یەکێتی گرتووە، زیاتر لە ڕامان و چاوەڕوانیدا ماوەتەوە، کە لەئێستادا بە ئاشکرا دەبینین ناتوانن هیچ جۆرێک بوێری ئەوە بکەن تا ئامادەسازی بە هەڵبژاردنی کوردستان بە ئەنجام بگەیەنن، لەناچاریدا بڕیاریان لەسەر درێژکردنەوەی تەمەنی پەرلەمان جێبەجێ کرد.

قوڵبوونەوەی بەردەوامی قەیرانی سیاسی و ئابوری و مانەوەی بۆرژوازی کورد و حزبەکانی بە دەسەڵاتدارو ئۆپۆزسیۆنەوە لە چارەسەرنەکردنی کێشە ئابوری و سیاسیەکانی ئەم سیستەمەی کە سی ساڵە خۆی بەسەر ژیانی خەڵکی کوردستاندا داسەپاندووە، قەیران و سیستەمێکە لە حوکمرانیدا، کە بەدیار بازاڕی جیهانی و یەکلابوونەوەی کێشمەکێشی هێزە ئیمپریالیستیەکان و دەوڵەتانی ناوچەکە و بارودۆخی عێراق و ململانێی ڕەوتە بۆرژوازیەکان ڕاوەستاوە. لە ئاکامیشدا کۆمەڵگەی کوردستانیان لە گێژاوێکی سیاسی و بێدەرەتانیەکی ئابوری و چاوەروانیدا ڕاگرتووە. بۆیە ڕێکەوتنی یەکێتی و پارتی لەسەر سەرەک کۆمار جگە لە سەوداو مامەڵەی بازاڕی نێوان خۆیان، شتێکی تر نادات بەدەستەوە. ئێستا بازرگانیکردن بە پۆستی سەرەک کۆمارو هەڵگرتنی هەڵبژاردنی کوردستانیش بە ناو گەنجینەیە، لەلایەک بەئەوەیە بەڵکو نرخی هەڵبژاردنەکەیان زیاد بکات، لە لایەکی ترەوە دانانی سەرەک کۆمارە، کە لەوەستگەیەکی چاوەڕوانیدا بەئەوەیە بزانن ئایندەی نادیاری ئاکامی کێشمەکێشەکانی نێوان خۆیان و بەغدا و ئەو ئاڵوگۆڕە و پێشهاتانەی لەدەرەوەی ویست و ئیرادەی پارتی و یەکێتی بەسەر کوردستان و ناوچەکەدا دەسەپێنرێت، بەچی ئەگات.

ئێستاش لەگەڵ ئەوەی بە هەر بەنەوبەرەیەک لەسەر کێشەی مامەڵەی سەرەک کۆمارو پێکهێنانی حکومەت لە بەغدا یەکلایی بوونەوە، بەڵام درێژکردنەوەی تەمەنی پەرلەمانی کوردستان، پەیوەندە بەو هەڵومەرجە سیاسیەوە، کە لەلایەک لەڕاستای ئەو پێشهات و ئاڵوگۆرانەدایە، کە ئەگەری ئەوە پێشبینی دەکرێت دەورانێکی تازە لە ئەمنیەت بە

سەرمایەگوزاری لە ناوچەکەدا بە دەخالەتی وڵاتانی زلهیزی دنیاوە بەڕێ بخرێت و دابمەزرێنرێت. لە لایەکی تریشەوە نیشاندانی مەترسی و بێئاسۆیی و دۆشداماوبونی حزبە ناسیۆنالست-میلیشیا دەسەڵاتدارەکانە، کە لە بەرانبەر ئەو ڕاپەرینە جەماوەریە بەرفراوانەی ئێران، کە بە ئاراستەی ڕوخانی کۆماری ئیسلامی هەنگاو دەنێت، حزبەکانی کوردایەتی لە کوردستانی عێراق سەرسام و سەرگەردانتر کردووە. چونکە ئەم ئاڵوگۆڕانە تەواوی پێگەو جێگەوڕێگەیی پارتی و یەکیتی بە قەیرانێکی قوڵتر گەیاندووە و لە حاڵەتێکی چاوەڕوانیدا گەمەی سیاسی دەکەن و لە بەردەم ئایندەیەکی سیاسی نادیارو مەترسیداردا خۆیان دەبیننەوە.

ئەم دەسەڵاتە کوردیە داسەپاوە ژیان و گوزەران و سەرەتاییترین پێداویستیەکانی ڕۆژانەی هاوڵاتیانی هەواڵەی بازاڕ کردووە و سپاردویەتی بە چاوچنۆکی سەرمایەداران. ئەم دەسەڵاتە، کە ٣٠ ساڵە کۆمەڵگەی کوردستانی لە گێژاوی سیاسی و بێدەرەتانیەکی گەورەی ئابوری و نەداریدا ڕاگرتووە، ئەمڕۆش دووچاری بێئاسۆیی و سەرگەردانی زیاتر بوون. جارێکی تر بە ناوی دانانی سەرۆك کۆمار ئایندەی کوردستان ئاوێزان بە ئایندەی پر قەیراناوی وساتوسەوداو سازدانی نێوان هێزە میلیشیا تائفەکانی عێراق دەکەنەوە.

بەئاشکرا ئەوە دەبینرێت، کە لە هەر پێشهات و ئاڵوگۆڕێکدا چینی دەسەڵاتداری کوردستان ناکام و بێوەڵام و بێچارەیە ل□ بەڕێوەبردنی کۆمەڵگەدا. بێوەڵامە بە سەرەتاییترین داخوازیەکانی جەماوەری ناڕازی، بێوەڵامە لەسەر هەر نەخشەو دەخالەت و پلانێک، کە وڵاتانی ناوچەکە بەسەر کوردستاندا دەیسەپێنن، بێوەڵامە ل□ بەرانبەر پەرەگرتنی تیرۆر و نائارامیدا. هاوکات گوشارەکانی حکومەتی عێراق لەسەر هەرێم و کێشەو گێژاوی پەیوەندیەکانی نێوانیان پەتایەکە هەموو ڕۆژێک پلەکەی بەرزتر دەبێتەوە. بەرینبوونەوەی بێکاری و هەژاری و ڕوتاند□و□ی خەڵک و زۆربوونی تاوان و کەمی خزمەتگوزاری□کان، هەروەها بەردەوامی و درێژەکێشانی ناڕەزایەتی جەماوەری بۆ خواستەکانیان بە گشتی و بۆ خواستی کۆتاییهێنان بەدەسەڵات بەتایبەتی، دیاردەیەکی دیارو تایبەتی دۆخی نەوەستاوی ئێستای کوردستانە. ئەگەری سەرهەڵدانی گۆڕانکاریەکی جددیە کە پێشبینی ئەوە دەکرێت لە ڕاستای هاتنەمەیدانی جەماوەری، توڕەیی بەرفراوانی ناڕازی بە ئاراستەی خواستی ڕوخانی دەسەڵاتی پارتی و یەکێتی خۆی دەنوێنێت و هەنگاو دەنێت.

ئەم دەسەڵات و سیستەمە خوێنمژەی بۆرژوازی کورد و حزبەکانی سەپاندویانە، نە بە ئەنجامدانی دیاریکرنی سەرۆك کۆماری عێراق، نە ب□ پێکهێنانەوەی حکومەتی تەوافقی لە عێراقدا و نە بە چاکسازی، نە

بە درێژکردنەوەی تەمەنی پەرلەمانە کارتۆنییەکەیان چارەسەری برسێتی و بێدەرەتانی و کێشە کەڵەکەبووەکانی خەڵکی کوردستان ناکەن، بەڵکو ئامانجیان فەراهەمکردنی هەلومەرجی لەبارترە بۆ قازانجی کۆمپانیاکان و سەرمایەداران و دەستڕاگەیشتنیانە بە داهاتی زیاتر لەسەر بناغەی چەوسانەوەی جەماوەری کرێکار و زەحمەتکێش، دەستراگەیشتنە بە دزی و تاڵانی و گەندەڵی زیاتر، گرێدانەوەی نان و گوزەرانی خەڵک بەڕاپێچکردنیان بۆ ژێر سایەی حکومەتێکی قەومی و مەزهەبی کۆنەپەرست و غەرقی گەندەڵی کە جەماوەری ملیۆنی عێراقی نوقمی بێدەرەتانی کردووە. ئەمەش ئایندەو ڕێگاچارەیەک نییە تا خەڵکی کوردستان ئومێدی ژیان و گوزەرانێکی باشتری پێوە گرێبدەن.
ڕێگاچارەی سەرڕاست و کارساز، وەلانانی ئەم دەسەڵاتە و بەرپاکردنی دەسەڵاتێکە، کە بە ئیرادەی شۆڕشگێرانەی خۆمان تا سەرجەم داخوازیەکان و ژیانێکی شایستەی ئەم سەردەمە مسۆگەر بکات. لەم پێناوەشدا ڕێگایەکی ترمان نییە جگە لە هێنانەمەیدانی هێزی یەکخراو و یەکگرتوی خۆمان. تەنانەت هەر لەمڕێگایەشەوە دەتوانین بەتوندکردنەوەی فشار لەسەر دەسەڵات خواستە دەستبەجێکان بسەپێنین، چاوەروانی کوشندەیە، حزبەکانی کوردایەتی لەسەر بنەمای ئەو پێگە نزمەی لەناو هاوکێشە سیاسیەکانی ناوچەکەدا هەیانە، ناچارن چاوەرێ بن، بەڵام چاوەڕوانی بۆ ئەمە زیانبەخشە، چونکە هەلومەرجی نالەباری کوردستان پێویستی بەیەکخستن و یەکگرتن و سەراسەریکردنەوەی ناڕەزایەتیەکانە.
پێویستە ڕابەرانی ناڕەزایەتیەکان تەواوی هەوڵ و توانای خۆیان بۆ یەکخستن و یەکگرتوکردن و دابینکردنی ڕابەرایەتیەکی کارا بۆ ئەم بزووتنەوەیە بەگەڕ بخەن. بزووتنەوەیەکی بەهێزی ئەوتۆ بهێنینە مەیدان، کە هەم توانای سەپاندنی داخوازیەکانمانی هەبێت بەسەر دەسەڵاتدا و هەم سەرئەنجامیش بتوانێ ئەم دەسەڵاتە وەلابنێ و دەسەڵاتدارێتی جەماوەری یەکخراو لە شوراکاندا بەرپا بکات. دەسەڵاتێک کە سەرجەم ئامانج و خواستەکانمان بەدیبهێنێ و ئازادی و خۆشگوزەرانی دەستەبەر بکات.

ئایا دەکرێت کۆمۆنیزم لە ئێران سەربکەوێت؟.. مەنسور حکمەت

وەرگێڕانی بۆ کوردی:کاوە عومەر
وتارێک لە ئەنجومەنی مارکس لەندەن
دەقەکە کاسێتی قسەباسەکەوە وەرگیراوە

“گۆڕانکارییەکان لە ئێران: ئایا کۆمۆنیزم دەتوانێت سەربکەوێت؟”، ناونیشانی باسەکەی ئەمڕۆیە.
با بڵێین ئەم باسە لەسەر چی نییە! لانی کەم، ئەوە ڕاستەوخۆ لەسەر ئەم شتانە نییە کە ئێمە دەیڵێین؛ بەڵام دەکرێت تاوتوێ بکرێت و کۆمێنتی لەسەر بکرێت. سەرەتا با بڵێین ڕوونە ئەو وەڵامەی بۆ ئەم پرسیارە دەیدەمەوە ئەرێنییە. واتە دەڵێین کۆمۆنیزم دەتوانێت سەربکەوێت. چونکە ئەگەر وا نەبوایە بە هیچ شێوەیەک سیمینارێکم نەدەدا. من خۆشیم بەو کەسانە نایەت کە کتێبی ورد دەنووسن بۆ ئەوەی بڵێن هیچ ناکرێ. ئەگەر نەتوانرا هیچ بکرێ، تۆ ئەمەت نەدەکرد و دەچوویتەوە ماڵەوە! لە ئەنجامدا ئەگەر کەسێک پێی وایە هیچ ناکرێت، پێموایە ڕوونە کە سیمینارێک ئەنجام نادات. وەڵامی من هەر لەسەرەتاوە ڕوونە. بە بڕوای من کۆمۆنیزم دەتوانێت لە ئێران سەربکەوێت. باسەکە لەسەر کێشەکانی ئەم چیرۆکە و ستراتیجی گەیشتن بە ئامانجێکی لەو شێوەیەیە. پێویستە باسەکە بتوانێت ئەم خاڵانە ڕوون بکاتەوە. سنوورەکانی ئەم دۆخە ڕوون بکەنەوە و لە ڕاستیدا باسی ئەو بارودۆخانە بکەن کە دەتوانرێت ئەم سەرکەوتنەی تێیدا بەدی بهێنرێت و تەرکیزیان لەسەر بکەن.

ئەمە باسێک نییە لەسەر ڕوانگە و ئاسۆی کۆمۆنیزمی جیهانی. باسی من باسی “تیۆری سەردەم” نییە، بەڵام ئایا ئەمە سەردەمی شۆڕشی پرۆلیتاریایە؟ پێگەی کۆمۆنیزم لە سەردەمی ئێمەدا چییە؟ ئایا دەتوانێت سەربکەوێت؟ ئەو باسانەی کە ئەوانەی پەیڕەوی تیۆری سۆسیالیزم دەکەن ئاشنان، بۆ نموونە لینین ئەم سەردەمە بە سەردەمی شۆڕشە پرۆلیتاریاکان دەزانێت. ئایا گەیشتوینەتە کۆمەڵگایەکی پۆست ئیمپریالیزم؟ ئایا سۆسیالیستەکان دەتوانن لە کۆمەڵگایەکی وادا دەسەڵات بگرنە دەست؟ باسی من لەم ئاستەدا ئەبستراکت نییە. هیچ باسێک لە بارەی “تیۆری سەردەم”ەوە نییە.

ئەم باسە لەسەر مۆدێلی ئابووری سۆسیالیزم نییە. واتە لێرەدا

نامەوێت باس لەوە بکەم کە ئایا دەتوانین کۆمەڵگەیەکی سۆسیالیستی دابمەزرێنین، یان لەسەر کێشە ئابوورییەکانی دروستکردنی پێکهاتەیەکی سۆسیالیستی لە کۆمەڵگادا (گوتم کە ئەمانە دەتوانن پەیوەندییان بەو باسەوە هەبێت کە من دەیکەم، بەڵکو فۆکەسی باسی من لەم کۆبوونەوەیە تایبەت نییە بە مۆدێلی ئابووری سۆسیالیزم و ئایا دەتوانرێت جێبەجێ بکرێت یان نا؟
ئەمە باسێکە لە بارەی دۆخی سیاسی ئێران و هێزە سیاسییەکانی ئێران. کۆمۆنیزم کە لێرەدا باسی سەرکەوتنی دەکەم، وەک هێزێکی سیاسی لە کۆمەڵگای ئەمڕۆی ئێراندا باسی دەکەم. ئایا ئەم هێزە سیاسییە دەتوانێت سەربکەوێت؟ لە ئەنجامدا ئەم سەرکەوتنە بەزۆری سەرکەوتنێکی سیاسییە. لەوێشەوە پرسیارەکانی داهاتوو دەوروژێنرێن. ئایا دەتوانێت ڕیزبەندی بردنەوەکانی بپارێزێت؟ چۆن دەتوانێت کۆمەڵگا بگۆڕێت؟ هتد; کە دەتوانین پارەیان پێ بدەین. بەڵام ئەو پرسیارەی من لەم سیمینارەدا هەیەتی و دەمەوێت باسی بکەم ئەوەیە کە ئایا کۆمۆنیزم وەک هێزێکی سیاسی چانسی بەدەستهێنانی دەسەڵاتی هەیە لە پێشهاتەکانی ئێستای ئێراندا؟ باسی من لەم چوارچێوەیەدا سنووردارە. تا ئەو جێگایەی کە پەیوەندییان بەم باسەوە هەیە، زیاتر باس لە باسە تیۆری و ئەبستراکتەکان دەکەم.

ڕوونە کە پرسیاری ئەوەی کە ئایا دەتوانرێت کۆمۆنیزم بپارێزرێت لایەنێکی گرنگی ئابووری و پێکهاتەیی هەیە، هیچ گومانێکی تێدا نییە و من تا ئەو ڕادەیە ئاڕاستەی دەکەم و ئەگەر دوای دوو ساڵ دەسەڵاتی سیاسی بگریت، ئایا هێشتا لە دەسەڵاتدایت؟ تا ئەم ڕادەیە پەیوەندی بە باسەکەی منەوە هەیە، بەڵام پانتاییەکەی وەک یەکە.

وە سەرئەنجام لەم باسەدا هەوڵ دەدەم وەڵامی زنجیرەیەک پرسیار بدەمەوە کە فڕێ دەدرێنە سەرمان. من هەوڵ دەدەم پرسیارەکان بوروژێنم و وەڵامیان بدەمەوە، بەڵام ئەگەر پرسیارێک لە دەست بچێت، پێشبینی دەکەم ئەوانەی گومانیان هەیە یان کێشەیەک دەبینن لە کۆبوونەوەکەدا بیروژێنن. بۆ نموونە: بەم تایبەتمەندیانەی کۆمەڵگا، یان ئەم تایبەتمەندیانەی بزووتنەوەکە، یان ئەم دۆخە نێودەوڵەتییە، چۆن کۆمۆنیزم دەتوانێت بەسەر ئەم ئاستەنگە تایبەتانەدا زاڵ بێت؟ لە بەربەستی قبوڵکردنی لەلایەن ڕۆژئاواوە، لە پرسی تیرۆریزمی ئیسلامییەوە، لە چۆنیەتی دروستکردنی پێکهاتەیەکی ئابووری سۆسیالیستییەوە، ئەمانە ئەو پرسیارانەن کە لە ئێمە دەکرێن و هەوڵ دەدەم وەڵامیان بدەمەوە.

سەبارەت بە تەواوی باسەکە بە پێشەکییەک سەبارەت بە دۆخی سیاسی

ئێستای ئێران باسەکەم دەست پێدەکەم.

ئەم پێشهاتانە چین کە ئێمە لە ئێران باسی دەکەین؟ هەمووان هاوڕان لەسەر ئەوەی لە ئێران شتێک ڕوودەدات. ڕای ئێمە چییە؟ چی ڕوودەدات؟ بە بڕوای من دوو بۆچوون لە کۆمەڵگای ئێراندا لە روونکردنەوەیان بۆ ئەوەی لە ئێران روودەدات رووبەڕووی یەکتر دەبنەوە. یەکێک لە ڕوونکردنەوەکان ئەوەیە کە تەواوی بناغەی بزووتنەوەی دووی خورداد و لایەنگرانی لەسەری بنیات نراوە؛ و ئەوەش ئەوەیە کە دوای بیست ساڵ، کۆماری ئیسلامی خۆی لەگەڵ ژیانی ئابووری، سیاسی و فەرهەنگی کۆمەڵگادا دەگونجێنێت و حکوومەتێکی ئاسایی و کۆمەڵگایەکی مەدەنی لە ئێران پێکدەهێنێت و ئەم پێشهاتانە پرۆسەی بوون بە حکوومەتی کۆماری ئیسلامین لە ئێران، بە واتای ئاسایی و ڕۆتین و ڕۆژانە دێت. ئەمە تێزی دووی خوردادە. تێزی حەجەریانە. تێزی ئەسەریەتەکان و تێزی تودەییەکان و تێزی هەموو ئەوانەیە کە بە مانایەک ڕووخاندن ڕەتدەکەنەوە. ئەوان پۆتانسێلی پێشهاتە شۆڕشگێڕانەکانی ئێران ڕەت دەکەنەوە و دەڵێن دەبێ بە بێ توندوتیژی ئەنجام بدرێ. "نا توندوتیژی" یان ڕیفۆرمخوازی ئیسلامی یان نائیسلامی هەمووی لە چوارچێوەی ئەم تێزە گشتییەدایە کە: باسەکە لەسەر گۆڕینی سیستەم نییە، ئەگەر وابێت، کۆتایی ئەو پرۆسەیەیە کە حکومەتی ئاسایی تێیدا دەکرێت پێکهاتووە، و خودی کۆماری ئیسلامی بۆتە ئاڵاهەڵگری چاکسازیی خۆی.وە ئەمە ئەو پرۆسەیەیە کە ڕوودەدات و بەم شێوەیە کۆماری ئیسلامی جێگەی خۆی لە ئێران، لە پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان، لە ئابووریی جیهان و هتد دەدۆزێتەوە. واتە ئەوانەی دەیانەوێت رووخاندنەکە رەت بکەنەوە، لەسەر ئەو چوارچێوەیە دامەزراون کە کۆماری ئیسلامی دەیگۆڕێت بۆ حکومەتی بۆرژوازی ئێران. سەرخانی سیاسی و ڕژێمی سیاسی سەرپەرشتی پەرەسەندنی سەرمایەداری لە ئێران و مۆدێلی ئابوورییەکەی وەک خۆی دەمێنێتەوە. لە ئاکامدا جەمسەری یەکەمی قەیرانی کۆماری ئیسلامی بە قەیرانی فراکسیۆنی ئەو دەزانێت. کێشەکەی بە بەشێک لە کێشەی حکومەت دەزانێت. لەم سیستەمەی بیرکردنەوەدا تەواوی کۆماری ئیسلامی لە ژێر پرسیاردا نییە، بەڵکو بەشێکی لەگەڵ ئەم گەشەکردنەوە ناگونجێت لە ژێر پرسیارە و دەبێ دانیشتن. لە ئەنجامدا "قۆرخکاری" و "تۆتالیتاریزم" ئەو وشانەن کە بۆ وەسفکردنی بەشە نەشیاو و دواکەوتووەکەی حکومەت بەکاردەهێنرێن. ئەم وەسفانە بۆ ئەو بەشە بەکاردەهێنرێت کە ڕێگری لە سەرهەڵدانی کۆمەڵگەیەکی مەدەنی لە ژێر چەتری ڕیفۆرمخوازی ئیسلامی کردووە و جەمسەری یەکەمی ئەم کێشەیە. بەڵام باقی ڕێژیم و تەنانەت دەستووریش شتگەلێکن کە دەکرێ دواتر

هەموار بکرێنەوە. ئەم جەمسەرە حکومەتی کۆماری ئیسلامی لە قەیراندا نابینێت، ڕاست لە قەیراندا دەبینێت. ئەو ماف بە هۆکاری بەدبەختی ئەم حکومەتە دەزانێت و پێی وایە ئەگەر مافی دانیشتن بێت ئەوا دۆخەکە دەکەوێتە سەر ئەلەرکەستەرێک.
بە بڕوای من ئەم دیدگایە جەمسەرێکی گشتییە کە تیایدا ریفۆرمخوازە ناسیۆنالیستەکانی ئیسلامی و حکومەتەکان و خوردادیەکان و ئۆپۆزیسیۆنی لایەنگری رژێم هەموویان نزیکەی یەک رادە جێیان دەبێتەوە و لە ئەنجامدا هەستی خزمایەتی دروست دەبێت لە نێوان ئۆپۆزسیۆنی ناوەوە و دەرەوەی حکومەت لەم جەمسەرەدا. ئەم قوتبە ڕەئیس دانا بە نموونە بە بەشێک لە بزووتنەوەی گشتیی خۆی بە چاکسازی لە کۆماری ئیسلامی دەزانێت و دەڵێت هەریەکێک لە ئێمە بەشێکین لە بزووتنەوەیەکی سیاسی فراوان. یاخود ئەوەی کە ئەم قۆناغە مێژووییە بە یارمەتی ئەم خەڵکەوە دەچێتە قۆناغێکی دیکەی نوێوە، کە کۆماری ئیسلامی دەستکاری کراوە و دۆخی ئابووری ئێران باشتر بووە و هتد.

لە لایەکی دیکەوە بۆچوونێک هەیە کە دەڵێت ئەم قەیرانە تەواوی کۆماری ئیسلامییە و کۆماری ئیسلامی بە گشتی لەگەڵ پرۆسەی مێژوویی ئێران ناتەبایە و دەڕوخێنرێت. ئەم قەیرانە قەیرانی ڕووخاندنە؛ قەیرانەکە تەواوی کۆماری ئیسلامییە. کۆماری ئیسلامی بڕیارە بڕوات. هەروەها ئەم سیستەمە بناغە و پێشمەرجەکانی خۆی هەیە. بڕیار نییە کۆماری ئیسلامی لە ئێراندا ببێتە حکومەتی بۆرژوازی ئاسایی و لەم هەلومەرجانەدا قۆناغێکی کەڵەکەبوونی سەرمایە لە ئارادا دەبێت. ڕەوتی دۆخەکە ئەوەیە کە هەندێک هێز ئەمانە فڕێ دەدەن. لەم ڕوانگەیەوە ئارگومێنتەکە ئەوەیە کە ڕەوتی بارودۆخی سیاسی بەرەو ڕووخانی ڕژێمی ئیسلامی دەبات. “کۆماری ئیسلامی” نەک هەر دژایەتییە، بەڵکو پرۆسەی چارەسەرکردنی لە ڕوانگەیەکی مێژووییەوە دەستی پێکردووە. ڕەوتی دۆخەکە ئەوەیە کە هەندێک هێز ئەمانە فڕێ دەدەن. ئەمە ئەو چوارچێوەیەیە کە باسەکەمی تێیدا دانراوە. من سەر بەم ئۆردوگایە و پێم وایە زۆربەیان، یان ڕەنگە هەموو ئەوانەی لێرە دانیشتوون، هەروەها سەر بەم ئۆردوگایە بن، کە ئەم قەیرانە هەموو کۆماری ئیسلامییە. کۆماری ئیسلامی لەگەڵ واقیعێکی مێژوویی دژ بەیەکدایە و دەبێ بڕوات و هەر ئێستاش پرۆسەی ڕۆیشتنی دەستی پێکردووە.

لەم چوارچێوەیەدا دەگەینە ئەوەی کە کۆمۆنیزم لەم پرۆسەیەدا چ چانسێکی هەیە و چۆن لەم کەیسەدا دێتە دەرەوە؟ چەند وشەیەک دەڵێم

لەسەر بنەمای قەیرانی کۆماری ئیسلامی و هێزەکانی پەیوەندیدار. پاشان هەوڵ دەدەم لە چوارچێوەی ئەم دەقە گرینگەدا، لە چوارچێوەی هاوکێشە سیاسی و ئابووری و کولتوورییەکاندا، لە پەیوەندی لەگەڵ ئەو هێزانەی دیکە کە لە مەیداندان و خەبات دەکەن بۆ گەیشتن بە دەسەڵات، چانسی کۆمۆنیزم بکەمەوە و پێداویستییەکانی بژمێرم .

کێشەی یەکەمی قەیران لە کۆماری ئیسلامیدا ئابوورییە. کێشەی ئابووری ئێران سیاسەتی خراپی ڕەفسەنجانی نییە یان هەندێک کردار و سیاسەتی هەڵەی حکوومەت یان هەندێک هێزی لە پەیوەندی لەگەڵ پێشەسازی و بەڕێوەبردندا نییە. ئابوری ئێران ئابوری وڵاتێکی ٧٠ ملیۆن کەسە کە لە دونیای سەرمایەداری ئەمڕۆدا لە کایەی گشتی کەڵەکەبوونی سەرمایە لە ئاستی نێودەوڵەتیدا دەرچووە. هەر وڵاتێک بخەیتە ئەم دەقە، لەڕووی ئابوورییەوە نەهامەتی دەبێت. وەک ئەوە نییە کەسێک سیاسەتێکی هەڵەی گرتبێتەبەر و ئابووری ئێران تێکچووبێت. هەژاری زیادی کردووە یان دەبێت سەروەت و سامان ڕێکبخرێت. سەرمایەداری دەبێت سەرمایەداری بێت و گەشە بکات تا بتوانێت کەمترین خۆشگوزەرانی دابین بکات کە مەرجە بۆ مانەوەی. پێویستە بتوانێت پێداویستییە سەرمایەییەکان و پێداویستییە تەکنەلۆژییەکانی کۆمەڵگا چارەسەر بکات و بتوانێت قازانج بۆ خاوەن ئامرازەکانی بەرهەمهێنان بگەڕێنێتەوە و بژێوی ژیانێک بۆ بەشە بەرهەمهێنەکەی کۆمەڵگا بگەڕێنێتەوە، بۆ ئەوەی ئەم سیستەمە بەردەوام بێت. سەرمایەداری و سەرمایەداری ئێران لە هەموو شوێنێکدا، ئەگەر بیەوێت ئەم کارە بکات، دەبێت لە بازاڕی جیهانیدا کار بکات و لە ئاستی نێودەوڵەتیدا جێگەی خۆی بدۆزێتەوە. بە ڕوونی دەبینین کە کۆماری ئیسلامی و ئەو ئابوورییەی کە کۆماری ئیسلامی لە لوتکەیدایە لە دەرەوەی بازنەی کەڵەکەبوونی سەرمایەی جیهانی نییە. نەک بەو مانایەی کە کەڵەکە نابێت و تەنانەت گەشە ناکات، بەشێکی گەشە دەکات، بەڵکو بەو مانایە نییە کە سەرمایە بە خێراییەکی تەواو بێت لە روانگەی گەشەی دانیشتووان، بە لەبەرچاوگرتنی چاوەڕوانییەکانی خەڵکی ئەوە ، بە لەبەرچاوگرتنی پێداویستییەکانی کۆمەڵگەی ئابووری و سیاسی و کولتووری، بۆ دابینکردنی پێداویستییەکانی کۆمەڵگا بە زۆری پێویست. چونکە ئەو بڕە سەرمایەیە کە دەبێت لێرە بڕێژرێت و ئەو کارەی کە دەبێت دروست بکرێت و ئەو تەکنەلۆژیایەی کە دەبێت بۆ ئاوەدانییەکی ئابوری وا یان دەستپێکردنی ئابوری ئێران بەکاربهێنرێت، تا رادەیەك سەرمایەداری لەکاڵی ناتوانێت لە ڕێگەی ئەکترەوە دابینی بکات بەرهەمێک کە بەدەستی دەهێنێت. ئەو بەها زیادەیەی کە دەبێ بڕێژرێتە ناو ئێرانەوە دەبێ بەشێک بێت لە دابەشکردنی کاری جیهانی. “ئێران” دەبێ سەرچاوە و شوێنی هەناردەی

سەرمایە بێت. دەتوانرێت لەوە بەرهەم بهێنرێت، ئەمەش لەلایەن ئەو وڵاتانەوە ئەنجام دەدرێت کە قۆناغێکی ئاوەدانی ئابووریان هەیە. کۆماری ئیسلامی هیچ چانسی گەشەی ئابووری نییە. چونکە ئابوورییەکی سەرمایەداری گەشەگیر کە بە تەنیا بە سەرچاوەی خۆی ماوەتەوە، ناتوانێت گەشە بکات، بە تایبەت لە هەلومەرجی جیهانی ئەمڕۆدا کە تەکنەلۆژیا زۆر چارەنووسسازە. تەکنەلۆژیا پارەیەکی زۆری دەوێت. گەشەی ئابووری، لەبری ئەوەی لە جیهانی سەرمایەداریدا بوەستێت، پێویستی بە ڕۆژئاوا هەیە. کۆماری ئیسلامی وەڵامی کێشە ئابوورییەکانی ئەو وڵاتە ناداتەوە. ئەوەی کە لەم هەفتەیەدا ڕۆن بەرز بووەتەوە یان لە دە ڕۆژ یان زیاتردا دابەزیوە، ئازارەکە چارەسەر ناکات. تەنانەت ئەگەر بەرمیلێک نەوت بە ٣٥ دۆلار بفرۆشن و لەمەودوا تا پێنج ساڵ کۆمەڵگەیەکی حەفتا ملیۆن کەسی بەم داهاتە نەوتە ئیدارە ناکرێت. لە ئەنجامدا کۆماری ئیسلامی کێشەیەکی هەیە. ریشەی سەرەکیی کێشەکانی کۆماری ئیسلامی ئەم ئابوورییەیە قەیرانی ئابوورییە و نەتوانینی وەڵامدانەوەی پرسە ئابوورییەکانە. دەکرێت وا گریمانە بکرێت کە ئەگەر ئابوورییەکی ئاوەدانیان هەبووایە، ئەگەر بارودۆخی داراییان زۆر باش بووایە، دەیانتوانی لایەنگرەکانیان کۆبکەنەوە و نەیارەکانیان لە ڕووی سیاسییەوە بێدەنگ بکەن و تا ڕادەیەک لە خنکاندنی کولتووری بپارێزن. بەڵام ئەم ئابوورییە رێگەیان پێنادات بە پاڵپشتی ئابووری زوڵم و سەرکوتکردنی کولتووری بەسەر کۆمەڵگادا بسەپێنن. لەوانەیە سعودیە چینی ناوەڕاست و تەنانەت کرێکارە کۆچبەرەکانی بەم شێوەیە ڕازی بکات. وە بۆ نموونە دەبێ بڵێت: باشە ئاخر بارودۆخی موچە بەمشێوەیە و دەرمان بەخۆڕاییە، ئێستا کە شێخ بەمشێوەیە چی دەکەیت؟ تۆ چی دەکەیت ئەگەر مافی دەنگدانت نییە، بڕۆ ژیانت بژی. بەڵام ئێران کۆمەڵگایەکی داخراو نییە کە ٦٠ ملیۆن کەس لە برسێتیدا دەژین و کۆمەڵگایەکە دەزانێت جیهان چۆنە، ناتوانێت لە ژێر ئەم بارودۆخانەدا درێژە بە مانەوە بدات.

خاڵی دووەم و سەرچاوەی دووەمی قەیرانەکە سیاسییە. بە بڕوای من پرسی سیاسی لە ئێران پرسێکی نەوەیییە. پرسێکی ڕێکخراوەیی و تاکەکەسی نییە. بەو مانایە نییە کە ئەمە ناڕازیبوونی خەڵکە لە حکومەت. یان مەسەلەکە تایبەتە بە مافە مەدەنییەکانی تاکەکان یاخود مەسەلەکە ئەوەیە کە ڕێکخراوی ئۆپۆزسیۆن هەن کە گوێڕایەڵی حکومەت نین. پرسێکی نەوەیییە. نەوەیەکی نوێ کە ئەم چوارچێوە سیاسییەی ناوێت. هیچ هۆکارێکی سیاسی نییە بۆ ئەوەی نەیەوێت، تەنها ئەوە نەبێت کە دەزانێت جیهان جیاوازە. گەنجێکی بیست ساڵان لە

ئێران هیچ هەكارێك نابینێت كە بە پێناسە، نەگبەتتر و بێبەشتر و دواكەوتووتر بێت لە كەسێك كە لە یۆنان، توركیا، فەڕەنسا یان ئینگلتەرا دەژی. ئەمە نەوەی ئینتەرنێتە. ئەمە نەوەی سەدەی بیست و یەكەمە. ئەم نەوەیە قبوڵی ناكات. مەسەلەكە لەوەدا نییە كە زۆرینە قبوڵ ناكات، حیزبی توودە قبوڵی ناكات، كۆمەڵە قبوڵ ناكات، حیزبی كۆمۆنیستی كرێكاری قبوڵ ناكات، پاشا خوازەكان قبوڵی ناكەن، دیموكراسییان دەوێت؛ كێشەكە لەوەدایە ئەم نەوەیە قبوڵی ناكات. ناعەدالەتی سیاسی لە كۆماری ئیسلامی قبوڵ ناكات. ئەمە كێشەی ئەوانە.

هەر لەم چوارچێوەیەدا تاكتیكی ڕێكخراوە سیاسییەكان بۆ ئازادیخوازی مانا و مەودایەكی بەرفراوان دەدۆزێتەوە. بەڕای من ئەگەر حكومەت مەسەلەی مافی دەنگدان و عەلمانیەت (عەلمانی سیاسی، واتە هەموو كەسێك بەپێی پێناسە مافی دەنگدانی هەیە، ئازادی چالاكی سیاسی، ئازادی ڕۆژنامەگەری، ئازادی قسەكردنی هەیە)، خەڵك سەریان دەبڕن. گرنگ نییە بە چ ئایدۆلۆژیایەكەوە. یان دەبێت ئەم نەوەیە بشكێنن یان شكستیان پێدەهێنێت. بە شكستپێهێنانی ئەم نەوەیە دەبێت ڕەهەندەكانی ئەو خنكاندنەی كە فەرمانڕەوایی دەكەن زۆر فراوان بێت. ئەوەی كە: بینیتان ئەمە نەوەی پێشووتانمان سەركوت كرد، وەڵامی نەوەی نوێ نییە. دەڵێ ئەوەی كردت كردت، هەست بە هیچ ناكەم.

ئەگەر مامەڵەت لەگەڵ ئێران كردبێت و ئەو جۆرە تێڕوانینەت ئەزموون كردبێت كە ئەم نەوەی نوێیە لە سیاسەت هەیەتی، ئەمە دەبینیت: دەڵێن ئەمە ماڵی منە، ئەمە ناونیشانی منە، ئەمە ناوی منە، من فڵان كەسم – فەرمانبەری فڵان یان بەرپرسی بەشی فڵان زانكۆم تكایە بە فڵان كەس لە ڕابەرایەتی حزبی كۆمۆنیستی كرێكارای بڵێ با پەیوەندیم پێوە بكات. یان من دەمەوێت لەگەڵ ئێكس وا ی قسە بكەم و بە تەلەفۆن دەڵێت كاكە ئەمە چ وڵاتێكە، یان دەڵێت ئەم خامنەییە دەبەنگە واو وا دەكات. ئەم كەسە هیچ بیرۆكەیەكی نییە كە پێش ٢٠ ساڵ، یان ١٢-١٠ ساڵ پێش ئێستا ملیۆنان كەسیان لە سێدارە داوە. دەزانێت لە سێدارەیان داوە، بەڵام دەڵێت دەبێ ئەمە پرۆسەیەك بووبێت. چۆن دەكرێت كەسێكی ئاسایی وەك من لە زانكۆ وەربگریت و شتێكم لەگەڵ بكەیت؟ یان بۆ نموونە چۆن دەتوانن لە كارگەیەكدا بەم پێوەرە كارێكی وا بكەن. دەزانێت چۆن لە پێناو خۆیدا قسە بكات. تا ڕادەیەك جیاوازە لە سەردەمی شا. زەمانی شا بە هاوڵاتی هەژمار نەدەكرا. واتە گریمانەتان كرد كە لەژێر دەست و پێی سوڵتانی و ساواكدایت. تۆ دەتزانی نابێت دەستوەردان لەم

پرسانەدا بکەیت. هاووڵاتیی ئێمەی ئێرانی وا نییە. پێی وایە حکومەت بەبێ ئەو ناتوانێت بژی. پێی وایە لەگەڵ عێراقدا شەڕی کردووە. قوربانییان داوە. پێی وایە بڕیاری سیاسی لای خۆیەتی و دواجاریش دەبێت حکومەت خۆی کار لەسەر جوڵاندنی خەڵک بکات. هاونیشتمانیی ئێمەی ئێران ئەو کەسە نییە کە بە دزییەوە چووە ناو سەردەمی شاوە. دەسەڵات چەندە پاوانخواز و دواکەوتوو بێت، بەڵام کەسایەتییەکی بە خۆی هەیە. ئەمەش فەزایەکی ترە. ئەم نەوەیە بەم شێوەیەیە. نەوەی پێشوو هێشتا بە دزییەوە نامیلکە تێدەپەڕێنێت، نەوەی ئێمە هێشتا بە هێواشی دەڕوات و بە هێواشی دێت و بە دزییەوە لە کونەکەوە بۆ کونێکی تر دەڕوات. گەنجانی ئەم قۆناغە ئاشکرا دروشم دژی حکومەت دەڵێنەوە و نەفرەت دەکەن و قسە دەکەن و وا بیردەکەنەوە کە لە ناوەڕاستی فەرەنسادا دەژین. پێیان وایە ئەگەر لەوە بارودۆخ تێکچوو، کۆفی عەنان دەچێت بە هانایانەوە. بەڕاستی بەم شێوەیە بیر دەکەنەوە. ئەو هیچ بیرۆکەیەکی لەبارەی خەفەکردنەوە نییە، چونکە هیچ بیرۆکەیەکی لەبارەی شکستی سیاسی نییە. دەبێت شکستی پێبهێنن. بە بڕوای من حکومەتێک دەتوانێت بچێتە شەڕی ئەم نەوەیە و شکستی پێبهێنێت ئەگەر یەکگرتوو بێت و لە ناخی بزووتنەوەیەکەوە بێت، وەک ئەوەی ٢٠ ساڵ پێش ئێستا بوون. حکومەتێکی دابەشکراو کە شەرعیەتی بە خۆی جێی پرسیارە، بە یەکەم هێرش کە دەیکاتە سەر خەڵک و یەکەم بەرگری کە خەڵک دەیکات، لە ناوەوە هەڵدەوەشێتەوە. زۆربەیان ئەگەر بیانەوێت هێرش بکەنە سەر خەڵک ئەوا حکومەت جێدەهێڵن و داوای لێبوردن دەکەن و دەڵێن ئێمە نین. چونکە دەزانن ئەم مشتومڕەیان دۆڕاندووە. لە وڵاتێکی ٧٠ ملیۆن کەسیدا، ناتوانرێت لەگەڵ سوپای پاسداران و بەسیجدا ناتوانیت ڕووبەڕووی کۆمەڵگایەکی بەئاگا و پێچاوەڕوانی ببێتەوە. ئەوان لەوە تێگەیشتوون. لە ئەنجامدا دەبێت وەڵامی ئەم پرسە سیاسییە بدرێتەوە.

پرسیار: ئایا کۆماری ئیسلامی دەتوانێت وەڵامێکی سیاسی گونجاو بە ئەم بابەتە بداتەوە؟ ئایا دەتوانین کۆمارێکی ئیسلامیمان هەبێت کە ئەو هێز و دەسەڵات و مافە مەدەنییە سیاسییەی پێ ببەخشێت کە هاووڵاتییەکی ئێرانی پێی وایە دەبێ ئەمەی هەیبێ و هەر وەك کۆماری ئیسلامی بمێنێتەوە؟ وەڵامی من بۆ ئەم پرسیارە نەخێرە! ئەگەر کۆماری ئیسلامی بە فەرمی دان بە مافە مەدەنییەکاندا بنێت، یەکەم بڕیاری هاووڵاتییانی تاڕادەیەک ئازاد، هەڵوەشاندنەوەی کۆماری ئیسلامییە. دەڵێن وەرە دەنگ بدە. دەڵێن ئێمە دەنگ بەو کەسانە دەدەین کە پاڵپشتی ڕووخاندن دەکەن، ئەوە ئێستا چی دەڵێن؟ لە

ئاکامدا کۆماری ئیسلامی هیچ وەڵامێکی سیاسی نییە.
ئەوانەی پێیان وایە خاتەمی ئاخوند دێت و بە زۆردەخۆنە و لەبوردەیی و هتد پرسەکە بەدەنگ دەکات، ئەم بەشاییەی نەوەیە نابینن. لایەنەکەی تەمەنی ٥٥-٥٦ ساڵە، لەژێر دەستی ساواک و پاشان کۆماری ئیسلامیدا چەندین جار قامچی لێدرا و سەرکوت کرا و لە سێدارە درا. پێی وایە ئەم بڕە چاکسازییە ڕێگای ڕزگارییە. تاکتیکی ئەو ئەوەیە کە بە هێواشی بڕوات. خۆی و حیزبەکەی و رێکخراوەکەی و گروپەکەی دەبینێت، کە تا ماوەیەک لەمەوبەر لە زینداندا بوون، یان تا ماوەیەک لەمەوبەر لەژێر دەست و قامچی حکومەتدا بوون. بەڵام کە وتی نەوەی ئەمڕۆ ڕەزامەندی بدات بەم زانایە کە ئێستا دێت و دەیەوێت بیری خۆی بگۆڕێت؟ بەچی و لە کوێ فێربووین کە ئایدیاڵەکانی نەوەیەکی تەمەن ١٨ بۆ ٣٥ ساڵ لە ئێرانی ئەمڕۆدا لەلایەن مەلاکانەوە وەڵامیان دەدرێتەوە؟ ئەو ئەمەی ناوێت. تەلەفزیۆنەکە دەکاتەوە و دەبینێت لە ئەمریکا چی ڕوودەدات. ئەو دەبینێت لە ژاپۆن چی دەگوزەرێت و لە فەرەنسا چی دەگوزەرێت و من پێموانییە هیچ بەنی بەشەرێک لەمە کەمتری بوێت. رەنگە خەڵک ئەمە وەک پرۆسەیەک ببینێت و بڵێت مەلاکان هەزار و یەک تاوانیان لەدەست دێت ، پێویستە بڵێین بە ئەوەی لێمان نەدرێت و بە هێواشی بڕۆین. بەڵام ئەگەر کەسێک لێیان بپرسێت تۆ چیت دەوێت؟ جێگای سەرنجە کە رۆژنامەنووسانی رۆژئاوایی جدیتر دەچن بۆ ئەوەی بپرسن چیتان دەوێت؟ وەڵامیان دەدەنەوە: با بڕۆن. ئەمە لەمانە بێزارین. ئەمە ژیانێکی وەک ژیانی تۆمان دەوێت. هەموو ئەو ڕاپۆرتە واقیعیانەی لە ماڵ و حاڵی خەڵکی ئێرانەوە هاتوون، نیشان دەدەن کە ئەوان بە هیچ شێوەیەک ئیسلام قبوڵ ناکەن. ئەوان بە هیچ شێوەیەک ئەم حکومەتە وەک ئەپسیلۆنیش* قبوڵ ناکەن. کەس نابینی بڵێت، وەک ١٥ ساڵ لەمەوبەر، بەڵێ من بەڕاستی لەگەڵ ئیمام خومەینیم، ئەمەش شۆڕشێکمان کرد بۆ ئەوەی ئیمام خومەینی بێتە سەر کار. کەس ئەمە ناڵێت. دەڵێن ئەمە سەرپێچی دەکەین، ئەمە ڕازی نین بەڕێز پینک فلۆید، پێویستە گوێ لە پینک فلۆید بگرین. نازانم ئایا ڕاپۆرتی بی بی سیتان بینیوە؟ کابرا دەڵێت کاکە ئەمە گوێ لە پینک فلۆید دەگرین. کاکە لەگەڵ ئەم کابرایە پیاسە مەکە. بە چاوپێکەوتن لەگەڵ ئەم کەسە دەکەیت، ئەو لایەنگری حکومەتە؟ خەڵک بەم شێوەیەن و بە ئاشکرا بەم شێوەیەن. لە ئەنجامدا پرسی دیموکراسی پرسێکی نەوەییە. ڕێکخراوی ئۆپۆزسیۆنی شەش لە چوار دوو نەوە پێش ئێستا، نەوەیەک لەمەوبەر، کە خەریکی دروستکردنی تاکتیک بوون بۆ چاکسازی لە حکومەتدا، بەجۆرێک کە ئێستا دەستووری خۆیان جێبەجێ بکەن، لەبیریان دێت کە ئەم نەوەیە هیچ پابەندبوونێکی بەو پرۆسەیەوە نییە. ئەوەی دەیەوێت، نەک کەمێک

باشتربوونی دۆخەکەی. کێشەکە لە ئۆپۆزسیۆنەوە دەستی پێنەکرد.
کێشەکە لە خەڵکەوە دژی حکومەت دەستی پێکردووە و ئۆپۆزسیۆن جارێکی دیکە چالاک بووەتەوە. لە ئەنجامدا ستراتیجی ئەکسەریەت یان حیزبی توودە یان سازمانی زەحمەتکێشان هیچ نییە، بەمانایە، دەتوانن هەرچییان بوێت داوای بکەن. ڕێک هەر لەبەر ئەم هۆکارەیە کە لە چوارچێوەی سیستەمێکی لەو جۆرەدا، ئەوانەی سەرەڕای ئەوەی کە چاکسازییان دەوێت و دەیانەوێت حکومەت هەموار بکەنەوە، دەخرێنە ئۆردوگای کۆنەپەرستانەوە. چونکە خەڵک شتێکی دیکەی دەوێت، و لە ڕاستیدا بەرگری لە چاکسازیی کۆماری ئیسلامی، بەرگری لە دەستکاریکردنی کۆماری ئیسلامی، لایەنی پاراستنی کۆماری ئیسلامی زیاتر دیارە، کە دەیانەوێت دەستکاری بکەن و بیهێڵنەوە، ئەمەش نامەوەت، و ئەم نائامادەییە زۆر فراوانترە لەمە. لە ڕەهەندی کولتوورییەدا، ئەو بەهایانەی کە کۆمەڵگا لەگەڵیدا دەژی و ئەو وێنەیەی کە لە خۆی هەیەتی و ئەو وێنەیەی کە لە ڕەفتار و شێوازەکانیدا هەیەتی، لەگەڵ ئەم حکومەتەدا ناکۆکە. سیستەمی بەهای دانیشتووان لەگەڵ ئەم حکومەتە ناکۆکە. کابرا خۆی بە بوونەوەرێکی تر دەزانێت، ئەو وێنەیەی لە ژیاندا هەیە جیاوازە لەوەی کە ئەم حکومەتە دەیەوێت کاری پێبکات. لە ئەنجامدا خەڵک گیانی خۆیان، لە پشت پەردەوە، لە دەستی حکومەت دەرهێناوە بە ژینگە خێزانییەکان. لە دەرەوەی دەستی حکومەت درێژە بەو ژیانە دەدەن. ئەمەش وەک پێگەی ژن وایە لە کۆمەڵگادا. لە یاساکانی کۆماری ئیسلامیدا پێگەی ژن لەگەڵ پێگەی ژن لە کۆمەڵگای ئێراندا ناگونجێت. ژنێک لە کۆمەڵگای ئێراندا ئەوەندەی لە یاسای کۆماری ئیسلامیدا وەک بە دەسەڵاتێک وێنا کراوە، بێ دەسەڵات نییە. ئەوەندەی لە ناوخێزاندا بێ مافیان نییە، ئەوەندەی کە لە یاسای کۆماری ئیسلامیدا بێ ماف دەبینرێت. لەمەیدانی سیاسیدا ژنان ئەوەندە بێ ماف نین ئەوەندەی کە لە یاساکانی کۆماری ئیسلامیدا لە ئاستی فەرمیدا بێ مافن. کۆمەڵگا ژن لەو پێگە بەرزدا دادەبینێت: و کۆماری ئیسلامی لەم نزمەیدا. مرۆڤەکان ژیانی خۆیان دەژین. دەڵێن ئەمە دەزانین کەلێنەکە لەوێیە. ئەم وێنەیەی ئەوان و پیرۆزییان و بەها و شێوازی فەرهەنگی ژیانیان، ئەم وێنەیە لەگەڵ کۆماری ئیسلامیدا ناکۆکە. ئەمە ناگۆڕێت. بە بڕوای من دەکرێ پێکهاتەکانی بژمێردرێن: حکوومەتی عەلمانی و کۆمەڵگەی مۆدێرنی ڕۆژئاوا نموونەی ئەمەن. بەڕای من ئەگەر بچیت داوا لەخەڵک بکەیت وەسفی ئەو بارودۆخانە بکەن کە دەیانەوێت تێیدا بژین ٩٠%یان دەڵێن: ئەمە بە پشوو چووینە یۆنان یان وڵاتێکی تر یان تورکیا، دەمانەوێت وەک ئەوان بژین. لەبەر جل و بەرگەکانیان کەس بێزار ناکەن، دەتوانیت گوێ لە مۆسیقا

بگریت، دەتوانیت بچیتە سینەما، هاوشێوەی ئەوروپا و ئەمریکا. کەس ناڵێت بەڕاستی من دەمەوێت ئێران وەک سعودیە بێت، باشە کێ تۆ پرسیارت کرد! کەس ئەم وەڵامە نادات. هەمووان دەڵێن ئێمە پێمان خۆشە لێرە جیاواز بێت. ئەمە دژایەتییەکی ڕاستەقینەیە. ئەم ناکۆکی نیە لە زەینی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاریدا. ئەم ناکۆکی لە ژیانی ڕۆژانەی خەڵک و ململانێی بیست ساڵەی کۆماری ئیسلامی لەگەڵ خەڵکدایە.

ئەگەر هەموو ئەمانە پێکەوە دابنێن، ئەو وێنەیەی کە لەم پرۆسەیەوە دەردەکەوێت ئەوەیە کە چارەسەرکردنی ئەم قەیرانەی کۆماری ئیسلامی دژایەتی پاراستن و مانەوەی کۆماری ئیسلامی دەکات. هەتا کۆماری ئیسلامی هەبێت ئەم قەیرانە چارەسەر نابێت. تا کۆماری ئیسلامی لە شوێنی خۆیدا بێت، ئەم قەیرانە لە شوێنی خۆیدا دەبێت. بەم مانایە باسمان لە دوا قەیران کرد. زۆرێک دەڵێن ماوەیەکی زۆرە باسی دوا قەیران دەکەیت، کەواتە کەی؟ بە بڕوای من کۆمەڵگا لەسەر دوا هەنگاوە و دواجار دەبێ ئەم هەنگاوە تێپەڕێنێت. دوای ئەم هەنگاوە هیچ هەنگاوێکی تر نییە. هەنگاوی داهاتوو نەبوونی کۆماری ئیسلامییە، ئەگەرنا ئێمە لەسەر هەمان هەنگاوین. باسی دوا قەیران مانای ئەمەیە. واتە ئێمە دۆخێکی سیاسیە، چارەسەری سیاسی هەیە، ناتوانن پاشەکشەی کولتووری بەسەر خەڵکدا بسەپێنن. ئەوان ناتوانن چارەسەرێکی ئابوورییان هەبێت و لە ئاکامدا هەلومەرجی گۆڕانەوەی کۆماری ئیسلامی بۆ سەقامگیرییەکی ئابووری لەگەڵ ئەو خەڵکەی کە ڕەزامەندی خۆیان لەسەر داوە، بەبێ گۆڕانکارییەکی سیاسی مومکین نییە. یان ئەم گۆڕانکارییە سیاسییە هێرشێکی کۆنەپەرستانە بهێنێتە سەر خەڵک و شکست بەم نەوەیەش بهێنێت هەروەک نەوەی ئێمە، کە پێویستی بە بزووتنەوەیەکی گەورەیە لە کۆمەڵگادا و حکومەت ئەو توانایەی نییە، یان بڕۆن. بەم مانایە ئەمە دوا قەیرانە. ئەگەر ٥ ساڵی تری پێ بچێت، ئەوە دوا قەیرانی کۆماری ئیسلامییە. خاتەمی دەڵێت ٩ ڕۆژ جارێک قەیرانیان بۆ دروست کردووە. ئێمەش هەمان شتمان وتووە. کابرا هەر ٩ ڕۆژ جارێک هەستی بە قەیران دەکرد.

ئەمە دۆخی کۆماری ئیسلامییە و بە بڕوای من ئەم پرۆسەیە ناتوانرێت درێژەی پێبدرێت. ئەو چوارچێوەی کە دەتوانین باسی بکەین، پرۆسەی ڕۆیشتنی کۆماری ئیسلامییە. وە لێرەدا دەمەوێت سەرنجتان بۆ دوو مەقولە ڕابکێشم: یەکێکیان ڕووخاندن و یەکێکیان شۆڕش. ئایا شۆڕش لەدژی کۆماری ئیسلامی دەکرێت؟ وە ئەگەر شۆڕش لە دژی کۆماری ئیسلامی نەکرێت، ئایا ئەوە مانای ئەوە دێت کە کۆماری ئیسلامی ناڕوخێت؟ بە بڕوای من ئەگەری ئەوە هەیە کە ڕاپەڕینی خەڵک لە دژی کۆماری

ئیسلامی هەندە بەرفراوان بێت کە دەکرێ بە شۆڕش ناوزەد بکرێ. بەڵام تەنانەت بەبێ ئەویش بە بڕوای من کۆماری ئیسلامی دەکەوێت. پێدەچێت ڕووخانی کۆماری ئیسلامی بە ناڕەزایی گشتی بێت؛ چونکە بۆرژوازی دەڵێ بە ئێمە ئەم قورساییەمان بە پێ و ملمانەوە هێشتوەتەوە! با وازی لێ بێنین، ڕزگارمان بێت و ئەم حکومەتە بگۆڕین پێش ئەوەی خەڵک شۆڕش بکات. ئەمە پراکتیکییە. واتە خەباتی خەڵک دەتوانێت ببێتە هۆی دۆخێک کە بەشە جیاجیاکانی ئۆرگانی دەسەڵات دەڵێن لەم حکومەتە ڕزگاری بکەن، ئەگینا ٥٧ی تریش دەبێت و ئەمجارە چەپەکان دێنە سەر کار. لە ئەنجامدا ئەگەر بمانەوێت حکومەت لە دەستی بۆرژوازیدا بمێنێتەوە، دەبێت کودەتا ئەنجام بدەین. پێویستە بخرێتە لایەکەوە، خۆمان بخەینە لایەکەوە، دەستی کەسێک بدەین، بنکە فراوانتر بکەین. دوای سێ ئەڵقەی حکوومەتی کۆماری ئیسلامی کە زیاتر بووەتە هاوپەیمانی، لەوانەیە جێگای خۆی بداتە شتێکی ڕەبی. بەپێچەوانەوە لەوانەیە کودەتا ئەنجام بدەن و دژە کودەتا لە دژی ئەو کەسانە ڕووبدات کە بەتەواوی لە دەرەوەی کۆماری ئیسلامین. ئەگەر کودەتا ئەنجام بدەن، ڕەنگە سوپا راست دوای ٦ مانگ کودەتا لە بەرژەوەندی ڕۆژئاوا ئەنجام بدات. هیچ ئاماژەیەک نییە کە ئەگەر لە سوپادا بیت لایەنگری کۆماری ئیسلامییت. هەزار و یەک پرۆسەی ئەگەری هەیە کە ئەم شتانە تێیدا دەڕۆن، بەبێ ئەوەی خەڵک شۆڕشێکی کردبێت. لە ئەنجامدا ئەم دوو ئەگەرە هەردووکیان کراوەن. ئارگومەنتی من ئەوە نییە کە خەڵک شۆڕش بکەن و ئەمانە بڕوخێنن. مەسەلەکە ئەوەیە خەڵک بیانڕوخێنن. باشترە شۆڕشمان هەبێت، چونکە ئەو پرۆسەیە کە پێیدا تێدەپەڕێت زۆر رادیکاڵترە و ریشەی قووڵی لە کۆمەڵگادا هەیە، بەڵام بەهەر حاڵ خەڵک دەیانڕوخێنن.

لە دیدگاکاندا ئەم دوو جەمسەرە هەن. ڕوانگەی حەجەریانم بەجێهێشت تا دواتر خۆی بکاتەوە (پێکەنین). دیدگای ئەمەم ڕوون کردەوە. هەروەها دیدگای دووی خوردادی لە بڵاوکراوە جۆراوجۆرەکاندایە (کتێبەکە چاپ کراوە، ٥ بەشی کتێبەکە چاپ کراوە و باسی تایبەتی خۆی هەیە). وە ڕوانگەی پێچەوانەش باسی خۆی هەیە و دەیەوێت من و تۆ و زۆرێک لە خەڵکی ئێران قبووڵی بکەین کە بەڵێ تۆ مل بە کۆماری ئیسلامیی چاکسای تێتداکراودا دەدەیت و چالاکی سیاسی لێ ڕادەگریت و کۆمەڵگا ئاسایی دەبێتەوە. وەڵامی ئەمە نەخێرە! زۆر سوپاست دەکەم! ئەمە قبوڵی ناکەین. لانی کەم قسەی ئێمە بە باشی وەربگرن کە زۆر کەس ئەم چارەسەرە قبوڵ ناکەن. ئەمانە دوو جەمسەرن، ئەمانە دوو دیدگان.

لەو گفتوگۆیانەی کە هەمانبوو، ئەو هێزانە چین کە دەتوانن سوود لەم بەناو قەیرانە وەربگرن و بڕووخێنن؟ زۆر بەسادەیی: لە ژێر چ هەلومەرجێکدا و کە دێتە سەر کار؟

ئێستا بە ڕای من بە ڕوونی سێ هێز لە کۆمەڵگای ئێراندا هەن. یەکێکیان بزووتنەوەی چاکسازی ئایینییە. ئەم ریفۆرمخوازییەی دوو خوردادی، هەندێجار نیوبیرمەندی ئایینی، وەک خۆیان ناوی دەبەن، بزووتنەوەی نەتەوەیی-ئایینی و لەم دوایانەشدا چالاکوانانی گرتوویانەتە بەر. هەرکەسێک لە ئێراندا ڕێگەی پێبدرێت دژایەتی بکات، پێی دەوترێت بزووتنەوەی نەتەوەیی-ئایینی. وە هەرکەسێک بیەوێت ناڕەزایەتیمان لە دەرەوەی وڵات ڕابگرێت، بەڕای منیش بەشێکە لە بزووتنەوەی نەتەوەیی-ئایینی. دەڵێن ناڕەزایەتیەکە ڕەوایە، ناڕەزایی ناوخۆیی لەلایەن خودی حکومەت و بەشە ڕێگەپێدراوەکانی حکومەتەوە ڕەوایە، ئەوانەی لە دەرەوەی ئەم پرۆسەیە قەرەباڵغن، وڵات بەرەو دواوە دەبەن. ئەو پرۆسەیەی کە لە ناوەوە دەستی پێکرد و سەرکردەکەی خاتەمییە و ئەوانی تر دەبێ کۆتایی بێن و ئەم بزووتنەوەیە نەتەوەیی-ئیسلامییە ئێستا جەمسەرێکی ڕاستەقینەیە لە کۆمەڵگادا. تەنها سەیری ئەو ڕاستیە مەکەن کە خاتەمی چوو و پەرلەمانی وێران کرد، هێزەکانی بڕاوەیان پێ کرد و بای پاس کرا و هتد. بیر لە سەرەوە و خوارەوەی ئەم بزووتنەوەیە بکەرەوە، ئەوان کێن؟ بە بڕوای من هەرکەسێک بڵێت: "بەڕێز دکتۆر فەریبەرز ڕەئیس دانا"، سەر بەم بزووتنەوەیەیە. ئەوەی چاوەڕێ دەکات، ئومێدی بە ئەم پرۆسەی گۆڕانکارییە هەیە، سەر بەم بزووتنەوەیەیە. زۆربەی نووسەران و شاعیران و ئەدیبەکانی وڵات سەر بەم بزووتنەوەیەن. بەڕای من هەموو ڕێکخراوە چەپە نەریتییەکان سەر بەم بزووتنەوەیەن. ئێستا پێم وایە تەنیا یەکێتی کۆمەنیستەکان و ڕەنگە کۆمینەی فیدایییە کان، لە چەپی نەریتییەوە، توانیویانە خۆیان لەم بازنەیە دوور بخەنەوە. ئەوەی تریش سەر بەم نەریتەن. من گرنگی بە درێژی و فراوانی ڕێکخراوەکانی دیکەی وەک ڕاهی کارگەر، ئەکسەریەت و ئەو ڕیزەجۆراوجۆرانەی کە هەن، ئەمانە هەمووی بەشە جیاوازەکانی نەریتی نەتەوەیی-ئیسلامی، ئۆپۆزیسیۆنی دژە شاهانە و دژە ڕۆژئاوان دژایەتی ئێران. ئەمانە ماوەیەکی زۆرە چالاکن و ئێستاش چالاکن. پەیوەندییان بەیەکەوە هەیە. لە ڕووی سیاسییەوە لە یەکتر نزیک نەبێت. نان بە قەرز دەدەن بە یەکتر. ئەوان حەزیان لە یەکترە و هتد.

ئەم بزووتنەوەیە فراوانە. فراوانی و یەکپارچەیی خۆی قەرزاری یەک فاکتەری دیاریکەرە، ئەویش ئەو ڕاستییە کە هاوبەشە لە حکومەتدا.

بەشێک لە بەشەکانی ئەم بزووتنەوەیە شەریکن لە حکومەتدا. لە ئەنجامدا پلاتفۆرم و ئیمکاناتی هەیە کە بزووتنەوەکانی تر نیانە. وە بە هەمان شێوە لە ڕوانگەی هەموو کۆمەڵگاوە، تا ئەو جێگایەی کە بزووتنەوەیەک هەیە بۆ چاکسازی و ڕێکخستنی کۆمەڵگا لە هەر ساتێکدا بێت، ئەمانە ئاڵاکانین. ئەمانە ئەو کەسانەن کە دەتوانن بەڵێن بدەن کە شتێک دەگۆڕین. بۆ نموونە سبەی یاسای کار دەگۆڕین، یان پرۆژە یاسای چاپەمەنی دەگۆڕین، یان مۆڵەتی سەفەری ژنان وەردەگرین بۆ دەرەوەی وڵات. ئەمانەن دەتوانن بەڵێن بە خەڵک بدەن دەربارەی سبەینە و ڕۆژی دوای سبەینە. ئەمانەن لە کۆمەڵگادا وەک “پلەداری دەوڵەتی” دەردەکەون. لە ئەنجامدا بزووتنەوەی نەتەوەیی-ئیسلامی هێزێکی تاڕادەیەک بەهێزە تا کۆماری ئیسلامی لە کاردا بێت. کێشەکی جدییە. جگە لەوەش سیستمی هزری دیپلۆماسی ڕۆژئاوا لەسەر ئەوە دامەزراوە کە ئۆپۆزسیۆنی ناودەسەڵاتی هەر حکومەتێک کە ئەوان نەیانەوێت بەهێزتر دەکەن. سەرەتا با ئۆپۆزسیۆنی ناو دەسەڵات بەهێز بکەین. مەچن بۆ لای ئۆپۆزسیۆنەکانی دەرەوەی حکومەت. ئەوان لە یەکێتی سۆڤیەت ئەمەیان کرد، لە لیبیا ئەم کارە دەکەن، لە عێراقیش ئەگەر سبەی دەرکەوت کوڕی دووەمی سەدام حسێن ڕەخنە لە باوکی دەگرێت، هەمووان لە پشت کوڕی دووەمی سەدامەوە دەچنە ڕۆژئاوا. بەم شێوەیەیە. لە چینیش هەر هەمان شتە، لە ڕووسیاش هەمان شتە، لە شوێنەکانی دیکەشدا، لە ئەنجامدا لە ئێرانیش هەر هەمان شتە. لە ئێران لە ئێستادا ڕۆژئاوا لە پشتیانەوەیە. سیستەمی ڕۆژئاوا پراگماتیکە. ئەو چاوی لەوەیە سبەی کە دەخەکە بۆ قازانجی ڕۆژئاوا دەگەڕێت. ئەوان دەزانن، بۆیە هەرچەند ئۆپۆزسیۆنێکی سەربازی و مەدەنی لەدەرەوەی ئەم حکومەتە بەهێز بێت، لە ئێستادا گرەو لەسەر ئۆپۆزیسیۆنی ناوخۆی حکومەت دەکەن و هیوایان بە دەخوازن. لە ئەنجامدا ئەم بارودۆخانە یارمەتیان دەدەن کە دیار بن. دواتر کە باسم لە سێ بزووتنەوەکە کرد، خاڵی بەهێز و لاوازەکانیان کەمێک وردتر و زیاتر دەخەمەڕوو.

بزووتنەوەی داهاتوو بە بڕوای من بزووتنەوەی کۆنەپەرستی لایەنگری ڕۆژئاوایە. ئەوانەی پێیان دەگوت " ستەمکار"، شاهانە، لایەنگرانی ڕژێمی پێشوو. و ئەم بزووتنەوەیە لەم وشانە فراوانترە. زیاترە لە لایەنگرانی ڕژێمی پێشوو. لە ڕاستیدا بۆ جۆرێک شاهی و موسەدیق لە یەک ڕەهەنددا یەکیان گرتووە. بەشێک لە بزووتنەوەی موسەدیق لەگەڵ ئەم حکومەتەدا ڕۆیشت، بەڵام بەشێکی لەگەڵ شاهیەکانیشدا ڕۆیشت. بەختیار نموونەیەک بوو. بەختیار نموونەی بەرەیەکی نەتەوەیی بوو کە لە پاڵ دەسەڵاتی پاشایەتی وەستابوو. لەبەری ئەوەی لە پاڵ

ئۆپۆزیسیۆنی نەتەوەیی-ئیسلامی بوەستێت، لە پاڵ دەسەڵاتی پاشایەتیدا وەستا. وە جۆری فراوانتریان هەیە. ئەمانە خاڵی بەهێز و لاوازی زۆریان هەیە، کە جارێکی دیکە لیستیان دەکەمەوە. بەڵام ئەمانە هێزگەلێکن کە سەر بە ئایندەی دوای کۆماری ئیسلامین یان تەنانەت لە پرۆسەی ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامیدان. ئەمانە هێزێک نین کە لە ناخی کۆماری ئیسلامیدا لە دەسەڵات نزیک ببنەوە. ئەمانە ئەو هێزانەن کە چانسی ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامییان هەیە. وە لە کۆتاییدا کۆمۆنیزم. ئەمە تەوەری باسەکەمانە، دواتر کەمێک زیاتر لەسەر کۆمۆنیزم ڕادەوەستم.

من دەمەوێت ئاماژە بە چەند خاڵێک بکەم سەبارەت بە خاڵە بەهێز و لاوازەکانی ئەمانە: بزووتنەوەی نەتەوەیی-ئیسلامی تا ئەو کاتەی کۆماری ئیسلامی هەبێت جێگەی بایەخە. هەرچەند هەڵە بکەن توێکەی کاڵێک لە ژێر پێی خۆیان دابنێن و هەلومەرجەکان لەدەست بدەن و دەرفەتەکان لەدەست بدەن، هێشتا هەر لە گەڕێدان. چونکە ئەوان لە حکومەتدان، و حکومەت لە قەیراندایە، و دەتوانن لە هەر ساتێکدا ماکیاژێکی نوێ بکەن و لەم کونە بێنە دەرەوە. ئەگەر کۆماری ئیسلامی بکەوێت، ئەمانەش دەڕوخێن. ئیتر پێویست ناکات پێکەوە بمێننەوە. لە ڕووی مێژووییەوە پێکەوە نەبوون، خاتەمی و مەقولەی دووی خوردادی ئەم بزووتنەوەیەیان یەکخست، پێش ئەمە چەند مەزهەبێک هەبوون، بەڵام پێکەوە نەبوون، ئەم بزووتنەوەیە کە ئێستا لە دەوری خاتەمی و دیاردەی ریفۆرمخوازی یەکگرتوون، ئەگەر کۆماری ئیسلامی دەڕوخێنرێت، سفر ئەوان ناشکێن بە سفر، دەتوانین بڵێین، کە وەک ئەتم نامێنن، بەڵکو هەڵدەوەشێنەوە و دەگۆڕدرێن بە ڕێکخراوی جیاواز کە ناچارن خۆیان پێناسە بکەنەوە، وەک ئەوە نییە کە لەگەڵدا بچنە پێشهاتەکانی داهاتوو کەسێک کە ئەمڕۆ عەلمانی نییە، هەروەها پێداگری دەکات کە پێویستە ڕێز لە ڕێوڕەسمی ئایینی خەڵک بگیرێت، لەو دۆخەدا دەبێتە عەلمانی. هیچ پەیوەندییەکی بەوەوە نییە، مەبەستم ئەوەیە، دەمەوێت بڵێم کە دەبێت ئەوە گریمانە بکەیت کاتێک ئەم بزووتنەوەیە دابەش دەبێت، بۆچوونەکانیشیان دەگۆڕێت و ڕێکخراوی جیاوازیان لێ دەردەچێت، بەڵام بە ڕای من چانسی خۆیان دەبێت، دەسەڵاتیان لەدەست دەدەن، واتا هاوپەیمانیەکەیان گرنگە، بە تاک هیچیان گرنگ نین. ڕێکخراوی ئەکسەریەت بڕیار نییە تەنیا ڕۆڵێکی لە مێژووی ئەو وڵاتەدا هەبێت، بەڵکو وەک بەشێک لەو بزووتنەوەی ڕیفۆرمخوازی ئاینی، بەڵکو وەک ڕێکخراوی فیداییەکانی ئەکسەریەت ، ئەوە بوون و نەبوونی لە ڕوانگەی سیاسییەوە دوای ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامیی هەروەک یەکە. پێم وایە لە وەها دۆخێکدا زۆربەیان لای کۆنەپەرستانی لایەنگری ڕۆژئاوا ڕادەکێشن. ئاخر

پێویستە بەرەو بۆرژوازی بڕۆن، ئەگەر هێزی سەرەکی بۆرژوازیش بن، بەرەو ڕۆژئاواییەکانیش دەڕۆن. بەهێزی ئەم بزووتنەوەیە لەوەدایە کە لە پێکهاتەی دەسەڵاتدا بەشدارن. ئەوان یاسایین. دەستیان بە خەڵک و توخمە کۆنەپەرست و پاسیفیستەکانی ناو کۆمەڵگا دەگات. وە ئەوانەی لە گۆڕانکاری لەناکاو دەترسن دواجار ڕوو لەمانە دەکەن. ئەمانە ئەو کەسانەن کە ترسی خەڵک بۆ دەسەڵاتی خۆیان بەکاردەهێنن. دەڵێن ئەگەر ئێمە لەوە نەبین، گۆڕانکارییەکان وردە وردە و ناتوندوتیژی نابن، توندوتیژیی سەیر لە وڵاتدا ڕوودەدات، پاشاگەردانی ڕوئەدات و شەڕی ناوخۆ ڕوودەدات و نامانەوێت ئەمانە دووبارە ببنەوە. ئەمە یەکێکە لە هەڕە سەرەکییەکانی ئارگیومێنتەکەیانە. بنەمای ئەم بەشە لەلایەن ئەو کەسانەی کە کۆنەپەرستترن و ئەوانەی کە لە گۆڕانکاری توندا نین، پێکدێت. لە لایەکی دیکەوە لە چاوی خەڵکدا ئەمانە بەشێکن لە دەسەڵاتی خۆسەپێن. واتە لەو هەلومەرجانەدا کە جووڵەکە بەرزە ناتوانن بە ئاسانی ڕەنگ بگۆڕن. پێویستە بڵێت ڕاستە من نوێنەری پێنج و شەش و حەوت و هتد بووم و بەشداریم لە شورای دەستنیشانکردنی بەرژەوەندییەکاندا کردووە یان بۆ نموونە لە فڵان ڕۆژنامە و سوپای پاسداراندا بەشداریم کردوە، بەڵام ئێستا میللەتەکەم پەیوەندی بە ئەوەوە کردووە. هەر لەو جیگەیەدا دەیگرن و دەیبەن. لە ئەنجامدا ئەو کێشەیەی کە هەیانە ئەوەیە کە سنووری مێژوویی خۆیان دادەنێن. ئەگەر بزوتنەوەکە هەڵکشێت، ئەو کەسانە لەو کەسانەی کە گرنگییان پێدەدەن، دەگۆڕدرێن بۆ ئەو کەسانەی کە نەفرەتیان لێ دەکەن، ئەوانەش دەبن کە ڕادەکەن و ڕیشەکێش دەکرێن و دەڕۆن. دەبنە پرە ڕژێمە ڕۆژئاواییەکان لە دەرەوەی وڵات هێشتا چانسی ئەوەیان هەیە خۆیان پێناسە بکەنەوە، بەڵام سەرەکییەکانی ئەم کەیسە، لەگەڵ هێرشکردنە سەر حکومەت، هەموویان لە ڕووی سیاسییەوە گیریان خواردووە و بێ ماڵ و حاڵ دەبن.

بەڵام خاڵی بەهێز لایەنگرانی ڕۆژئاوا چییە؟ سەرەتا لە ئاستێکی مێژوویی فراوانتردا، ئەوان ڕەوتێکی سەرەکین لە چوارچێوەی سیاسەتدا. ئەوان ڕەوتێکی پەراوێز نین. ئەوان نوێنەرایەتی جۆرێک لە ناسیۆنالیزم دەکەن لە ئێراندا. ئەوان نوێنەرایەتی جۆرێک لە بیرۆکراسی و عەلمانییەتیان لە ئێراندا دەکرد. ئەمانە ئەو کەسانەن کە قوتابخانەکانیان هێنا، زانکۆکانیان دروست کرد، ڕێگاکانیان دروست کرد، قیرتاویان کرد. ئەمانە ئەو کەسانەن کە کۆمەڵگایان لە سیستەمی فیۆداڵییەوە بۆ سیستەمی سەرمایەداری گواستەوە. خەڵک ئەمەی لەبیرە. جگە لەوەش ئەمانە لە ڕوانگەی ڕۆژئاواوە بنەمای سەرەکی سیاسەتن. هیچ شتێکی پەراوێز و تائیفی لەوان نییە.

ڕێکخراوە سەرمایەدارەکان لایەنگری بازرگانی و لایەنگری بانکەکانن، لایەنگری ڕۆژئاوا و لایەنگری ئەمریکان. ئەوانەن کە هەموو ڕۆژێک حوکمڕانی وڵاتانی دیکە دەکەن. ئەمانە هاوسۆزی ڕاستاقینەی کەسانی وەک تۆنی بلێر و سەرۆکی حکومەتەکانی ڕۆژئاوان. ئەمانە هاوڕێیانی ئێرانن. لە ئەنجامدا خاڵی بەهێزیان هەیە کە پێشتر جۆری دۆخی جێنیشینیان لەسەر ناچەوانیان نووسیوە. وە پێیان وایە ئەگەر دەسەڵات لە دەستی کۆماری ئیسلامیدا نەبێت، لە دەستی ئەواندایە. هەر وەک چۆن پێشتریش ڕوویداوە. بەڕای ئەوان سیاسەتمەدارن. ئەوان دەوڵەتمەدارن. بە وتەی خۆیان لە جیهانی سیاسەتدا تازە جونیورنین، سینیورن. هیچ لایەنێکی پەراوێز و بچووک و خراپ لە خۆیاندا نابینن. ئەوان بزووتنەوەیەکن کە پێیان وایە پێویستە کۆمەڵگا بەڕێو□ ببەن. باقی بۆرژوازی ڕۆژئاوا و بۆرژوازی ئێرانیش بە هەمان شێوە سەیری ئەوان دەکەن. ئەوان دەستیان بە سەرچاوەی بێکۆتایی پشتیوانی لە ڕۆژئاوا هەیە و بە بڕوای ڕۆژاواییەکان ئەوان حیزبی سروشتین بۆ بەدەست هێنانی دەسەڵات لە ئێراندا. ئەمانە حیزبە سروشتییەکانن بۆ بەدەستهێنانی دەسەڵات لە ئێران. موجاهید سەرەڕای هەموو هەوڵەکانی، نەیتوانیوە ببێتە جێگای سەرنجی ڕۆژئاوا وەک حکومەتی سروشتی داهاتووی ئێران لە چاوی حکومەتەکانی ڕۆژاوادا. ئەگەر ئەمانەش بن لە کاتێکدا ئەمانە هەن، بەشێوەیەکی سروشتی ئەمانە کەسانێکن کە ئەگەر حکوومەتی کۆماری ئیسلامی شکست بێنێ دەبێ بچن "وڵاتەکە"یانی لێ وەربگرنەوە. سەرچاوەی زۆر لەبەردەستیاندایە. لە رووی ئەو پاڵپشتییە ماددییەی کە رۆژئاوا پێیان دەبەخشێت، سەرچاوەی بێسنووریان هەیە. ئاسانکاری تایبەت بە خۆیان هەیە. پارەی وڵاتیان لەگەڵ خۆیان برد و ڕۆیشتن. و وەک کەسانیش ئیمکانیاتی بەرفراوانیان هەیە. چینێکی دەوڵەمەندی بۆرژوازی ئێرانی لە ناوەوە و دەرەوەی وڵات لەگەڵیاندایە. هەروەها ئەمانە دەستیان بە خەڵک دەگات. ئەگەر گرنگی بە شێوازی چوونیان بۆ میدیاکان بدەیت، ڕادیۆیان دروستکرد، تەلەفزیۆنیان دروستکرد، ڕۆژنامەیەکیان دەستپێکرد و لە میدیاکاندا دەرکەوتن، لە سی ئێن ئێن باوەڕی خۆیان وەک هەواڵ باس دەکەن . بۆچوونە ئایدیۆلۆژییەکانیان دەبنە هەواڵی بابەتیی و دەچنە سەر کەناڵی بی بی سی. ئەمانە ئەوانەن کە دەستڕاگەیشتنێکی بەرفراوانیان بە خەڵکەوە هەیە. بی بی سی و ڕادیۆی ئیسرائیل بە ئاسانی دەتوانن لە یەک ئێوارەدا ببنە سەنگەری ئەوانە. بە سادەیی و لە ساتێکدا سی ئێن ئێن دەچێتە پشتیانەوە. لە ئەنجامدا دەستیان بە گوێ و بیری مرۆڤەکان بە شێوەی رفراوان دەگات. کەمینەیەکی بچووک بەڵام ڕاستاقینە لە کۆمەڵگادا لەگەڵ ئەمانەن. واتە لە نێوخۆی وڵاتدا

بنکەیەکی کۆمەڵایەتییان هەیە و بەشێک لە بۆرژوازی ئێرانیش لەگەڵیاندایە. لەگەڵ ئەمانەدا چالاکە و حکومەتەکەی ئەمانە دەزانێت. ئەمانە سەرخانی کولتووری بەرفراوانی قۆناغی پێش شۆڕشیان هەیە. کاتێک گۆگوش دێتە دەرەوە و گۆرانی دەڵێت، وا دیارە پەیوەندی بەو پرسانەوە هەیە. ئەو تیپە تۆپی پێیەی کە گۆڵێک بەرامبەر ئەمریکا تۆمار دەکات بابەتێکی پەیوەندیدارە بەمانەوە. شێرو خۆر و ئاڵای ، وێنەی پشیلە و هتد، وەک ئەوەی هەموویان بەپێی پێناسەی ئەمانە بن. ئەم هەموو کولتوور و پەروەردە و ئێران، و وشەی ئێرانیش پێدەچێت هی ئەوان بێت. لە ئەنجامدا ئەوان ڕێگایەکی دوور و درێژیان بڕیوە و لە گۆڕەپانی سیاسیدا زۆر لە پێشمانەوە بوون و پێشتریش بەمەیان گەیاندووە.

بەڵام خاڵە نەرێنیەکانیان چین؟ خەڵک جارێک ئەمانەیان فڕێداوە. لە یادەوەری زیندووی گەلی ئێراندایە کە ڕۆژێک ئەمانەمان فڕێدا. قۆناغێک کە کەس نەیدەتوانی لە قوتابخانە لەگەڵ هاوڕێکەی قسە بکات، ڕێگە بە کرێکارەکە نەدەدرا سەندیکا پێکبهێنێت، شوێنی ئەشکەنجەدان لەسەر پێی لاوانی وڵات هەبوو، دوا ڕۆژیش تەقەیان لە خەڵک کرد. پاشان پیاوێک تاجێکی دەخستە سەر سەری و لەم کۆڵانەوە دەچوو بۆ ئەو کۆڵان و لەو کۆڵانەوە بۆ ئەم کۆڵانە و دەبوو لە لای کۆڵانەکە تەوقەی بۆ بکەین (پێکەنین). خەڵک لە ژێر باری ئەم دۆخەدا نەماوە. بەڕای من زۆر گەمژانەیە ئەگەر پێمان وابێت کە ڕەنگە خەڵک تەسلیم بە سیستەمی شاهانە بدەین – “ستەمکاری” پێشوو (من ستەمکاری لە وەرگێڕانەکان بەکاردەهێنم). ئەم خەڵکە چیتر ئەو دۆخەیان ناوێت. ئەو دیاردەیەیان تێپەڕاندووە. بە مێژوودا تێپەڕیون، خەباتیان بۆ کردووە. با بڵێین دواتر ئەنجامەکە کۆماری ئیسلامی بوو، بەڵام خەڵك لە کاتی فڕێدانی پاشا و پاشایەتی، بیریان لە کۆماری ئیسلامی نەکردەوە. پاشایان فڕێ دەدا و فڕێیان دەدا و بیریان دێتەوە کە فڕێیان داوە.

ڕەنگە هەندێک کەس بیانەوێت زیندوی بکەنەوە، کێشەکەیان دەرئەنجامی هاتنە سەر کار نییە، کێشەکەیان گەڕانەوەی دەسەڵاتی کەوتووە، کاتێک ئەم دەسەڵاتە بە شێوەیەکی جەماوەری کەوتووە، ئەرکێکی زۆر قورسە. شۆڕشێک دیاردەیەکی ڕووخاند و دەیانەوێت بیگەڕێنەوە. ڕێبازی ئەوان زۆر پێچاوپێچترە لە حیزبێک کە تەنانەت لەو مێژووەشدا هیچ ڕابردویەکی نییە و پلاتفۆرمێکی نوێ دەهێنێت و خەریکە مشتومڕەکەی بەرز دەکاتەوە یان نوێنەرایەتی توێژێکی کۆمەڵگا دەکات. بۆ ئەوان گەڕانەوەی پاشایەتی و نەک هەر پاشایەتی بەڵکو گەڕانەوەی دەسەڵاتی ئەم چینە کارێکی قورسە. ئەوان هیچ ڕێکخراوەکیان نییە. لە ڕاستیدا

ڕێکخراو نین. هەندێک کەس هەن بە چەسپی گشتی ک□م□گا بەیەکەوە گرێدراون. هیچ ڕێکخراوێکی بەناو خەباتکارانی حیزبی پیشەیی نییە کە نوێنەرایەتی بناغەی سیاسی-پراکتیکی ئەم هێڵە بکات. ئەوان هەوڵیان دا دروستی بکەن، بەڵام تا ئێستا هیچ شتێکیان بەدەست نەهێناوە و جگە لەوەی ڕێکخراویان نییە، سەرکردەیەکیشیان نییە. هیچ سەرکردەیەکیان نییە. نەیاندەتوانی لە پشت ئاڵای حیزب و ئاڵای کەسێکەوە بوەستن. تکایان لە ڕەزا پەهلەوی کرد کە بێت و بەناو سەرکردایەتی خۆیان بگرنە ئەستۆ، ئەویش دوای هەندێک ناز و هتد هات.

بۆیە بە بڕوای من ئەگەر سەرکردە سیاسیەکەیان بانگەشەی حوکمڕانی هەبێت، ئەوا پێشتر دۆڕاون. ئەوان بە بەستنەوەی بزووتنەوەی لایەنگری ڕۆژئاوای کۆنەپەرستی بە فۆڕمی شاهانە، گەورەترین خزمەت بە چەپەکان دەکەن. چونکە ئەگەر بڵێت من دەستبەرداری دەسەڵاتی پاشایەتی بووم و نامەوێت حوکم بکەم، من ڕەزا پەهلەویم، تۆ باوکم دەناسیت، بەڵام من کەسێکی ترم، ئەو سیستەمەم قبوڵ نییە، نامەوێت ببم پاشایەک، من سەرۆکی حیزبی دێموکراتی ئێرانم، کە لە واشنتۆن دروست بوو و دەستی پێکرد، سەبارەت بە ئەندامێتی، پێموانییە دوای ماوەیەک خراپتر بێت. بەڵام ئەگەر بڵێت من ڕەزا پەهلەویم، هیچ ڕەخنەیەکم لەو سیستەمە نییە و دەمەوێت ببمە پاشا، ئەمە بارێکی قورسە لەسەر دەست و پێی بزوتنەوەی کۆنەپەرستی ڕۆژئاوا و ئەمەش یەکێکە لە خاڵە لاوازەکانیان. ڕەزا پەهلەوی وەک کوڕی پاشایەکی پێشوو کە دەیەوێت خۆی ببێتە پاشا، لاوازی ئەوانە نەک هێزی ئەوان. ئەگەر کەسێکیان هەبوایە پێشینەیەکی کۆماریخوازی هەبوایە و بەقەد ڕەزا پەهلەوی ناسراو بووبێت، ئەوا چانسی زیاتریان بۆ دەبوو. ئەگەر تەنانەت بەختیاریش لە ژیاندا بووایە، چانسی ئەوان زۆر باشتر دەبوو لە چاو ڕەزا پەهلەوی.

ئەم حاڵەتانە کۆی کێشەکانیان کە کارەکانیان قورس دەکەن. وەک وتم شێوازی هاتنی ئەوان بۆ کار جیاوازە لە شێوازی هاتنی ئێمە بۆ کار. ئەگەر بۆشاییەک هەبێت، ڕۆژئاوا بە هەموو هێزی خۆیەوە دەچێتە پشت ئەم ڕەوتە و دەیەوێت بیانخاتە سەر کار. ئەمانە دیاردەیەکی وەهان. لە هەڵبژاردنێکی دیموکراسیدا دەنگ ناهێنن. لە هەڵبژاردنێکی ئازاد لە ئێران دەنگ ناهێنن. لە دۆخێکدا دەنگ دەهێنن کە هەڵبژاردن نییە، کودەتا دوای کودەتا و ئاژاوە و ئاژاوە، کاتێک یەکێک لە ئەفسەرەکانی خۆیان کودەتا ئەنجام دەدەن و ڕۆژئاوا بە هەموو هێزی خۆیەوە دەچێتە پشتیەوە و کارنامەیەک بۆ مەجلیسی دامەزرێنەر

دادەنێت. سەرکوتکردنی چین و توێژە نارازییەکانی کۆمەڵگە بکەن ا. لەگەڵ هەندێک پێک بێن و، لەگەڵ هەندێک نەسازێن، و هەواش هەواش دەست بەسەر وڵاتتدا بگرن. ئەمە چارەسەرەی ئەوانە.

وەک وتم، ناسیۆنال-ئیسلامییەکان بەبێ کۆماری ئیسلامی دەسەڵات وەرناگرن، وە بۆ پرۆسەی دیموکراسیدەسەڵات وەرناگرن،لەگەڵ پرۆسەی دیموکراسیشدا هەر دەسەڵات وەرناگرن. ئەمانە بە شۆڕش و دیموکراسی کار ناکەن. بۆ سیستمی کودەتا ئەگەر بەشداری خەڵک سنووردار بێت و کۆماری ئیسلامی بڕوات، چانسی ئەوان باشترینە. کاتێك بۆشایی دەسەڵات هەیە و خەڵك ناتوانێت، سەرکردەی نییە، بۆ ئەوەی چەپ بێتە سەرکار لە وڵاتدا، ڕاستەکان دێنە دەسەڵات وەردەگرن. بەهەر حاڵ ویستم بەڵام ئەگەرەکی بەهێز هەیە کە ئەم دوو ڕەوتە بۆرژوازییە لە یەک کاتدا لە بەردەممانـدا نەدەزینەوە، تەنیـا لەو قۆنـاغە کۆتاییانەدا نەبێت. لە ئێستادا کێشەی بەردەممان (ناڵێم ئەمە وەک حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری)، کێشەی بەردەم خەڵکی ئێران، کۆماری ئیسلامییە بە هەوڵەکانی بۆ مانەوە و ئەو بزوتنەوە سەرەکییەی کە بەڵێنی پێدەدات، چاوەڕوان بن، فڕێ مەدەن ، دەتوانین بیگۆڕین. لە غیابی ئەم دۆخەدا، بە بڕوای من دیاردەی داهاتووی بۆرژوازی، ئەو دیاردەیەی کە دەردەکەوێت، لە بنەڕەتدا لە بزووتنەوەی ڕاستی کۆنەپەرستی لایەنگری ڕۆژئاوادایە. بێگومان ڕوونە کە لە ئێستادا باس لە دیموکراسی و مافی مرۆق دەکەن. ئێستا کە ناتوانن بڵێن ئەمە دەمانەوێت دیکتاتۆرییەک لە ئێران دابمەزرێنین. بەڵام لانی زۆر، ئەوان بەقەد پێوەرە دیموکراسییەکان دڵسۆز دەبن، ئەوەندەش بە نموونە حکومەتەکانی وەک فلیپین، تورکیا، یان میسر ڕەنگە دڵسۆز بن بە پێوەرە دیموکراسییەکان. ئەگەر ئەم دیاردەیە خۆی ڕاست بکاتەوە، وەک ئەوان دەبێت. ئەگینا ئەزموونی ئەوان ئەوەیە کە ئەمە لێی دەدەین، وەریدەگرین و بە یارمەتی خاوەن سەرمایە، هێزی کار ملکەچ دەکەین.

ئەی کەسانی وەک موجاهیدین؟ بە بڕوای من موجاهیدین بەشێکە لە منداڵی ناپەسەندی بزووتنەوەی نەتەوەیی-ئیسلامی. ئەو کارێکی کردووە کە ئامۆزاکانی و خێزانەکەی قبوڵی ناکەن. زۆر خۆپەرستە. ئامادە نییە لەگەڵیاندا هاوبەشی بکات. دەیەوێت خۆی ببێتە سەرەک. هەروەها پێناسەی سەرەکەکەی کردووە. کیش دەستی پێکردووە. شێوازی تایبەتی خۆی هەیە. جەژنی ئەوان ناکاتە جەژن و جەژنی خۆی دروست کردووە. تەنها خۆی دەوێت و دەیبینێت. لە ئەنجامدا ڕێگای کرێکاران و ئەکسەرییەت و حیزبی توودە و نەهزەتی ئازادی کە بە بڕوای من هیچ کێشەیەکیان لەگەڵ دیاردەیەکی وەک موجاهیدین نییە، لە بنەڕەتدا

بەهۆی سکتاریزمەکەی موجاهیدەوە قبوڵی ناکەن و نیگەرانن لەوەی ئەگەر موجاهید دەسەڵات بەدەستەوە بگرێت، شەریکایەتیان لەگەڵ نەکان. موجاهید یەکێکی ترە وەک خامنەیی، ئەگەر بێتە سەر کار، دەمانخاتە لاوە. دەسەڵات لەگەڵ ئێمەدا هاوبەش ناکات. ئەوانی دیکە لە بزووتنەوەی نەتەوەیی ئیسلامی دەڵێن ئێمە هاوبەشی دەسەڵات دەکەین. نەهزەتی ئازادی دەڵێت دەکرێتەوە و هەمووان دێن. خاتەمی دەڵێت پێویستە دوژمنەکانمان بکەینە دۆست و دۆستەکانمان بکەینە فڵان. بەڵام پێناچێت ئەگەر موجاهیدین بێتە سەر کار سبەی کەس هەڵبژاردن ئەنجام بدات. ئەوان سەرۆکی خۆیان هەیە، حیزبی خۆیان هەیە، ئایدۆلۆژیای خۆیان هەیە. وە قسەیەک لەبارەی بەشداری کەسی ترەوە نییە. بە بڕوای من ئەمە بزووتنەوەی نەتەوەیی-ئیسلامی زۆر دەترسێنێت. جگە لەوەش، ئەوەی کە موجاهید لە چوارچێوەی شەڕی ئێران و عێراقدا چووە عێراق و لە تەنیشت سەدام حسێن دانیشتووە، خۆی لەم بنەماڵەیە جیا کردووەتەوە. بەڕای من مەسعوود ڕەجەوی ستراتیژێکی گرتەبەر کە بە دڵنیاییەوە شکست دەهێنێت. کاتێک موجاهیدەکان لەگەڵ بەنی سەدر وڵاتیان بەجێهێشت، هەموو ئەم کەسانە کە ئەمڕۆ کوژراون ڕیزیان کرد بۆ ئەوەی بچنە ناو ئەنجومەنی نیشتمانیی بەرخۆدان، لەوانە کاک بەهمەن نیرۆمەند و خانبابە تارانی و هەموویان. موجاهید زوو بە فالانژیسمەکەی ئەمانەی لەدەست دا و ئێستا بۆتە شتێک کە ئەگەر کەسێک ناوی "موجاهید" بێت بۆ سووکایەتی هەژمار دەکرێت. ئێستا کەش و هەوا بەم شێوەیەیە. بە بڕوای من موجاهدین وەک بزووتنەوەیەکی خاوەن دیسپلین دەتوانێت هەزار و یەک شت بکات، بەڵام بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی نییە و چانسی دەسەڵاتی نییە.

من باسی دوو ڕەوتی ترم کرد، واتە ڕەوتی ئیسلامی نەتەوەیی و ڕەوتی ڕۆژئاوایی، واتە ناسیۆنالیستە کۆنەپەرستەکان. هێزێکی دیکە کە لە گۆڕەپانەکەدایە، بە بڕوای من کۆمۆنیزمی کرێکارییە. ئێستا پێتان دەڵێم بۆچی بە هیچ شێوەیەک شوێنەواری وروژاندن و خۆبەزلزانین لەم حاڵەتەدا نییە. بۆچی کۆمۆنیزمی کرێکاری و کۆمۆنیزم نا؟ بۆچی لە باسەکەماندا وشەی کۆمۆنیزمی کرێکاری بەکاردەهێنین؟ بۆچی پێداگری دەکەم کە هێزی داهاتووی کۆمۆنیزمی کرێکاریە نەک کۆمۆنیزم؟ یان بۆچی چەپ نا؟ لەبەر چەند هۆکارێک! بۆ نموونە ناڵێین بەدیلی داهاتوو چەپە؟ یان کۆمۆنیزمە؟ وە بۆچی پێداگری دەکەم کە بەڵام بەدیلەکەی داهاتوو کۆمۆنیزمی کرێکارییە. ئەمەش لەبەرئەوەی، پێش هەموو شتێک، وەک وتم، چەپ، واتە چەپ لە ئێراندا، ئێستا لە ئۆردوگای نەتەوەیی-ئیسلامیدایە. ئەوەی پێیان دەگوت چەپ لە ئۆردوگای ئۆپۆزیسیۆنی نیشتمانی (ئیسلامی)دایە. تۆ لیست دەکەیت و

دەبینیت بانگی کەت کردووە چەپ، سەیر بکە، بزانە لە کوێن و بەرگری لە چی دەکەن. دەبینن لە ئەردوگای بزوتنەوەی نەتەوەیی-ئیسلامین. ئاسۆکانیان تا ڕادەیەکی زۆر وەک یەکن. و دووەم: دەمەوێت ئەوەش زیاد بکەم کە ئەم چەپە بە ڕوونی کێشەی لەگەڵ ئەمەدا هەیە وەک کۆمۆنیستی میلیتانت. بێگومان ئەوەمان پێ ناڵێن: "تۆ کۆمۆنیستێکی میلیتانیتیت، ئەمە دژی تۆیە"! دەڵێن ،خەسێپێن، پەلپەتی و هەزار و یەک شتی تر، بە ئەوەی کێشەکە بێڵێن، کە ئەویش ئەوەیە کە ئەم کۆمۆنیستانە دەیانەوێت بڕووخێنن. ئەوان ملیان بۆ سیناریۆی "هەواش گەڕانی کۆماری ئیسلامی" نەداوە و کاری خۆیان دەکەن. لە ئەنجامدا تەنانەت ئەم چەپەش کە باسی دەکەم پێچەوانەی کۆمۆنیزمە کە لێرەدا وەک بەدیل و هێزی سێیەم لە کۆمەڵگادا پێشنیاری دەکەم. خاڵی دواتر ئەوەیە کە هەرچەندە کۆمۆنیزم وەک بزووتنەوەیەک لە ئاستێکی مێژوویدا پێناسە دەکرێت، بەڵام لە هەموو قۆناغێکدا بە ڕژێمێکی کۆمۆنیست لە وڵاتێکدا گرێدراوە. وەک ئەوە نییە، بۆ نموونە لە شۆڕشی ڕووسیادا، هەمان شت بە بەلشەفی و مەنشەڤیک بڵێت کە کۆمۆنیستەکان هاتوون. لە شوێنێکدا، دواجار بەلشەفیەکان دەبنە نوێنەری ئاڵوگۆڕی کۆمۆنیستی و مەنشەفیەکان دەبنە نوێنەری حکومەتی شۆڕشگێڕی کاتی، ئەوانەی دەیانەوێت دۆخی ئێستا بپارێزن. کۆمۆنیزم لە هەموو سەردەمێکدا بە شتێکەوە گرێدراوە. له مێژووی ئێراندا پەیوەندی به حیزبی تووده و چریکها فیداییەکانی گەل و ڕێبازی چریکی هەبووە و هەندێک جار و دواتر لە ماوەیەکی کورتدا پەیوەندی بە ڕێکخراوە سیاسییەکان – ڕێکخراوەکانی وەک پیکار و ڕەزمەندگان و هتد کۆمۆنیزم لە هەر وڵاتێکدا هەمیشە یەکێک بووە لە جێگا سەرەکی و هێزێکی سەرەکی هەیە، و ڕێکخراوێک کە ئەگەر بڵێین بووەتە ئاڵاهەڵگر و هێزی سەرەکی ئۆپۆزیسیۆنی "کۆمۆنیست". کۆمۆنیزم بەگشتی لە وڵاتێکدا نییە. ئەو ڕەوتەیە کە کۆمەڵگای گشتی نەک پسپۆڕی زانکۆکان یان مێژوونووسەکان بە کۆمۆنیزم دەزانن. هەر لەبەر ئەم هۆکارەش پێم وایە یەکسانکردنی کۆمۆنیزم لەگەڵ کۆمۆنیزمی کرێکاری ڕەوایە. چونکە ئێستا لە چوارچێوەی کۆمەڵگای ئێراندا، کۆمۆنیزم ئاماژە بە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری و کۆمۆنیزمی کرێکاری دەکات. کاتێک دەڵێن کۆمۆنیست مەبەستیان ڕێگای کرێکاران نییە، مەبەستیان جەماعەتی ڕەزمەندگانی پێشوو نییە، مەبەستیان ئەوانە نییە کە لە ڕۆژنامەیەکی دیاریکراودا خۆیان بە چەپی پێشوو ناودەبەن. مەبەستیان حیزبی کۆمۆنیستی کرێکارییە و ڕۆژ بە ڕۆژ زیاتر ئاوا دەبێت. کۆمۆنیستەکان لەلایەن خەڵکەوە وەک دەستەواژەیەکی دیاریکراو لە هەموو قۆناغێکدا بەکاردەهێنرێن، بۆرژوازی لە هەموو قۆناغێکدا بەکاردەهێنرێت. ئێستا کاتێک

شاهانەکان دەڵێن کۆمۆنیست، جگە لە ئێمە ئاماژە بە کەس ناکەن. مەبەستیان جگە لە ئێمە کەس نییە. ئەوانی تر پێیان دەوترێت چەپەکان. پێمان دەڵێن کۆمۆنیست. لە ئەنجامدا کۆمۆنیزم وەک ئەلتەرناتیڤێک دەڕوات، کە لەوەش زیاتر بە چەپێک بە گشتی دەڵێن، بە دیاردەی کۆمۆنیزمی کرێکاری و حیزبی کۆمۆنیستی کرێکارییەوە بەستراوەتەوە. جگە لەوەش لە شۆڕشی 57 حیزبی توودە چیتر بە کۆمۆنیست ناوزەد نەدەکرا. چونکە وەک چریکی فەدایی پێناسە کران و دواتر تا ڕادەیەک پێکەوەگرتنی پەیکار-فیدایی کۆمۆنیزم. ئەگەر کەسێکیان بگرتایە، دەیانبردە زیندان، دەیانگوت تۆ تودەیەکانیت یان کۆمۆنیست؟ کامیان کۆمۆنیست بوون لە ڕوانگەی سیاسییەوە دەبێتە مەقولەیەکی دیاریکراو. وەک وتم مێژوونووسێکی بزوتنەوەی چەپ دەتوانێت بڵێت ئەمانە لقە جیاوازەکانی ترۆتسکیزم و حزبی کۆمۆنیستی لایەنگری مۆسکۆ و یۆرۆکۆمۆنیست و هتد و ئەمانە بزووتنەوەی کۆمۆنیستن. بەڵام لە خاڵێکی دیاریکراودا ڕەنگە کۆمۆنیزمی فەڕەنسی پەیوەست بێت بە حزبی شیوعی فەڕەنسی. وە هەرکەسێک بڵێ کۆمۆنیستەکان دێنە سەر کار، دەبێ بە شێوەیەکی ئۆتۆماتیکی مەبەستی ئەوە بێت کە حیزبی کۆمۆنیستی فەڕەنسی دێتە سەر کار، چاوەڕێی ئەوە ناکات هەندێک گروپی ترۆتسکییش بێنە سەر کار.

پێم وایە ئەم دۆخە تا ڕادەیەک سەرهەڵدەدات، بە تایبەت لەم ساڵانەی دواییدا لە ئێران. ئەوان کۆمۆنیزم بە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکارییەوە دەبەستنەوە. بە جۆرێک لە ڕوانگەیەکی تیۆرییەوە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری بۆتە ئاڵاهەڵگری کۆمۆنیزم. وەک بیرۆکەیەک، وەک بەدیلێک و وەک جۆرێک لە کۆمەڵگا. کەس لەدەرەوەی ئێمە باوەڕی بەوە نییە کە کۆمەڵگایەکی کۆمۆنیست بهێنرێت. لە پڕوپاگەندەی ئێستادا ئەوە نییە کە کۆمەڵگایەکی کۆمۆنیستی یان سۆسیالیستی بهێنرێت و هێڵی کۆمۆنیزم ئەو کرێکارییە کە پەیوەندی پێوە هەیە. بەڵام ئایا ئەو کۆمۆنیزمی کرێکارییەی کە من باسی دەکەم هاوواتای حیزبی کۆمۆنیستی کرێکارییە؟ من پێم وانییە. کۆمۆنیزمی کرێکاری، کە من وەک بزووتنەوەیەک دژی ناسیۆنال-ئیسلامییەکان، دژی ڕاستی ڕۆژئاوا بەکاری دەهێنم، دیاردەیەکی فراوانترە لە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری. هەمان دەڵێ، بەڵام دیاردەیەکی فراوانترە. لەم بزووتنەوەیەدا هەموو بزووتنەوەکانی شورای کرێکاری و بزووتنەوەکانی کۆبونەوەی گشتی کرێکاری و بزووتنەوە ناڕەزایەتییەکانی کرێکاری کە ناچنە ژێر چەتری ئۆپۆزیسیۆنی ریفۆرمخوازەوە دەگرمەوە. تەنانەت لەوانەیە حیزب خۆی بە ئەنارکیست بزانێت. ئەمە زۆر گرنگ نییە. گرنگە لە گۆڕەپانی سیاسی کۆمەڵگادا

ئەو دروشمانەی کە ئەم دوو ئەردوگایە، بزوتنەوەی کرێکاری، بزووتنەوەی شورا، بزووتنەوەی کەبونەوەی گشتی، ڕابەرە عەمەلیەکان، و ئەو سیاسەتەی کە لە کۆمەڵگادا پەیڕەوی دەکەن، لەگەڵ کامیاندا دەگونجێن، گونجاوی خۆیان بدۆزنەوە لە لایەنە سیاسییەکانی ئۆپۆزسیۆن. ئەگەر بە نموونە لە بزووتنەوەی کرێکاریدا لایەنگرانی سەندیکا و حیزبی توودە و ئەکسەریەت لانی زۆر بن، دەتوانی ئەم بزووتنەوەیە بخەیتە لای ئەوان تەنانەت ئەگەر نەشی گووت توودەیستە. هەرچەندە ناتوانیت پەیوەندییەکی فیزیکی-حیزبی لە نێوانیاندا نیشان بدەیت، بەڵام هێشتا دەتوانیت بڵێیت ئەمانە بزووتنەوەی سەندیکایی و سەر بە ئەوانن. بەڵێ بە بڕوای من بزووتنەوەی شورایی و ناڕەزایەتی کرێکاری جەماوەری کە ناکەوێتە ژێر چەتری ڕابەرایەتی نەتەوەیی-ئیسلامی، بەشێکە لەم بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاریە. جگە لەوەش دەکرێت چەندین دەستە و ڕێکخراو و گروپی بچوك پێکبهێنرێن کە سەرەڕای قبوڵکردنی جەمسەر و مەرکەزی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری، بەڵام بە هۆکاری جۆراوجۆر ناچنە ناو ئەم حیزبەوە. هەندێک جار پەیوەندیان نییە، لە شارە جیاوازەکاندا پێکدێن، بوارێکی دیاریکراوی چالاکییان هەیە، هەست بە جیاوازی دەکەن، لە سەدا سەد بۆچوونی حیزب قبوڵ ناکەن، لە ئەنجامدا دەشێت کۆمەڵێک دەستە و تۆڕی چەپ کە پێیان وایە دەبێ لە دەوری حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری بن، وەک گروپێکی فشار لەسەر حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری کار بکەن و بۆ ئەوەی بە شێوەیەکی بە گشتی لەلایەن ئەم حزبە کۆمۆنیستی کرێکارییەوە ڕابەرایەتی بکرێت. ئەمانە دەتوانن بەشێکی گشتی بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری بن.

من دەمەوێت خاڵە بەهێز و لاوازەکانی ئەم بزووتنەوەیە هەژمار بکەم. ئەوەی ترم ژماردوە، دەمەوێت چەند فاکتەرێک بخەمە ڕوو کە پێیان دەوترێت خاڵە بەهێز و لاوازەکانی بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری. بەڕای من گرنگترین خاڵی بەهێزی ئەم بزووتنەوەیە ئەوەیە کە نوێنەرایەتی خواست و ئاواتەکانی ئەو نەوەیە دەکات کە بە بێ هیچ کاستێک قسەم لەسەر کرد. تۆ بۆ ساتێک پشتگوێ دەخەیت کە کۆمۆنیستەکان کۆمۆنیستن و ئەمریکا بەیان خراپە و ڕێگە نادات بێنە سەر کار. گریمان ئەمە ناومان پارتی پرتەقاڵ بێت. یان بە نموونە هەرشتێکی وەک حیزبی سەوزی ئێران، حیزبی سووری ئێران، حیزبی سووری ئێران، حیزبی ئازادی ئێران و هتد. پاشان ئەم حیزبە بەراورد بکە لەگەڵ بانگەشەکانی، لەگەڵ ئەو کۆمەڵگایەی کە دەیەوێت، ئەو کارانەی کە بە ئەو کۆمەڵگایە دەیکات، دەبینیت خەڵک کام لەم حیزبانە دەخوێنێتەوە. دەبینیت عەلمانیەتەکەیان لای ئەم حیزبەیە.

ئەمانە عەلمانیترن، ئەوان نین. تاکە بزووتنەوەیەک کە دەیەوێت ئایین لەو وڵاتە هەڵبکێشێت، ئەمانەن و ئەمەش یەکێکە لە ئایدیاڵە سەرەکییەکانی ئەم نەوەیەیە. یەکسانی ژن و پیاو. هەڵوەشاندنەوەی کاری کرێ و کۆمەڵگایەک کە مرۆڤەکان لە ڕووی ئابوورییەوە یەکسان بن. کە یەکێکە لەو چینە کرێکارانەی کە ئەگەر مایکرۆفۆنێک بخەیتە بەر دەمی و بڵێیت حیزبێک هەیە دەڵێت بیمەی بێکاری بدرێت، حەقدەست و پرسی نان پەیداکردن لە بازاڕ ببڕێتە دەرەوە، و پێویستە هەموو کەسێک بچێتە سەر کارەکەی و هەرچی بیەوێت بێکاری بهێنێت، ڕێگاکە ئەوەیە، ئەمە گرنگ نییە ئەگەر جێبەجێ بکرێت یان نا) ڕای ئەوە چییە؟ ئەڵێ: ئاواتی منە.

ئەم ئارگیومێنتە کە تۆ قسەی خۆش دەڵێیت بەڵام جێگای داخە کە هیچ کردارێک نییە، ئەوە دەڵێن کە ئەمە بۆ دڵی خەڵک دەدوێین، بەڵام هێشتا هیچ باوەڕێک نییە بە دەسەڵاتی جێبەجێکردنی. ئەگینا پێیان دەڵێین چییان دەوێت. مۆدێرنیزم، عەلمانییەت، یەکسانی ژن و پیاو، بەرەنگاربوونەوەی هەڵاواردن، ئازادی سیاسی بێ مەرج، هەڵوەشاندنەوەی کاری کرێ، یەکسانی ئابووری و خۆشگوزەرانی کۆمەڵایەتی، کاتێک ئەمانەلای یەک دادەنێین، خواستەکانی ئەم نەوەیەمان هەیە و لە بنەڕەتدا لە سەدا ٩٠ی ئەو خەڵکەمان هەیە کە ئەمە نوێنەرایەتی ئەوە دەکەین کە پێویستە کار بکەن و بە زەحمەت کار بکەن بۆ ژیان. ئەمە خاڵی ئەرێنی ئەمەیە. هەموو کەسێکی تر شتێکی دژ بە خواستی خەڵکی هەیە کە ئەو دەیەوێت پێیان بفرۆشێت. پاشایەتییەکان دەیانەوێت پاشایەتییان پێ بفرۆشن و دواتر بازاڕی ئازادیان پێ بفرۆشن. وە پێویستە ڕوونی بکاتەوە و بڵێت سبەی لە بازاڕی دابینکردن و داواکاری کاردا بەجێتان دەهێڵم. با بەمە سەر کار، لە سبەینێوە دەبێت بچیتە بازاڕی کار و کارێک بۆ خۆت بەدەست بهێنیت. لەم نێوەندەدا ئەم پیاوە دەبینیت، بڕیارە ببێتە پاشا.

ئەو شتانەی کە خەڵك دەبێت پێداگری لەسەر قەبووڵ بکەن، بەشێك نین لە ئایدیالی خەڵك. کەس لەو وڵاتە بەیانیان لە خەو هەڵناستێت و دەڵێت، چ ڕۆژێکی خۆشە، خۆزگە پاشایەکمان هەبوایە و خۆزگە لە شاردا بەدوای کاردا دەگەڕام! (پێکەنینی بینەر). ئەمە بەشێک نییە لە خواستی خەڵک. ئەم کۆکردنەوەیە وەك مەرج و پێداویستی و ئەوەی پێی دەوترێت تاڵی ئەو میوە باشەی پێ بدرێت. دەڵێن کاکە وەرە ئەم پاشایە قبووڵ بکە، لەبری ئەوە ئەمریکا دەهێنێت و وەبەرهێنان دەکرێت. ئەوە بازاڕی ئازاد قبووڵ دەکەن، لەبری ئەوە هەوڵ دەدەین بەشێک لە بیمەی بێکاریتان بۆ بگەڕێنینەوە بۆ ئەوەی برسی نەبن. بەڵام ئەم حیزبە بەو شێوەیە نییە. ئەم حیزبە نوێنەرایەتی خواستی ڕاستەقینەی خەڵک دەکات کاتێک گفوتوگۆ لەگەڵ دەیان دەکرێت. ئەوەی

ئێستا حیساباتی خەڵک ناچاریان دەکات، شتێکی دیکەیە، بەڵام نابێت گومانی لێ بکرێت کە ئەوان ئەم شتانەیان لە دڵیاندا دەوێت. من دەگەمە ئەو خاڵەی کە ناوی کۆمۆنیزم ئەم پرۆسەیە تێکدەدات و چەندە تێکدەدات و دەبێت چی لێ بکەین. ئەگینا ئەگەر ناومان حیزبی ئێران بووایە، حیزبێک بوو بە تایبەتمەندی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری، بەڵام ناوەکەی حیزبی ئێران بوو، ئێستا دەستی بەسەر جیهانیدا دەگرت. لەو ڕوانگەیەوە کە هەمووان دەیانگوت بەڵێ کاکە هەموومان دەمانەوێت یەک قسە بکەین، حیزبی ئێرانیش ڕاستی دەڵێ. کەس نەیگوت نایە سەر کار. ئێستا کۆمۆنیزم وەک شتێک ناسراوە کە کۆمۆنیستییە و ناتوانێت لەم وڵاتەدا کار بکات. لە سەردەمی ڕووسیا و ئینگلتەراشەوە ڕێگە نادەن کۆمۆنیستەکان بێنە سەر کار، ئەمریکاش قبوڵ ناکات، یان لە کوێ دانراوە و هتد. ئەمانە ئەو وشانەن کە پێمان دەڵێن کاتێک بۆیان دەردەکەوێت کە ئێمە کۆمۆنیستین. ئەگەر بڵێین ئێمە لیبراڵین هەموو ئەم پرسیارانە نامێنن و دواتر ناچار دەبن دابنیشن و حوکم بدەن و بزانن ئێمە دەمانەوێت چی بکەین.

ئەم بزووتنەوەیە نە بۆ چاکسازییە و نە بۆ نۆژەنکردنەوە ئەمە خاڵی سەرنجڕاکێشە. ئەو نەهاتووەتە مەیدان بۆ ئەوەی شتێک ڕاست بکاتەوە کە بێزراو بێت و دەیەوێت شتێک بهـێڵێتەوە، هەروەها لەوێ نییە بۆ ئەوەی شتێک بگەڕێنێتەوە کە خەڵک پێشتر فڕێیانداوە. شتێکی نوێیە و پێموایە ئەمە بە تەواوی بۆ خەڵک هەستی پێدەکرێت. ئەم بزووتنەوەیە پۆتانسێلە، بەهۆی نەریتە دێرینەکانیەوە، هەم ڕێکخستنی هەیە و هەم دەتوانێت سەرکردایەتی دابین بکات. ئەمە خاڵی بەهێزی ئێمەیە بە بەراورد ل□گ□□□ پاشایەتییەکان، بە بەراورد بە ڕاستی ڕۆژئاوا و تەنانەت خودی ناسیۆنال-ئیسلامییەکان. میللی – ئیسلامیەکان خاتەمیان هەیە. بەڵام وەک خۆی وتی ئەگەر لەدەستی بدەن هەمووان ماتەمینی دەگرن. بەبێ خاتەمی، پانزە پۆل نزمتر دەگەڕێننەوە. بە بڕوای من حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری کە لە ناوەڕاستی ئەم پرسەدایە، چانسی ئەوەی هەیە کە ئەم بزووتنەوەیە ڕێکبخات و سەرکردایەتی بۆ ئەم بزووتنەوەیە دابین بکات. بوونی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری کە دواتر دێمە سەری، یەکێکە لە سەرمایەکانی ئەم بزووتنەوەیە. وە ڕەنگە کۆمۆنیزمی کرێکاری لە لقە سەرەکییەکان و ململانێی سیاسی سەرەکی کە لە ئێراندا بەشدار بووە، ڕێکخراوترین و ڕێنماییترین بێت. بە خەت و حیسابکراوترین و پلان بۆ داڕێژراوترینە، ئەمە خاڵی بەهێزی بزووتنەوەی کۆمۆنیستییە لەم قۆناغەدا. خاڵی داهاتوو ئەوەیە کە تا ئەم پرۆسەیە شۆڕشگێڕانەتر بێت و رەوتی گۆڕانکارییەکان خێراتر بێت، چانسی ئێمە باشتر دەبێت. تا خەڵک

زیاتر بەشداری چالاکی سیاسی بکات، بە بەراورد لەگەڵ باقی ئەم هێزانە بەهێزتر دەبین، بەختمان باشتر دەبێت. تا ئەم پرۆسەیە سنووردارتر بێت و خەڵک زیاتر لە گۆڕەپانەکە دەربچن، چانسی ئەوانی دیکە باشترە (دواتر لەو چوارچێوەیەدا باسی شانسی خۆمان دەکەم). بەڵام ئەگەر پرۆسەکە ببێتە شۆڕشگێڕانە، ببێتە میلیتانت، یەکگرتوویی فراوانتر بێت و خەڵک قبووڵی نەکات، بە هەمان ڕادەی ژینگەی سیاسی ڕادیکاڵ بێت، چانسی چوونە چونە سەرکارمان باشتر دەبێت لە چاو ئەوانەی پشت بە ئامادەبوون دەبەستن لە خەڵک لە گۆڕەپانەکەدا و سوود لە ڕادیکاڵکردنی داواکاری و دروشمەکانی خەڵک نابینێت. ئەمە خاڵی ئەرێنی ئێمەیە. چونکە گریمانەکەی من ئەوەیە کە ئەم پرۆسەیە ڕادیکاڵ دەبێت، خەڵک دەچێتە گۆڕەپانەکەوە و بزووتنەوەیەکی فراوانتر دێتە ئاراوە.

خاڵی داهاتوو ئەوەیە کە بە بڕوای من ئەم پرۆسەیە شۆڕشگێڕییە ئاسۆی ئێمە گشتگیرتر دەکات. تا دۆخەکە ڕادیکاڵ بێت، تیۆرەکە ڕادیکاڵتر دەستکەوت، بەرنامەکە ڕادیکاڵتر دەبێت. ڕابەرە ڕادیکاڵەکان زیاتر لە دڵی خەڵکدان. لە ئەنجامدا گیرمان خواردووە لە تەشەنەسەندنی ناڕەزایەتییەکان. وە ئەگەر ڕەوتەکە بەو شێوەیە ببینین کە بەرەو فراوانبوونی ناڕەزایەتییەکان دەڕوات، دەتوانین وا دابنێین کە هاوسەنگی هێز لە بەرژەوەندی کۆمۆنیزمی کرێکارییە.

بە بڕوای من چانسی هەڵبژاردنمان لە دوو دۆخدا باشترە: یەکێکیان لە هەلومەرجی دیموکراسی و هەڵبژاردندا، ئەوی دیکەیان لە هەلومەرجی شۆڕشگێڕانەدا. لە هەردوو مەرجەکەدا دێینە سەر کار. لە هەردوو ئەمانەشدا کۆمۆنیزمی کرێکاری بەکاردەهێنرێت. باسی ئەو گریمانەیە دەکەم کە دەبێت سەرەتا ئامادە بین بۆ ئەوەی دواتر بێینە سەر کار. با گریمانە بکەین کە ئەم هێزە توانیویەتی بگاتە قۆناغی هەڵبژاردنی ئازاد لە وڵاتێکدا کە کۆماری ئیسلامی نییە. لە پرۆسەی هەڵبژاردنی دیموکراسیدا، ئەگەر بڕیارە پرۆسەیەکی لەو شێوەیە لە ئێراندا ڕووبدات، دێینە سەر کار. بەڕای من حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری زۆرترین دەنگ بەدەست دەهێنێت لەنێو ئەو خەڵکەی کە ئازادانە چوونەتە سەر سندوقەکانی دەنگدان. من پێم وانییە پاشایەتی ئەم چانسەی هەبێت. هەڵەیە ئەگەر پێمان وایە هەڵبژاردن لە بەرژەوەندی ئەواندایە و تەنها شۆڕش لە بەرژەوەندی ئێمە کۆتایی دێت. هەڵبژاردن لە بەرژەوەندی ئێمە کۆتایی دێت. وە ڕێک هەر بۆیە پێم وایە ناچنە هەڵبژاردن مەگەر بە زۆریان نەکەین. لە پرۆسەی بەستنی پەرلەمانی ئازادی و ناساندنی کاندید لە بوارە جیاجیاکان و ژماردنەوەی دەنگی خەڵکدا، حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری وەک گەورەترین حزبی وڵات دەچێتە پەرلەمانەوە. ڕەنگە زۆرینە نەبێت، بەڵام ئەگەر

رەنگە بدەن لە هەڵبژاردنێکی ئازاددا کار بکات کە ماوەی بانگەشە بۆ سێ مانگ بێت، ئەوا دەبێتە گەورەترین حزبی سیاسی لە وڵاتدا. دەتوانین لەم بارەیەوە تاوتوێ بکەین. هەرچۆنێک بێت بەڕای من پرۆسەی هەڵبژاردن وامان لێدەکات کار بکەین. بەهۆی ئەوەی ئەو کۆمەڵگایە بە پرۆسەی هەڵبژاردندا تێدەپەڕێت، ڕەخنەگرەکە ڕەخنە لەو دۆخە دەگرێت. دواتر باسی جۆری کۆمۆنیزمی ئێمە دەکەم، ئەم جۆرە کۆمۆنیزمە چۆن جیاوازە لە کۆمۆنیزمەکانی تر. جگە لەوەی ئەو پەیوەندییەی ئێمە لەگەڵ خەڵکەدا هەیە، بەپێچەوانەی نەریتی چەپەکان، زۆر ڕوون و شیاوی تێگەیشتنە. ئێمە باسی جۆرێکی نوێی کۆمۆنیزم دەکەین. پێم وایە شۆڕشیش دەمانباتە سەر کار. واتە هەم پرۆسەی دیموکراسی و هەم پرۆسەی شۆڕشگێڕی بەخت و دەسەڵاتمان زیاد دەکات. بەڵام چانسی ئێمە لە پرۆسەی پیلانگێڕی، دەستێوەردان و ڕەوتی ژێرزەمینی، کودەتا و کودەتا و ڕەوتی دژە کودەتا کەمترینە. ئەگەر بڕیار بێت حکوومەتی کۆماری ئیسلامی بە زنجیرەیەك کودەتا و دژە کودەتا جێگەی بگرێتەوە، ئێمە هەر لە ئۆپۆزیسیۆندا خۆمان دەبینینەوە. بەڵام ئەگەر خەڵک بیەوێت بچێتە ناو گۆڕەپانەکەوە و شۆڕشێک بکات چانسی ئێمە زۆرە. ئەگەر هەڵبژاردن هەبێت چانسی ئێمە زۆرە. هەروەها دەمە سەر ئەمە کە ڕۆژی دوای هەڵبژاردن جارێکی تر کودەتا دەست پێدەکاتەوە. واتە ئەگەر بە هەڵبژاردن بێینە سەر کار، دەبێ بیر لەوە بکەینەوە کە سبەی کودەتا دەکەن. ئێستا ناچمە ناویەوە، بەڵام لە خودی پرۆسەی هەڵبژاردندا، چانسی هێنانی کۆمۆنیستەکان بۆ سەر کار زۆرترینە.

لایەنە نەرێنییەکانی چالاکی ئێمە چین، واتە لایەنە نەرێنییەکانی چالاکی ئەم خەتی سێیەمە، واتە بزوتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری؟

- پێم وایە نەبوونی سەرچاوە یەکێکە لە کێشە سەرەکییەکانی. ئەو دوو ڕەوتەی تر کە باسم کرد، یەکێکیان سەرچاوەی حکوومەتی هەیە و کار دەکات، ئەوی دیکەیان سەرچاوەی باقی حکومەتەکانی هەیە و کار دەکات. لە ئەنجامدا ئێمە دەمێنینەوە و ئەو سەرچاوانەی کە ئەم بزووتنەوەیە هەیەتی بۆ بنیاتنانی. نەبوونی سەرچاوە یەکێکە لە ئاستەنگە هەرە گرنگەکان.
- نەبوونی پاڵپشتی نێودەوڵەتی. ئێستا هەردوو ئەو ڕەوتە هەوادارێکی بەهێزیان لە جیهاندا هەیە. حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری و کۆمۆنیزم لە ئێران، لەم خاڵەدا و تا ئەو کاتەی لە دەسەڵاتی سیاسی نزیک بین، بە بڕوای من، ئەو پشتیوانییە

نێودەوڵەتییەیان لە هیچ ئاستێکدا نابێت کە ئەوان هەیانە. دوژمنایەتی ڕۆژئاوا بەرامبەر ئێمە. دوژمنایەتی ڕۆژئاوا لەگەڵ کۆمۆنیزمی کرێکاری یەکێکە لە گرنگترین هۆکارەکان کە دەتوانێت زۆریاکە بگەڕێت. نەک هەر بەو مانایەی کە ڕۆژئاوا بەڕاستی دەستوەردانمان لەگەڵ دەکات، بەو مانایەی کە ڕۆژئاوا ئەو وێنەیە دەدات کە حکومەتی کۆمۆنیستی لەو وڵاتە قبوڵ ناکات و خەڵک لە ماڵەکانی خۆیان دادەنیشن و ئامرازی ژماردن دادەنێن و بڵێن کە خۆرئاوا قبوڵی ناکات، ئایا ئەمە شێتین کە بچینە پشت حیزبێکەوە کە هەر بگاتە دەسەڵات، سەرەتا مووشەکێکی کروز لە ناوەڕاستی پارکی ساعی دەدرێت؟! بۆچی ئەم کارە دەکەین؟ بۆچی دەبێت ئەو وڵاتە لەگەڵ ئەمریکادا بکەینە دوژمنایەتی؟ با دەنگ بە ئەمریکییەکان بدەین و با ئەوان بڕیار لەسەر کەیسەکە بدەن. لە ئەنجامدا دوژمنایەتی ڕۆژئاوا بەرامبەر ئێمە، و نەک هەر خودی دوژمنایەتییەکە، بەڵکو پێدانی وێنەی دوژمنایەتی ڕۆژئاوا بەرامبەر بە ئێمە و گۆڕینی ئەو ڕاستییەی کە ڕۆژئاوا ئێمە قبوڵ ناکات بە بەشێک لە خودی خەڵک- هۆشیاری و حیساباتی خەڵک، بەربەستێکی بنەڕەتییە لەسەر ڕێگای کۆمۆنیزمی کرێکاری. کەس بە پێی خۆی ناخاتە دۆخێکی وا گەورەوە. ئەو دەڵێت: “بەڕێزان، ببورە، بەڵام من دەنگ بەو بەڕێزە دەدەم کە لەلایەن ڕۆژئاواوە پێی وتراوە. پێم وایە یەکێتی سۆڤیەت ئەمەی بە ئێمە نیشان دا، پێشهاتەکانی ڕووسیا نیشانی دا. ئێمە دەکەوینە بەرهێرشی میدیایی ڕۆژئاواوە.” و بە سەختی ئاوەژوو دەکرێین، واتە دەبێت وا دابنێین کە بزووتنەوەی کۆمۆنیستی لە ئێران ڕووبەڕووی هێرشێکی دڕندانە و پیس دەبێتەوە لەلایەن میدیای بۆرژوازی ڕۆژئاواوە، سی ئێن ئێن، بی بی سی، بەو درەشخدارانەی کە دەیکەن.دوێنێ ڕۆژنامەی گاردیان بابەتێکی نووسی لەسەر ئەوەی کە ئایا لینین دواجار ستەمکار بوو یان دیکتاتۆر؟هیچ جیاوازییەکی تر لە نێوان ئەم دووانەدا نییە!یان ترسنۆک بوو یان ستەمکار!یان چەتە بوو یان ستەمکار!ئەوە لەم دوو دۆخە دەرنەچووە!ئەو ڕاستییەی کە ئەو… ڕێبەری شۆڕشێکی کرێکاری بوو کە ئازادی هێنا و بە دەستی خۆیان سەربەخۆیی بە بە فینلاندایەی پێنا دەستی خۆیان بەخشی، کەسێک کە لە کۆلۆنییەکانی ڕووسیا خۆش بوو، مافی ژنانی لەو وڵاتە بەرز کردەوە، جۆرێک لە ئاسایشی ئابووریی بۆ کرێکار بەدەست هێنا، کێشەی ئەوان نییە. کە ئەم پیاوە، کە بە وتەی ئەوان ستەمکار

بووە، بە وتەی ئەوان ئەم پیاوە شێتە، تەنها کتێبەکانی لە هەموو کتێبەکانی سەرکردە بۆرژوازییەکانی ڕۆژئاوایی زیاتر بووە و خۆیان دەیانگوت کۆمیساریای ئەو بەلشەفیکانەی کە لە دەسەڵاتدان هەندەی کتێبخانەی زانکۆیەک لە نێوان خۆیاندا. نوسینیان هەیە، ئەوە کێشەی ئەوان نییە. ئێستا دەڵێن لینین یان شێت بوو، یان ستەمکار بوو! لینینی هەژار دیکتاتۆریش نەبوو. تا ئەو کاتەی لینین لە کاردا بوو، ڕێگەی پێنەدەدرا هیچ بڕیارێک بە تەنیا بدات. پێنج ساڵ، دە ساڵ دوای مردنی لینین، یەکێتی سۆڤیەت دەستی کرد بە پاوانخوازی. ئەمە ئەو وێنەیەیە کە میدیاکانی ڕۆژئاوا دەیدەن. لەگەڵ ئەمە خراپتر دەکەن. سەیرکە چی دەکەن لەگەڵ کوبا! کاسترۆ لە وێنەی میدیای ڕۆژئاوا ببینە: "دیکتاتۆری کوبا، کاسترۆ ئەمەی زیادی کرد…"! دیکتاتۆری کوبا چ پەیوەندییەکی بە کاسترۆوە هەیە؟ وەک هەموو شوێنەکی تری جیهان، هەڵبژێردرا و خەریکە کاری خۆی دەکات. بۆچی ڕاپۆرتەکەت بە دروستی ئامادە ناکەیت؟ ئەمەیە کە دەتوانن بەسەرماندا بکەن. لەوانەیە کاریگەری بەهێزی میدیای ڕۆژئاوا کاریگەری لەسەر ئەم بزووتنەوەیە هەبێت و ئەمەش بە ئەمە ئاستەنگەکی گەرنگە. مەسەلەی پڕوپاگەندەی جەنگی سارد دژی کۆمۆنیزم بەگشتی، واتە دانانی ئەزموونی یەکێتی سۆڤیەت و چین لە پێی کۆمۆنیستەکان و نەرێنی لەمەڕ سۆسیالیزم، یەکێکە لە ئاستەنگەکانی بەردەم کاری ئەم هێڵە.

▪ یەکێک لە کێشە گرنگەکانی کاری کۆمۆنیزمی کرێکاری ئەو عەقڵییەتەیە کە من پێی دەڵێم "جونیۆریزم". ئەوانەی خۆیان وەک شەریکی بچوکتری کۆمەڵگا قبووڵ کردووە و هیچ بیرێکەیەکیان نییە سەبارەت بەوەی کە کۆمەڵگا دواتوانیت بەدەستی ئەمانەوە بەڕێوە بچێت. بە بڕوای من کۆمۆنیزم بە تایبەت لە وڵاتەکی وەک ئێراندا کە هەرگیز هێڵی سەرەکی ئۆپۆزسیۆن نەبووە و هەرگیز لە دەسەڵاتدا نەبووە، ڕاهاتووە کە خۆی وەک گروپێکی فشار ببینێت. گروپی فشار بۆ ئەوەی ئاڵای حەقیقەت و ڕاستی بە دەستەوە بگریت و بچیتە پێشەوە بۆ ئەوەی تەقەت لە بکرێت و بکەویتە سەر زەوی. چەپ ئەو ڕانینەی نییە سەبارەت بەخۆی کە ئێمان هێندەک سیاسەتمەداری ئاست بەرزی کۆمەڵگەین، کە بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی زیندووە کە دەیەوێت دەسەڵات بگرێتە دەست و کۆمەڵگا بەڕێوە ببات و پەروەردە ڕێکبخات و ئابووری ڕێکبخات. پێی وایە چەپەکان ناچارن فشار بخەنە سەر کەسانی دیکە بۆ ئەوەی ئەم کارە

بکەن. وە ئەم بیرکردنەوە لە خۆی و خۆ بە کەم زانینە، بە ڕای من، ڕەنگە گرنگترین فاکتەر بێت کە دەکرێت ببێتە ڕێگر لە بەردەم بەدەستهێنانی دەسەڵاتدا. بە بڕوای من چ بە بانگەواز بێ بۆ بەدەستهێنانی دەسەڵات یان بە پاراستنی دەسەڵات، کێشەی یەکەم لە ناو خودی ئەم هەڵەوە دێت. دەڵێن نابێت ئەمە بکەین، بۆچی سەرهەڵدانمان بۆ دەسەڵات گرتووە؟ ئایا دەتوانین دەسەڵات بگرین؟ ئایا دەتوانین بیپارێزین ؟ ئایا بڕیار نییە "چین" ئەم کارە بکات و هتد بکات؟ هەموو ئەمانە بیانوویەکە. مەلە نازانە هەزار و یەک هۆکار ئەدات کە من نامەوێ ئەمڕۆ بچمە ناو ئاوەوە (پێکەنین). جلی مەلەی نەهێناوە، سەرمای بووە ، کاتی نییە، نایەوێت پێشی کەسانی تر بکەوێت و ئابڕوی هەمووان ببات! هتد. بە هەر هۆکارێک بێت ناچێتە ناو ئەم بابەتەوە.

کاتێک لە مەسەلەکە دەکۆڵیتەوە، بۆت دەردەکەوێت کە لە پشتیەوە ئەو تیۆرییە هەیە کە دەبێ "شوراکان" دەسەڵات بگرنە دەست، کە لە ڕووسیا نەیانکرد، بەڵکو بەلشەفیەکان دەسەڵاتیان گرتە دەست، کە دەبێ "چین" شۆڕش بکات نەک حیزب (فۆرمولاسیۆنی ئەمەش ناڵێت حیزب شۆڕش بکات). بەڵام ئەو فۆرمولەکردنەی کە دەڵێت مەچە بەرەو لای دەسەڵات نیشاندەری ترسی ئەم بزوتنەوە بچوکەیە لە گەمی سیاسی لە کۆمەڵگادا. ئەمە وا نییە. ئەگینا ئەگەر سێ بەڕێوەبەری گشتی وەزارەتی ڕۆشنبیری بەیەکەوە دابنێیت و لەگەڵیان حزبێک دروست بکەیت، یەکسەر هەست بە بەدەستهێنانی دەسەڵات دەکەن. پێیان وایە پێویستە یەکسەر ببنە وەزیر. یەکسەر بەرنامەی خۆیان دەدەنە کۆمەڵگا. ئەم حیکمەتە لە خۆبینین و سەر بە پەراوێزی کۆمەڵگا، "پەراوێزی" مێژوویی چەپ لە ئێران، ئەو عەقڵیەت و سایکۆلۆژیایەی لەگەڵ خۆیدا هێنا، یەکێکە لە بەربەستە گەورەکان بە بڕوای من. پێم وایە ئەگەر چەپ شکست بهێنێت، لەسەر ئەم بابەتە شکست دەهێنێت نەک لەسەر هیچ کام لەوانەی تر کە باسم کرد. لەسەر ئەوەی کە بڕیار نییە ڕۆڵی خۆی بەجێ بهێنێت و ئەمە گرنگترین کێشەی ئەم ڕیزەیە. دووی خوردادییەکان ئەم کێشەیەی نییە، دەیەوێت جیهان ڕزگار بکات! کابرا ناتوانێت ڕێگای ماڵی خۆیان بدۆزێتەوە، دەیەوێت دیالۆگ لە نێوان شارستانیەتەکاندا بکات. (پێکەنینی ئامادەبوان). بەجدیمە! پێیان وت چیتر دەربارەی چاپەمەنی لەدوان نەدەی! ئێستا پێنج مانگە نازانێت چی دەکات؟ بڕیار بوو لەگەڵ دیالۆگی شارستانییەتەکاندا بڕوات بە ئەوەی جەرج

سۆئارێس بە هۆشی خۆی بهێنێتەوە. ڕێنمایی بیل گەیتس بکات و بە ئەمریکا بڵێ کە سیستەمەکەت باش نییە! لە بانگەشەا کردن ناوەستێت و کەسیش بە سمێڵەکەی پێناکەنێت. بەڵام من و تۆ کە دەڵێین کۆمۆنیستەکان دەبێ دەسەڵات بگرنە دەست، لە هەزار کونەوە دێنە دەرەوە، سەیرکە: بلانکیستەکان، چ خەیاڵێکە، چ خۆ بەگەورە زانینێکە، هەموویان خەرکی من کردنن. لە کاتێکدا کەس کێشەی لەگەڵ دیالۆگی شارستانیەتەکانی خاتەمی نییە کە تا دوێنێ بەرپرسی کتێبخانەیەکی ئایینی بوو. کاک خاتەمی دەتوانێت دیالۆگێک لە نێوان شارستانیەتەکاندا بکات، بەڵام ناتوانیت کۆنترۆڵی ئەو وڵاتە بکەیت کە تێیدا گەورە بوویت و ڕەنگە لەو کاتەدا سەد هەزار نوخبەی ئەو کۆمەڵگایەت ڕێکخستبێت. ئەوان پێیان وانییە هەر ئەم کەسانە کە لە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری و لە بزووتنەوەی کۆمۆنیستیدان، ئەگەر لە هەلومەرجێکی ئازاددا بەشداری لە ڕیکلامێکی کاردا بکەن، توانای بەڕێوەبردنی کۆمەڵگایان لەو وەزیر و پارێزەرانە زیاتر دەبێت. یەکەم: سەرکوتیان کردوون تا بتوانن حوکم بکەن. وە ئەم بزووتنەوەیە خۆی ئامادە نییە ئەمە قبوڵ بکات. بەڕای من ئەمە فشاری تاوانەکانی دوای ستالینە. ستالین کارێکی کردووە، بە یارمەتی ئەمریکا و چەپ هەست بە تاوانباریان لا دروست کردووە ک□ ه□زار بە هۆی ترسەوە ناتوانێت بە پێ بڕوات. باشە ستالین بە ئێمە چی؟ ئایا من هیتلەرم لەسەر کاک بەنی سەدر حساب کردوە، لە کاتێکدا تۆ ستالین لەسەر من حساب دەکەیت؟ (بەراوردکردنیان بە تەواوی بێ بایەخە.) تۆ هیتلەرت هەبوو، ئەمیش ستالینی هەیە. کەسێک کە لە ٨٠ وڵاتی جیهاندا کودەتای کردووە، نابێت جارێکی دیکە ئەم قسانە بڵێتەوە. کەسێک کە بۆمبی ئەتۆمی بەسەر خەڵکدا هەڵدەدات و منداڵانی قوتابخانە لە هێرۆشیما و ناگازاکی دەکوژێت، نابێت باسی ستالین بکات. جگە لەوەش منیش وەک تۆم. بەڵام تا ئێستا کەس بەرۆکی حیزبێکی ناسیۆنالیستی نەگرتووە و نەیگوتووە ئێوە دیکتاتۆریەت دادەمەزرێنن یان چۆن دەزانن پلۆرالیزم قبوڵ دەکەن. بەرانبەر چەپ ئەم کارە دەکەن و چەپیش بە دەوری خۆیدا دەڕوانێت. ئێمە وەک یەکەمین حیزبی سیاسی چەپ لە ئێراندا کە ئیدیعای دەسەڵاتمان کردووە، ئێمە بووینەتە ئامانجی هێرش و زۆرترین سووکایەتی و گوشارمان بەسەردا هاتووە. ئێمە ئازارمان چەشتووە چونکە بوێری ئەوەمان هەبوو لەسەر حکومەت قسە بکەین. له په یوه ندی نێوان حکوومه ت و حیزب و هتد. هەموو ئەمانە بە بڕوای من

هەستی ئابووری مەنشەڤی و ئەو تاوانبارییەی دوای ستالینن کە هەوێنەکەی پێکهێناوە و ئەگەر کۆمۆنیزمی کرێکاری بیەوێت بێتە سەر دەسەڵات، دەبێت پێش هەموو شتێک بیەوێت بێتە سەر دەسەڵات. پێم وایە ئەمە گرنگترین بەربەستە.

- خاڵێکی دیکە، خاڵێکی دیکەی لاوازی، بزووتنەوەی کرێکاری تاڕادەیەک کەم گەشەسەندووە. ئەمە لاوازییەکی زۆر گەورەیە. کۆمۆنیزم دەیەوێت لە وڵاتێکدا بێتە سەر دەسەڵات کە بزووتنەوەی کرێکاری تەنانەت فۆرمەکانی سەرەتایی ڕێکخستنی کۆمەڵایەتی و ناڕەزایەتیشی بەدەست نەهێناوە. ئەگەر بچیتە ئەمریکای لاتین دەبینیت کە ڕابەرە کرێکاریەکان ڕابەری دانپێدانراون لەسەر ئاستی سەرەکی شارەوانی شارەکان و پەرلەمانتاران. سەرەکی سەندیکایەکی دیاریکراوی کرێکاران کەسێکی ناسراوە لە کۆمەڵگادا. لە ئێران کرێکارەکە هەمان وێنەی “کرێکارێکمان هێنا بۆ ئەوەی نەوانێک لە دیوارەکەمان دروست بکات”. ئەو کرێکارەی هێناویانە کارێکی پێدەدرێت و ئەویش دەیکات و مووچە وەردەگرێت. کارگەر تا ئێستا نەیتوانیوە وەک یەکێک لە قاچەکانی مشتومڕی ئابووری، قاچی مشتومڕی سیاسی، قاچی دیبەیتی دیموکراسی و مافی مەدەنی، لەگەڵ نوێنەرانی خۆی و کەسایەتییەکانی و ڕێکخراوەکانیدا لە کۆمەڵگای ئێراندا ئامادە بێت. ئەمریکای لاتین هەمیشە بەم شێوەیە بووە. حیزبی چەپ لە سەندیکاکانی کرێکاران نزیک دەبێتەوە، سەرکردەکانیان لەگەڵ یەکتر قسە دەکەن و ڕازی دەبن دەنگ بە حیزبی چەپ بدەن و یارمەتیان بدەن بێنە سەر کار. لە ئێران کرێکار گۆشەگیر و بێ تاک دەکرێت. پێکهاتەکانی خەباتی سەندیکایی نەبوو و نەیدەتوانی خەباتی بەرگریکاری ڕێکبخات. لە ئەنجامدا کونێکی گەورە لە دوای کۆمۆنیستەکان بەجێدەهێڵێت. تۆ دەچیتە پێشەوە بۆ ئەوەی جوڵەیەکی بنەڕەتی ئەنجام بدەیت، دەبینیت جەنێک کە بەناوی ئەوەوە دەجووڵێت یان لانیکەم لەلایەن ئەوەوە پێکدێت، ڕوون نییە لە دیمەنەکەدا چەندە بەهێزە. بە ماوەیەکی کورت دێنە سەر شانۆ. مامۆستا، خوێندکار، ژنان بەگشتی لەوانەیە بزووتنەوەیەکی ناڕەزایی سیاسی درێژخایەنیان هەبێت، یان ڕۆشنبیران و نووسەران بەتایبەتی. بەڵام کرێکار شانس و ئازادی کارکردنیان نییە کە دوو سێ ساڵ لە کایەی سیاسیدا سەرگەردان بکات. ئاخر ئەم پرسەیە دەبێت لە سێ مانگدا تەواو بێت. لەدەرەوەی ئەم سێ مانگە کرێکارانمان لە شێوەی هێزی زیندووی چالاکدا نییە بە پشتیوانی لەم هەڵە. ئەمە ئەو

سێ مانگەمان هەیە، هەموومان ئەو سێ مانگەی ڕاپەڕین و پشێوی و شورا و سەندیکا و کۆبونەوە گشتییەکانی کرێکارانمان بینیوە کە کرێکاران مشتیان دەگرن و وتار دەدەن و هەروایە، بەڵام تا ئەو سێ مانگە دەمێنێتەوە بە بەدەستهێنانی دەسەڵات، و لە غیابیدا بزووتنەوەیەکی ناڕەزایەتی کرێکاری بە بەرگریکردن لەم چەپانە بە ئاگادارییەوە دروست بووە، ئەم هێڵە دەتوانێت چی بکات؟ بزووتنەوەی سەندیکایی لە ئینگلتەرا هیچ کێشەیەکی نییە کە بڵێت پشتگیری لە کام پارت دەکات. دەڵێت. دەشڵێت پێویستە خەڵک لێرە بچن دەنگ بە حزبی کۆمۆنیست یان پارتی کرێکاران بدەن. یەکەم تایبەتمەندی کە بزووتنەوەی کرێکاری لەلایەن چەپی پەراوێزیی و ژێر کپکرانەوە وەریگرتووە، ئەم بە ناسیاسی خۆنمایشکردنەیەتی. لە ئەنجامدا ئەگەر بێتە گۆڕەپانەکەش ناگەڕێت بە هێزێکی یەدەگ و دەتوانین بڵێین یەکێک لە پایەکانی ئەم بزووتنەوەیە کە دەیەوێت دەسەڵات بگرێتە دەست.

بەڕای من ئەو خاڵە ئەرێنیانەی کە پێویستە بە تایبەتی ئێستا جەختیان لەسەر بکرێتەوە، دوو پایەی سەرەکی کۆمەڵگان.

- یەکێکیان سکۆلاریزمە. بە بڕوای من هەر ڕەوتێک کە جێگەی کۆماری ئیسلامی بگرێتەوە، دەبێ ڕەوتێکی عەلمانی بێت. دەبێت دژی ئایین بێت. وە تەنانەت بە ڕای من عەلمانیەت بەس نییە، دەبێ دژە ئایین بێت. ئەمڕۆ ڕووبەڕووی شەپۆلێکی هەڵگەڕانەوەی دژی ئایین دەبینەوە ، کە تا زیاتر بڕوات فراوانتر دەبێت. چونکە سبەی مەلا دەگرن و دەڵێن ئەم پیاوە دەبینی، بە دەستی خۆی ١٨ کەسی کوشتووە. لەو کاتەدا پێویستە بزانیت چەند کەس لەو گروپە نوێژ دەکەن لە لادێ نوێژەکانیان بەجێدەهێڵن. ئەم پرۆسەیە سوودی بە ئیسلام نییە. ئەم پرۆسەیە بە زیانی ئیسلام دەڕوات. بزووتنەوەیەک کە دژە ئایینە، پێیەکی خستۆتە ناو دەسەڵاتی سیاسییەوە و ئێستا کە سەیری دەکەیت دەبینیت تەنها کۆمۆنیزمی کرێکارییە، کۆمۆنیزمی کرێکاری ڕادیکاڵە کە بە ئاشکرا و بە ڕوونی خۆی لە دژی ئایین پێناسە کردووە.
- پرسی داهاتوو بریتییە لە ژنان. نیوەی کۆمەڵگایە و تەنیا ژنان نیوەی کۆمەڵگا نین، بەڵکو لە نیوەکەی تری کۆمەڵگاوە زۆربەیان لەگەڵ یەکسانیدان. لە ئەنجامدا پلاتفۆرمێکی گرنگی کۆمۆنیستەکان کە ڕەنگە خەڵک بێنە پێشەوە، پرسی ژنانە. چونکە ئەو شۆڕشەی کە ڕوودەدات دەتوانێت زۆر ژنانە بێت.

زۆرینەی ڕەها دەتوانن بەم مانایە دەنگتان پێ بدەن و لەگەڵتان بن. زۆرینەی ڕەها لەگەڵ ئێوەدا وەک یەکن. چونکە ئەوان ژنن، لەگەڵ تۆدان. لە ئەنجامدا بە بڕوای من کۆمۆنیزمی کرێکاری لەو کۆمەڵگایەدا دوو پاڵپشتی هەیە، لەسەر پرسی ئایین و پرسی ژن، کە هیچ کام لە بزووتنەوەکانی دیکەشیان نییە. دژە دینداری و داکۆکی کردن لە مافی ژنان. مۆدێرنیزم و عەلمانییەت و هتد دەرئەنجامی ئەمانەن. ئەگەر بتوانرێت مۆدێرنیزمی حیزبی بە شتێک وەربگێڕدرێت، ئەوە دژە ئیسلامییەتی، دژە ئایینداریەتی، بەرگریکردنە لە مافی ژنان، ڕزگاری ئەخلاقییە بۆ گەنجان. بزووتنەوەیەکە کە بە نموونە لەگەڵ ئەو کولتوورەدا دەگونجێت کە گەنجەکەی ئێرانی دەبێ تێیدا بژی، لەگەڵ خواستی ملیۆنان کەس کە دەیانەوێت بێنە سەر شانۆی کۆمەڵگا ژیانی خۆیان ئەزموون بکەن.

بە بڕوای من ئەمانە خاڵی ئەرێنی و نەرێنییەکانی بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە وەها دۆخێکدا. هەڵەیە ئەگەر پێمان وایە ئەم بزووتنەوەیانە دێن و خاڵی ئەرێنی و نەرێنی لە خشتەیەکدا دادەنێن و خەڵك هەڵیبژێرن. بێگومان وا نییە. پێویستە هەلومەرجەکان بگۆڕدرێن بۆ ئەو هەلومەرجانەی کە دەسەڵات لە دەستەکەوە بە دەستێکی تر دەگوازرێتەوە. کاتێک دۆخەکە بەم شێوەیە دەبێت، خەڵک لە نێوان تایبەتمەندییە گشتییەکاندا هەڵدەبژێرن. بەڕای من مرۆڤەکان لە بنەڕەتدا لە نێوان چەپ و ڕاستدا هەڵدەبژێرن لە وەها پەرەسەندنێکدا، نەک تەنها ئەو کەسانەی کە دەبێت یەکێک لەمانە قبوڵ بکەن، بەڵکو ئەو کەسانەی کە دەبێت بچنە گۆڕەپانەکە دەبێت لە نێوان چەپ و ڕاستدا هەڵبژێرن . یان لە ڕیزی ڕاستدا دەبێیت یان لە ڕیزی چەپدا دەوەستیت.

لە هەلومەرجێکی هەستیاری سیاسی وەک شۆڕشێک یان ئەو جۆرە پێشهاتانەدا وەک ئەوە نییە ٨٢ حیزبمان هەبێت کە نازانین کامیان هەڵدەبژێرین. وەها دۆخێک ڕوونادات. تۆ بڕیار بدە کە: من چەپم، کۆماریم دەوێت، لایەنگری دادپەروەری کۆمەڵایەتیم، بەم ڕێگایە دەڕۆم. من لایەنگری ئەمریکا و ڕۆژئاوام، بژی دۆخی پێشوو، دەچمە ئەولا. بێگومان لە وردەکارییەکاندا هەڵبژاردەی دیکەش هەیە، بەڵام بەگشتی کۆمەڵگا بڕیار دەدات کە ئایا ئەم سەرکەوتنە بەناوی چەپەوە ڕوودەدات یان بەناوی ڕاستەوە.

ئەمەش لە شۆڕشی ساڵی ١٩٧٩دا ڕوویدا. پێش خۆپێشاندانەکانی تاسوعا

و عاشورا وا دیار بوو خەڵک لە ئێران هەڵبژاردەیەکی چەپ دەکەن. وا دیار بوو خەڵک چەپەکان دەکێشنە گۆڕەپانەکە و بە دروشمی چەپەکان خۆپیشاندان دەکەن. بە دروشمی چەپەکان ناڕەزایەتی دەردەبڕن. و پاشان لەگەڵ شەڕی بەندوبەستی ئیسلامییەکان و ئەمریکا و سەرەکی حکومەتەکان، سیستەمی گواستنەوە پێناسە دەکرێت. لە ڕۆژی عاشورا ئەوانەی لەسەر شەقام بوون دەزانن چی ڕوویداوە. دروشمی "مەرگ بۆ پاشا!" ناوبراو ڕووبەڕووی سووکایەتیی سەرانی خۆپیشاندانەکە بووەوە. تۆ دەتگوت "مەرگ بۆ پاشا!"، دەیانگوت ئەو ساقاکییە ببێ. دژی دروشمی "مەرگ بۆ پاشا!" لە ڕۆژی عاشورادا وەک دروشمی ساواک ژەهراویان پژاند. ڕوون بوو کە ئەوان بڕیاری خۆیان داوە. هەژموونی راست لە سەردەمی عاشورەوە بۆ بزووتنەوەی ناڕەزایەتی بەکاردەهێنرا، کە خومەینی پەیامێکی بە موسڵمانان دا بۆ جیاکردنەوەی سیفەتەکانیان لە چەپ. لە ئەنجامدا چەپەکان بەجێدەهێڵن بۆ ئەوەی تەقەیان لێ بکرێت و چیتر چەپ ناوێرێت بە دروشمی تایبەتی خۆیەوە بێتە سەر شەقامەکان. پێویستە بە دروشمی "الله ئەکبەر" بێیتە سەر شەقام. کاتێک دەرکەوت کە ئەوان ئەو دەسەڵاتە دەڕوخێنن و مافی ئایینی تاکە بژاردەیە کە خەڵک لە بەردەستیدایە، خەڵکیش لە پشتیانەوە ڕۆیشتن. ئەمجارەش هەر هەمان شتە. کێشەکە لەوەدایە ئەگەر چەپ خۆی وەک هەڵبژاردەیەک بخاتەڕوو، خەڵک لەنێوان چەپ و ڕاستدا یەکێکیان هەڵدەبژێرێت. چەپ بەگشتی و ڕاست بەگشتی. وە ئەگەر وەک وتم ئاڵاهەڵگر و کەسایەتی پێشەنگی چەپ کۆمۆنیزمی کرێکاری بێت نەک تودە و سۆشیال دیموکراسی و ڕەوتەکانی تر، ئەوا ئەمە هەڵبژاردنەکە لە نێوان کۆمۆنیزمی کرێکاری و ڕەوتەکانی تر. بەڕای من بەقەد ئەوە سادەیە.

مەسەلەکە ئەوە نییە کە ئێمە بچینە ماڵەکان و خەڵک بە ئایدۆلۆژیای ئەڵمانی و ١٨ هەمی برۆمیری مارکس و مانیفێستی کۆمۆنیست ئاشنا بکەین. بڕیار نییە خەڵک بەم شێوەیە کۆمۆنیزمی کرێکاری هەڵبژێرن. خەڵک بەدوای سەرکردەی گۆڕانکارییەکی سیاسی-کۆمەڵایەتیدا دەگەڕێن، سەیری هێزەکانی سەر گۆڕەپانەکە دەکەن و بڕیار دەدەن کە لەگەڵ ڕاستدا بڕۆن یان لەگەڵ چەپدا. وە ئەگەر لەگەڵ چەپ بڕۆن، لەگەڵ چەپدا دەڕۆن کە هەژموونی سیاسی و هەژموونی فیکری و هەژموونی ڕێکخراوەیی هەیە و ئەو کەسەی لەو کاتەدا چەپی کرد بە ناوی خۆی. ئیتر ناوەکە گرنگ نییە، لەگەڵیدا دەڕۆن. جرێکی فیدایی سیانەر دەیخستە ژێر زمانی و قسەی تێنەگەیشتووی دەکرد و لەگەڵ ڕژێمی شادا چووبووە نێو شەڕەوە. کاتێک خەڵکەکە رۆیشتن، ئەرکێکی سیاسییان رێکخست کە هیچ پەیوەندییەکی بە چریکەکانەوە نەبوو و پاشان

فڕێدایە خوارەوەو، چوون گەریلایان هێنا، لەوێ بەجێیان هێشت و لە دەوری کۆدەبوونەوە. وتیان: بژی چیریک فەدای، سڵاو لە فیدایی! خۆبەختکردن نەیدەتوانی باوەڕی بەوە نەکرد کە ئەمە بەسەریدا دێت. هیچ کام لەو کەسانە کتێبی جزنی و پووان و ئەحمەد زادەیان نەخوێندبووەوە. بەڵام فیدایی ببوو بە سیمبولی “ئێمە موسڵمان نین”: کاکە ئەم کەسانەی لێرە کۆبوونەتەوە موسوڵمان نین، نە مەلاکانیش دەیانەوێت و پێیان خۆش نییە دەنگ بە کۆماری ئیسلامی بدەن. لە ئەنجامدا، لە ژینگەیەکی هەڵبژاردە و لە دووڕیانێکی وەک ئەمدا، دەتوانرێت پرسی دەسەڵات بۆ حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری و بزوتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری تاوتوێ بکرێت. نەک لە پرۆسەیەکی ڕێنماییدا کە تیایدا خەڵک دڵنیابن کە بەڵێ ئێمە ئەم بەرنامانەمان خوێندووەتەوە و باشترینە لە هەموویان.
وەک وتم لە پرۆسەیەکی بەناو وردە وردەدا کە هەڵبژاردن تێیدا ئەنجام ئەدرێت، یان لە پرۆسەیەکی شۆڕشگێڕانەدا، یان لە شەڕێکی سەربازی درێژخایەندا، دەتوانێت حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری یان کۆمۆنیزمی کرێکاری بێتە سەر دەسەڵات. ئەم سێ ڕێگایەن کە کۆمەڵگا ڕێگری لە کۆمۆنیزم دەکات. لەدەرەوەی ئەمانە، وات□ ل□□دانی سەربازی کورتخایەن و بەناو گواستنەوەی دەسەڵاتی سیاسی لە سەرەوە دەتوانێت حکوومەتی ئیسلامی بگۆڕێت و بیدات بە فراکسیۆنەکانی دیکەی لای ڕاست و دواتر بە بڕوای من دەتوانرێت ئەم قەیرانە کەم بکرێتەوە. ئەم قەیرانەی حکوومەتی بۆرژوازی تەنانەت دە ساڵ چارەسەر دەکرێت. لەو حاڵەتەدا کۆمۆنیزمی کرێکاری دەبێتە هێزێکی ئۆپۆزیسیۆنی بەهێز لە کۆمەڵگادا. بەڵام دەکرێ دەسەڵاتی سیاسی بە شێوازی دیموکراسی و هەڵبژاردن و شۆڕشگێڕانە دەست بەسەردا بگیرێت. ئه گه ر پرۆسه که به کوده تا به بێ به شداری خه ڵك به ڕێوه بچێت، به ڕای من کۆمۆنیزمی کرێکاری هیچ چانسێکی نییه بۆ به ده ستهێنانی ده سه ڵات.

*

ئێستا، با گریمانە بکەین کە دەرئەنجامی ئەم پێشهاتانە و ڕووخاندن و هتد، هەڵبژاردەی چەپ بووە لە کۆمەڵگادا، وە با گریمانە بکەین کە ئەم چەپە لە کۆمۆنیزمی کرێکاریدا هێما بووە و گریمانە بکەین کە کۆمۆنیزمی کرێکاری دەسەڵاتی پێکھێناوە و دەسەڵاتی بەدەستەوەگرتووە، ئەو پرسیارەی کە دێتە پێش ئەوەیە ئایا دەتوانێت لە دەسەڵاتدا بمێنێتەوە؟ پێم وایە ئەمە ئاڵۆزترین پرسە. ئایا دەکرێت لە دەسەڵات بمێنێتەوە؟ چونکە هێشتا پرۆسەی وەرگرتنی دەسەڵات ئاسانترە لە مانەوە لە دەسەڵاتدا. مانەوە لە دەسەڵات،

باسی بیست ساڵ ناکەم، باسی پێنج ساڵ دەکەم. ئایا دەکرێت ئەم حیزبە کۆمۆنیستە کرێکارییە کە لەسەر شانی خەڵک هاتە سەر دەسەڵات، لە دەسەڵاتدا بمێنێتەوە یان نا؟ یەکەم: لە هەڵبژاردندا فێڵ دەکەن، بەڵام با گریمانە بکەین کە ئەو حیزبە سەرەتای ئەمە دێتە سەر دەسەڵات. دووەم: لەوانەیە بیانەوێت کودەتا ئەنجام بدەن و لەوانەیە هەوڵی ڕاکێشانی وڵات بدەن بە شەڕێکی دەرەکی. لەوانەیە بە تیرۆر هەوڵی ناسەقامگیری وڵات بدەن. لەوانەیە بیانەوێت بە سزای ئابووری و گەمارۆی ئابووری وڵات ناسەقامگیر بکەن. لەوانەیە بیانەوێت لە ڕێگەی هەمان باسی فیدرالیزمەوە کە باسمان کرد، وڵات تێکوپێک بدەن. ئایا دەتوانین بەسەر ئەم کێشانەدا زاڵ بین؟ ئایا کۆمۆنیزمی کرێکاری سەرەڕای هەموو ئەم پرسانە دەتوانێت ئەو دەسەڵاتەی بەدەستی هێناوە لە دۆخێکی سیاسی گونجاودا بهێڵێتەوە؟ ئەو وەڵامەی دەیدەم لەسەر بنەمای مەرجە ئەرێنییەکانە. واتە پێم وایە دەتوانێ بە پێی بارودۆخی نێودەوڵەتی و بە پێی تایبەتمەندییە ناوخۆییەکان دەسەڵات بهێڵێتەوە. پرۆسەی بەدەستهێنانی دەسەڵاتەکەی بەس سەختە و من گریمانەم کرد کە ئاڵۆزیی خۆی هەیە کە دواتر دەگەم بەو شتە. بەڵام پاراستنی دەسەڵات و بوون لە دۆخێکدا بە پێکهێنانی حکومەتێک کە بیەوێت کێشەکانی کۆمەڵگا چارەسەر بکات، پێکهاتەی سیاسی و فەرهەنگی کۆمەڵگا بگۆڕێت، بە بڕوای من لەم قۆناغە تایبەتەی ئێراندا، لە چوارچێوەی دەسەڵاتی کۆمۆنیزمی کرێکاریدایە . هەر بۆیە لە یەکەم باسدا وتم ئەم ڤەرزنە بە کۆریا دروست ناکەم. نازانم کۆمۆنیزمی کۆری چانسی ئەوەی هەیە کارێک بکات یان نا؟ من باسی دۆخێکی تایبەتی مێژوویی و تاکی ناوازەی مێژوویی ئێران دەکەم کە کۆمۆنیزمی کرێکاری دەتوانێت دەسەڵات بگرێتە دەست و دەتوانێت بیهێڵێتەوە، بە مەرجێک بە زنجیرەیەک پرۆسەیدا تێپەڕێت.

- یەکەم بابەت کە بەلای منەوە گرنگە ئەوەیە کە ئەم کۆمۆنیزمە جۆری کۆن نییە. بە بڕوای من جۆری کۆنی کۆمۆنیزم لەم پرۆسەیەدا، ئەگەر بتوانێت بەدەست بهێنێت، یەکسەر لێی وەردەگیرا. خەسڵەتەکانی کۆمۆنیزمی کرێکاری هاوچەرخ لە ئێراندا بە جۆرێکە کە دەتوانێت ئەم کارە بکات. یەکەم: نەریتێکی ئەوروپای ڕۆژئاوایە. گرنگترین سەرمایەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئەوەیە کە حیزبێکی رۆژئاواییە. با ئەمە ڕوون بکەمەوە. حیزبێکە ڕەگ و ڕیشەی لە هزر و فەرهەنگ و شارستانییەتی ئەوروپای ڕۆژئاوادایە. ئەم حیزبە نەتەوەیی-ئیسلامییە کۆمەڵێک کۆمەڵگای رۆژهەڵاتی نین کە لەدژی ئیمپریالیزم ڕاوەستاون و بیانەوێت حکوومەتی خۆیان دروست

بکەن. ئەمە ناسیۆنالیزمی چینی نییە. ئەم کولتوورە ڕەسەنە شوێنێکی نییە. ئەمە پارتی کرێکاری پیشەسازی ئەڵمانی و ئینگلیز کە سەرکردەکانی دەرکردووە و ئەو کولتوورە سەرمایەدارییەی هەرس کردووە و دانی بە خاڵە ئەرێنییەکانیدا ناوە و لە دوژمنایەتی کولتووری و مەدەنی و ڕەگەزیدا نییە لەگەڵ ڕۆژئاوادا. ئەمە یەکەم سەرمایەی ئەم ڕەوتەیە. واته له ئێران به سه رکه وتنی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری شارستانەتی رۆژئاوا سه ردەکه وێت. تا ئێستا نامەوێت هیچ وەهمێک لە شارستانییەتی ڕۆژئاوا بەدەست بهێنم، بەڵام هەرکەسێک دادوەر بێت دەزانێت مۆڵەتی قسەکردن باشترە لە مۆڵەتدان بە قسە نەکردن. باشترە کڵێسا خۆی بچێت و نوێژ بکات و نەچێتە ناو کاروباری خەڵکەوە. یان ئەگەر ژن و پیاو ئازاد بن هەر پەیوەندییەک بیانەوێت لەگەڵ یەکتر دابمەزرێنن، یان پیاوان بە پیاو و ژن لەگەڵ ژن و هەرچییەکمان لە کۆمەڵگادا هەیە ئێستا دەبینین، باشترە لەوەی بە دار لە سەری مرۆڤەکان بدەین. ئەمە دەبینین باشترە ئەگەر ڕێگە بدەن هەمووان ڕەخنەکانیان بە کۆمەڵگا دەرببڕن و ئەمانە هەموو دەسکەوتەکانی شارستانییەتی ڕۆژئاوایە. کۆمەڵگای ڕۆژهەڵات ئەم شتانەی لە خۆی نەداوەتە دەرەوە. حەیف! خۆزگە بیدایەتەدەرەوە! بەڵام نەیبەخشی. پەیوەندی بە ئەمەوە نییە. لە کۆتاییدا نەیدا، ئێستاش ئەو حیزبەی کە دەیەوێت ئەو فریلانسە سیاسییە بهێنێت، پێی خۆی خستۆتە سەر شارستانییەتی ڕۆژئاوا. وە ئەم خزمایەتییە لەگەڵ رۆژئاوا، بە بڕوای من، پەیوەندیی ئەمە لەگەڵ جیهانی ئەو قۆناغە لە قووڵترین ئاستدا دیاری دەکات. وە شتگەلێک دەخاتە نێو دەسەڵاتەکانی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری کە چین و وڵاتە جۆراوجۆرەکان کە چەپەکان تیایدا هاتنە سەر دەسەڵات نەیانتوانی بیکەن و ئەویش کردنەوەی وڵات بەڕووی رۆژئاوا و خۆیدا لە پاڵ شارستانییەتی رۆژئاوا و رەخنەی رۆژئاوا بەڕووی جیهاندا .، بە جیهانبینییەکی ڕۆژئاوایی و لە ئەنجامدا بە کۆمکردنەوەی جیاوازییە سیاسییەکانی ڕۆژانە لەگەڵ حکومەتەکانی ڕۆژئاوا کە ڕەنگە ڕوو بدەن یان نەبن، دەگەنە ئاشتییەکی قووڵتر لەگەڵ خەڵکی ئەوروپای ڕۆژئاوا و ئەمریکا. هەل و مەرجێک کە لە هیچ وڵاتێک لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا نییە و ناتوانێت هەیبێ. ئەگەری ئەوە هەیە کە سەرکەوتنی کۆمۆنیزمی کرێکاری لە ئێران تەنانەت لە شێوەی سەرکەوتنی شارستانییەتی رۆژئاوادا بێت. بە ئەوەی لە ڕۆژئاوا وێنا

بکرێت. بۆ چی؟ چونکە حیزبێک دێتە سەر کار کە، لە یەکەم ڕۆژدا یەکسانی نێوان ژن و پیاو، هەڵوەشاندنەوەی سزای لە سێدارەدان، ئازادی سیاسی بێ مەرج، ئازادی میدیای گشتی، ئازادی ڕۆژنامەگەری، ئازادی هەڵبژاردن و ئازادی پێکهێنانی حیزب و ڕاگەیاندنی… مافی مرۆڤ کە ئاسانە لەودیو ئەو ڕایدەگەیەنێت. پاشان دەڵێت تەشریف بهێنن. وە بۆ هەرکەسێک کە بەلایدا تێدەپەڕێت پێیان دەڵێت وەرن دەنگ بدەن بە هەرچییەک بیانەوێت. ئەفغانییەکان بە بەشێك لە خەڵکی ئەو وڵاته دەزانێت و بە کەسانی تر دەڵێت ئەگەر هێرشیان کرده سەر تۆ هەسته و بێنه ئێره. وڵاتێک دروست دەبێت کە پێدەچێت باس لە زنجیرەیەک بەها بکات کە مرۆڤکەی ڕۆژئاوایی و ئازادیخواز دەتوانێت پەیوەندی پێوە بکات. پێی وایە ئەمانە ڕۆشتوون و فەلسەفەی عیرفانیی ڕۆژهەڵاتیان زیندوو کردۆتەوە. یان چوون و جارێکی تر شوێنەواریان کرد و بۆیان دەرکەوت کە مەزدەک و مانی ئەم قسانەیان وتووە. یان دەیانەوێت لەمەودوا وێنەی ئەنوشیروان دادگەر لەسەر پارەکانیان چاپ بکەن (پێکەنین). ئەوان دەڵێن ڕێز لە نیوتن و داروین و لیبرالیزمی ڕۆژئاوا و مارکس و ئەنگڵز و بزووتنەوەی کرێکاری ئەم وڵاتە و هونەری ئاڤانگارد و بەها ئەخلاقییە پێشکەوتنخوازەکان دەگرن. دەبێتە تاکە وڵاتی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست کە کەس ئازادی سێکسی کەسێکی دیکە تێک نادات. یەکەم کەس کە ڕەنگە کۆببێتەوە و بەرگری لەم حکومەتە بکات ژنەن. لەم وڵاتەدا ڕێکخراوێک هەیە بەرگری لە بەشە کەمینەکان دەکات. وڵاتەکە بە هیچ شێوەیەک ڕەگەزپەرست نییە و هیچ پەیوەندییەکی بە مەیلی سێکسی خەڵکەوە نییە و هەموو کەسێک ئازادە لە قسەکردن لەسەر بیری خۆی. ئەگەر ئەم وێنەیە بگوازرێتەوه باشترین ئامرازه بۆ پێشگرتن له پیلانگێڕی له دژی حکومەتێکی وا. نەک هەر ئەمە، بەڵکو خودی ئەم شارستانییەتە هێندە شکۆمەندە کە لە سبەینێوە خەڵک دەڵێن کە کراوە. ئەگەر بێیت بۆ ڕاگەیاندنی ئەم میساقە، لەڕادە بەدەر زەحمەت دەبێت پیلانگێڕی لە دژی حکومەت لە ناوەوە و هاندانی خەڵک لە دژی. دەڵێن، دەبێت بەشداری لە خۆپیشاندانی دژ بە چ جۆرە حکومەتێک بکەین؟ تەنها دوێنێ هەموو زیندانیان ئازاد کرد. سزای لە سێدارەدانیان هەڵوەشاندەوە. ئازادی ڕۆژنامەگەریان ڕاگەیاند. ژن و پیاو بە یەکسان ناسێنران. مافی مەدەنییەکانی منداڵانیان ڕاگەیاند و ڕایانگەیاند، هەموو کەسێک دەتوانێت هەر جۆرە مۆسیقایەک دروست بکات و

گوێی لێبگرێت. بۆچی ناڕەزایی دەرب□م بەرامبەر ئەمانە؟ چی دەڵێی کا کە؟ بەڕای من ئەگەر بتوانین، ئەگەر ئەم بزووتنەوەیە بتوانێت وەک سەرکەوتنی کولتوورێکی باڵاتر بێتە سەر دەسەڵات، ئەوا ئەستەمە پیلانگێڕی لەدژی بکەن، ئەستەمە گۆشەگیری بکەن، ئەستەمە گەمارۆ بدەن. ڕەنگە ژەنەراڵێکی دیاریکراوی ئەمریکی هەرچی بیەوێت بیکات بە شوێنکەوتنی هێڵی جەنگی ساردی خۆی، بەڵام جەماوەری خەڵکی ئەو وڵاتە دەڵێن ئەمە کۆمەڵگایەکی کراوەیە و دەتوانیت بچیت بزانیت چی ڕوودەدات. سەیر نییە لەپشت دیوارەکە خۆیان دەشارنەوە و پەردەیەکی بەسەردا دەکێشن و دەڵێن پیلان دادەنێین. ئەوان یاسایەکیان نییە زانیاری حکومەت لەوێ بشارنەوە، ئێمە هەمان□. ل□□□دا ناتوانیت نهێنییەکانی حکومەت بگێڕیتەوە، بەڵام لەوێ دەیگێڕنەوە. دەتوانن بەشداری کۆبوونەوەی پەرلەمان بکەن و کۆبوونەوەی ئەنجوومەنی وەزیران لە تەلەفزیۆن نمایش دەکرێت. تۆ چیت ووت؟ هەموو ئەم میدیایە هەواڵیانە لەوێ ئۆفیسیان هەیە و قسەی خۆیان دەکەن. دەستڕاگەیشتن بەم حکومەتە هەیە. ئەمە یەکەم گەرەنتی ئەوەی پێی دەوترێت ڕۆژئاوایکردن و بیرکردنەوەی ئازادانەی حکومەتە، و ئەو ڕاستییەی کە ئەمە سەرکەوتنی باڵی چەپی ئەوروپایە، سەرکەوتنی چەپی ئەوروپییە کە لە ئێراندا بەدی دێت، سەرکەوتنی… شۆڕشگێڕی چەپی ئەوروپی و ئەوروپی کە لە ئێراندا بەدی دێت. ب□ ب□□وای من ل□□□دایە کە دەبینین ئەو دوو دەیەی مشتومڕ لەسەر ئەوەی کۆمۆنیزم چییە، دەتوانێت ئەنجامێکی سیاسی کۆنکرێتی هەبێت. ناکرێ بە هێڵی "ڕێڕەوی درەوشاوە" شۆڕش ل□ ئ□□ران بکرێت. بە با□□تی کومە ڵە، "پێشمەرگەی کومەڵە وەک پۆلان"یش مومکین نییە. بە باسکردنی سەرمایەداری سەربەخۆ و سەرمایەداری وابەستەش نا□□ت. بە باسکردنی بۆرژوازی نەتەوەیی سەربەخۆ نا□□ت. بە باسکردنی بزووتنەوەی نەتەوەیی-ئیسلامی روونادات. ئەگەر وڵاتێک دروست بکەیت کە بڵێیت ئەگەر تیرۆریستێک بێتە ئێرە ڕادەستی دادگای نێودەوڵەتی دەکەم یان ڕێگری دەکەم لە هەموو دادگاییکردنێک، خەیاڵی ڕۆژئاوا ئارام دەبێتەوە. لە ئەنجامدا هێرشکردنە سەر ئەو وڵاتە زۆر قورسترە.

- ڕەنگە ناوی "کۆمۆنیزم" یادەوەرییەکانی جەنگی سارد لە دڵی هەندێک کەسدا بگەڕێنێتەوە، بەڵام پرسیارەکە ئەوەیە، کۆمەڵگای ڕۆژئاوا تا چەند هەست بە ه□□□ش د□کات لەلایەن ئەم حکومەتە ڕاستەقینەوە؟ ب□ ب□□وای من چینی دەسەڵاتدارەکەی

هەست بە مەترسی دەکات، بەڵام مەترسییەکی ناڕوون و درێژخایەن. بەڵام جەماوەری خەڵک پێی خۆشە و ڕەنگە ئەمە وەک بزووتنەوەیەکی پێشکەوتنخواز لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لە باوەش بگرن کە دەتوانێت سەرەتای ئاشتی لە جیهان و ئاشتی لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بێت.

- خاڵی دواتر، بە بڕوای من، هێزی جوڵاندنی خەڵکە. گەرەنتی ئەم بزووتنەوەیە ئەوەیە کە خەڵک لە گۆڕەپانەکەدا بمێنێتەوە. نابێت زیاتر لەم بارەیەوە بگوترێ. هێزی سەرەکی وەها وڵاتێک لە ڕووی سیاسی و ئابووری و سەربازییەوە خەڵکە.
- خاڵێکی تر ئەوەیە کە بە بڕوای من خەڵک خۆی لە حکومەتدا دەبینێت. شوراکان پێکدەهێنرێن. دەتەوێت لەمەی کە بکەیت؟ ئەمانە خەڵکی ئێرانن کە لە شوراکانیاندا بڕیار و حوکم دەدەن. قەوارەی حکومی وەها سیستەمێک لەسەر بوونی ڕاستوخۆی هەمووان لە پرۆسەی بڕیاردان لە هەموو دۆخ و ساتەکانی کۆمەڵگادا دامەزراوە. وەک وتم ئەمە کۆمەڵگایەکی کراوە و کۆمەڵگایەکی پێشکەوتنخوازە.

پێویستە چەند خاڵێک بۆ ئەمانە زیاد بکرێت، لانیکەم دوو خاڵ.

- یەکێکیان ئەوەیە کە حکومەتێکی لەو جۆرە دەبێت دیپلۆماسییەکی لەڕادەبەدەر نەرم و ژیرانەی هەبێت. بەڕای من نابێ بەنیاز بێت بچێتە شەڕەوە و ئەو جۆرە شتانە هەناردنە بکات بۆ هیچ شوێنێک. دەبێت دڵنیامان بکاتەوە کە لەگەڵ کەسدا شەڕ ناکەین. پێویستە وڵاتێک بێت کە بتوانێت لەگەڵ تۆدا ڕێک بکەوێت. ئایا تۆ فاشیستی؟ خوا بتپارێزێت! ئەمە لێرەدا دەمانەوێت شتێکی تر بکەین. بەڕای من نابێت بانگهێشتی ململانێ بکات. نابێ دوژمنایەتی لەگەڵ ڕۆژئاوا و وڵاتانی ناوچەکەدا هەبێت. ڕێگای ئەو ئەوەیە کە دیپلۆماسییەکی نەرم و نیان هەبێت بۆ ئەوەی بتوانێت بە ماوەیەکی زۆر خۆی لە ناوچەکەدا بپارێزێت تا ئەو کاتەی متمانە بەخۆبوون و هاوپەیمانی نێودەوڵەتی لە بەرگریکردندا دروست دەبێت. ئەگەر ڕاستگۆ بم، ئەگەر هەلومەرجێک هەبێ کە ئەزموونی کۆمۆنیستی لە ئێران خوێن بپرژێت، هێرش بکرێتە سەر، سێ مانگ شەڕ بکرێت و پێنج شار وێران بکرێت، بۆمب هەڵبدرێت، سزای ئابووری بسەپێندرێت، پێموایە ئەم شۆڕشە شکست دەهێنێت. شکست دەهێنێت بەو مانایەی کە ڕەنگە دواجار سەربکەوێت، بەڵام لە بیست ساڵی یەکەمدا ئەو نەوەیەی شۆڕشی

کردبوو تووشی زنجیرەیەک سەختی و بەدبەختی دەبێت و ئەم سەختیانە دەبنە بنەمای سەرهەڵدانی هەزار و یەک جۆری ناسیۆنالیزم و بەرژوازی لە قۆناغی داهاتووی ئەم بزووتنەوەیەدا. لە ئەنجامدا پێویستە هەوڵ بدرێت خوێن نەڕژێتە ناو ئەم بزووتنەوەیە، هەژاری نەڕژێتە ناو ئەم بزووتنەوەیە و بەڕاستی هاتنە سەر دەسەڵاتی کۆمۆنیزمی کرێکاری یەکسانە بە ئازادی دەستبەجێ، ئاوەدانی دەستبەجێ. "ئازادی خێرا" زۆر قورس نییە. دەڵێی هەمووان ئازادن. ئەوە گومان لە خۆتان ناکەن و پێتان وایە شوراکان بەرگری لەم حکومەتە دەکەن. بەڵام "خۆشگوزەرانی دەستبەجێ" دەبێت باس لە هەندێک بکەین. چۆن ئاوەدانی دەستبەجێ؟

- خاڵی دووەم بە بڕوای من دەبێ ئەوە بێت کە لە ئێستا بەدواوە کۆمەڵگای ئێران لە دوو بواردا پێناسە بکەین. دەبێت وا دابنێین کە خەڵکی ئێران لە دوو ناوچەی جوگرافی جیاوازدا دەژین. هەندێکیان لە ناوخۆی ئێران و هەندێکیان لە دەرەوەی ئێران. وە دەبێت هەردوو بوارەکە سەربکەوین. ئەم شەڕەش دەبێت لە هەردوو بوارەکەدا سەربکەوێت. ئەمە نەک هەر نامانەوێت هەندێک کۆنتەڕای ئێرانی لە فلۆریدا دابنیشن و بەردەوام هەراسانیان بکەن، بۆ بەردەوامی پارە خەرج بکەن بۆ ڕووخاندنی کۆماری سۆسیالیستی، بەڵکو دەمانەوێت هەڵەی دوو سێ ملیۆن کەسیشمان هەبێت کە ناچار نەبن بگەڕێنەوە ئێران. وا نییە ئەگەر دیموکراسی هەبێت هەمووان دەگەڕێنەوە. دەڵێ بێتە دیموکراسی، باشە، بەڵام ئیشی من لێرە باشترە لەوێ. ناگەڕێنەوە. لە ئەنجامدا ناوچەیەکی بەهێزی کۆمەڵگەی بۆ ڕەچەڵەک ئێرانی هەیە، کە پێموایە بزووتنەوەی کۆمۆنیستی کرێکاری دەبێ بیکاتە بەرەیەکی گەورە لە ئەوروپای ڕۆژئاوا کە بەرگری لێدەکات. ئەوان پێیان وایە ناتوانرێت خراپ مامەڵە لەگەڵ ئەو وڵاتەدا بکرێت، چونکە لەو وڵاتانەدا سێ ملیۆن هەواداری هەیە و لە هەموو دەرگا و پەیکەرێک دەدەن بۆ ئەوەی وڵاتی سۆسیالیستی خۆیان لەوێ بمێننەوە. وە ئەو وڵاتەش شانازییان پێدەکات. بە بڕوای من بیر لە نەخشەی جیهان و ئەو ملیۆنان و سەدان هەزار کەسە بکەنەوە کە لەوێدان و دەبێت ئەمانە لاببرێن. من پێم وایە هەڵەیە، ئەمانە بیرەکەی نەوەی کۆنی ناوەوەی وڵاتن کە ئێران لەوێیە، تەنیا لەوەوە دەتوانی قسە بکەیت، لەوێ دەتوانی کار بکەیت. بەڕای من پێویستە لە هەموو شوێنێک کار بکرێت و بەڕای من کەسێک ئێرانی داگیر کردبێت و لە دەرەوەی وڵات فەتحی

نەکردبێت لە دۆخێکی سەختدایە. پێویستە بتوانیت وا دابنێیت کە کارکردن لە گۆڕەپانی نێودەوڵەتیدا کارێکە لە مافی خۆیدا. چالاکییەکە قۆناغی دەربەدەری نییە. لە ئەنجامدا بزووتنەوەیەک کە دەیەوێت لە ئێراندا سەرکەوتن بەدەست بهێنێت، دەبێ لە ئێستادا فەزای ئێرانی لە دەرەوەی ئێران داگیر کردبێت. گۆڕاوە بۆ پشتی بەرەی خۆی.

▪ خاڵی داهاتوو بریتییە لە پەیوەندی نێودەوڵەتی و ڕای گشتی. کارکردن لەگەڵ بزووتنەوە کرێکارییـەکان، کارکردن لەگەڵ بزووتنەوە سۆسیالیستیی□کان و کارکردن لەگەڵ ڕای گشتی. ئەمانە پێویستیان بە هێز هەیە. وە هەر بۆیە پشتم بەو هێزە یەکەم بەستووە. دەنگی بزووتنەوە کرێکاری و سۆسیالیستیی□کان زۆر دوور ناڕۆن. بۆ ئازادکردنی زیندانی و هتد باشن، بەڵام لە دۆخێکدا نین تەنانەت حەقدەستی خۆیان بەدەست بهێنن. واقیعە لە جیهانی ڕۆژئاوادا بزووتنەوەی کرێکاری لە دۆخێکی پشێودایە. وە پێم وایە لە داهاتوودا باسی ساڵێک یان دوو ساڵ دەکەین. بیرۆکەی ئەوەی کە بزووتنەوەی کرێکاری دێتە ڕۆژئاوا و بە توندی بەرگری لە حکومەتێکی لەو جۆرە دەکات، زۆر لۆژیکی نییە. دەبێت هەوڵ بدەین ئەم بەرگرییـە بهێنینە مەیدان. کۆمۆنیزمی کرێکاری دەبێ بتوانێ ئەم هێزە بۆ لای خۆی ڕابکێشێ. بەڵام بە بۆچوونی من دەبێ وا دابن□□ت کە ئەم کارە هەوڵێکی زۆری د□و□□ت. ئۆتۆماتیکی نییە. سۆسیالیزم هەیە، بۆی□ ل□ئ□ر□دا کرێکار بەرگری دەکات. ئەوە بەو شێوەیە نییە. با لەبیرمان بێت کە ئەمە بزووتنەوەیەکی سەندیکاییە و حەزی لە هەناردن□کردنی بێکارییە و دامەزراندن بۆ خۆی دەهێڵێتەوە، وەک ئەڵمانیا و هتد. بزووتنەوەیەکی سەندیکاییە کە ئاسۆ و ئایدیالی تایبەت بە خۆی هەیە. لە دوا شیکاریدا دەچێتە پشت حکومەتەکەی خۆیەوە. بەڵام بەڕای من ڕای گشتی بە مانا فراوانەکەی وشەکە دەتوان□ت فەتح بکرێت. دەکرێت ڕای گشتی بەدەست بهێنرێت.

کۆی ئەم باسانە ئەمەیە: بۆ ئەوەی ئێمە کۆمۆنیزمی کرێکاری خۆی وەک پێشەنگی ناڕەزایەتییەکانی خەڵک جێگیر بکات، بەجۆرێک کە سەرکەوتنی ناڕەزایەتییەکانی خەڵک پێکهـێنانی حکومەت بێت لە لایەن کۆمۆنیزمی کرێکارییـەوە، دەبێت ئەو پرۆسەیە کەباسم کرد تێپەڕێنێت.

من دەمەوێت ئاماژە بە باسێکی کۆن بکەم، کۆن بەو مانایەی کە ماوەی شەش حەوت مانگە لە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاریدا وروژێنراوە، باسێک

لە ژێر ناوی بزووتنەوەی سەلبی یان بزووتنەوەی ئیسپاتی. دەردەکەوێت کە دوو لایەنی هەیە کە من هاندەری نەرێنیم. دێڕە گشتییەکانی باسەکە بریتین لە: سەیرکە مر□ق□کان بە خوێندنەوەی ژیاننامەکەی سەرکردەی سیاسی خۆیان هەڵنابژێرن. با پێکەوە دابنیشن، بزانن گروپە جیاوازەکان چی دەڵێن و یەکێکیان هەڵبژێرن بۆ ئەوەی سەرکردە بێت. خەڵک هەڵبژاردەی سیاسی گرنگ دەکەن. شۆڕش بزووتنەوەیەکی نەرێنییە. لە ئەنجومەنی مارکسدا، لە باسی سەرمایە، تەنانەت لە مارکسەوە لەبارەی سۆسیالیزمەوە خوێندمەوه کە کۆمۆنیزم بزووتنەوەیەکە بۆ نکۆڵیکردن لە دۆخی ئێستا. لە ئێستادا هیچ مۆدێلێکی سەلماندنی نییە. چونکە دۆخی ئێستا لەسەر بنەمای خاوەندارێتی تایبەت دامەزراوە، بە پێناسە کۆمۆنیزم لەسەر بنەمای هەڵوەشاندنەوەی خاوەندارێتی تایبەت دامەزراوە. بەم مانایە ئەوە داتاکانی ئەمڕۆیە کە پێت دەڵێت سبەی چی دەک□ی□ت نەک پلانی سەلماندنەکەت سەبارەت بە سبەینێ. ئەمەش بە مانای □□زانەی بزووتنەوەی سیاسیش دەگرێتەوە. خەڵک دەیانەوێت لە کۆماری ئیسلامی ڕزگاریان بێت، بەدوای سەرکردەیەکدا دەگەڕێن کە خاوەنی ئیعتباری و شایستەیی و لێهاتوویی مێژوویی بێت و هێندە دڵخۆشکەر بێت کە پرۆسەی ڕووخاندنی کۆماری ئیسلامی لە ژێر ئەو ئاڵایە ئەنجام بدەن. ئەمە پرۆسەیەکە. شۆڕش نێگەتیق□. □ابەرایەتی بەڵگەیە. بەڵام سەرکردایەتییەکی ئەرێنی لە بزووتنەوەیەکی نەرێنیدا. دەبێت دان بە لێهاتوویی بزووتنەوەیەکدا بنێیت و ئەویش ئەوەیە کە دەتوانێت ببیبات، باشە وەریبگرێت و دەتوانێت بیهێڵێتەوە. ئەگەر ئەمە لە ئامۆژگاریی بزوتنەوەیەکی سیاسی-کۆمەڵایەتیدا ببینن خەڵك وەك سەرکردەیەك قبووڵی دەکەن. وە لەوێشەوە بەو پێیەی لەگەڵ ئەم ڕەوتەدا دەیانگوت "نا"، لەگەڵیدا دەڵێن "بەڵێ". واتە ئەگەر بڵێی ئێمە ئەو بزووتنەو□ی□ن کە یەکسانیمان لە نێوان ژن و پیاودا هێنا، ئەو مۆدێلەی کە دواتر بۆ یەکسانی ژن و پیاو پێشنیاری دەکەن، بەگشتی لای ئەوان قبوڵکراوە. ڕابەرەکەی دەهێنێتە سەر کارەکەی، دەچێت بزانێت پلانەکە چییە و دەچێت جێبەجێی بکات. لە ئەنجامدا مۆدێلی ئیسپاتی چەمک دەگەڕێتەوە بۆ "نەخێر"، کە دەبێ هەموو کەسێک هەیبێ. بەڵام مەسەلەی هەڵبژاردنی حیزبێک وەک ڕابەری بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی و ڕابەری بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی، بۆ سەلماندنی ئەوەیە کە ئەو حیزبە ڕابەرابەرێکی شایستەیە بۆ خواستی جەماوەر. ڕابەرێکی شایستەی ئەوەیە کە ئەو پرۆسەیە جێبەجێ بکات و بەدی بهێنێت کە دەستی پێکردووە.

بێ گوێدانە بەرنامەی ئێمە، بەبێ پڕوپاگەندەی ئێمە، خەڵک و ئەم

نەوەیە کۆماری ئیسلامییان ناوێت، بەدوای ڕا بەرێکدا دەگەڕێن ل□ ناو پەیکەری سیاسی کۆمەڵگادا کە خاوەنی ئەو سیاسەت، ئەخلاق، دیدە، ڕێکخراوەیی، و بەرنامە بێت کە ڕابەرایەتی بکات ئەم بزووتنەوەیە بۆ بردنەوە ئەم لێهاتووییە تەنیا زنجیرەیەک مۆدێل نییە بۆ جێبەجێکردن لە کۆمەڵگادا. ئەم لێهاتووییە بە واتای ئامادەبوون دێت. واتە دەستڕاگەیشتنی خەڵک بەم حیزبە. واتە بینینی ئەم حیزبە لە لایەنە جیاوازەکانی کۆمەڵگادا. واتا سەیرکردنی وەک حیزبێک کە بتوانێت بڕیاری پرەنسیپی بدات و بڕیاری ژیرانە بدات. وە بینینی وەک دیاردەیەکی گەورە. ئەمانە مەرجەکانی بوون بە سەرکردەی کۆمەڵایەتین. سیاسەتی ئەوەی پێی دەوترێت پێشبڕکێی زیرەکی یان شاژنی جوانی شایستەی کچێک نییە کە دەوری کەمەرەکەی ئەوەندە بێت، خوێندەوارییەکەی ئەوەندە بێت، ئەو تاجەش لەگەڵ ڕوخساریدا بگونجێت، بۆیە ئێمە ئەمە هەڵدەبژێرین. ئەوە بەو شێوەیە نییە. ئەمەش هەڵبژاردنێکە لەسەر بنەمای ئەوەی کە ئایا حیزب دەتوانێت گۆڵی لێبکات یان نا. پێم وایە هەلپەرستان کاتێک ئەگەر دەخەنە ناوەڕاستەوە، رێک ئەم تایبەتمەندییە بەکاردەهێنن. مرۆڤەکان دەیانەوێت کەسێک کارێک ئەنجام بدات.

ئەمانە بەو فۆرمولەیە دێن کە هەموو پێکەوە ناتوانرێت دەبێت بەشەکی بێت و دەتوانین ڕێکخستنی بەشەکی بۆ چاکسازییەکان بدەین. دەتوانین گۆڕانکاری لە ژیانتدا دروست بکەین. خەڵک لەگەڵ خۆیان دەبەن. سەرەتا بەو گریمانەیەی کە هەموو شتەکە مومکین نییە، پاشان بەو ڕاستییەی کە من حیزبێکم لە حکومەتەکەمدا هەیە، من باڵام و لە حکومەتەکەمەوە دەبینیت و دەتوانم چاکسازی بکەم، خەڵک بە دوای خۆیاندا ڕادەکێشن. ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی ئێمە دەمانەوێت لەسەر دیوەکەی تر بنیات بنێن و ئەویش ئەوەیە کە مرۆڤەکان دەیانەوێت لێهاتوویی و شایستەیی و توانای ڕابەرایەتی بزووتنەوەکەیان لە ڕوداوێکدا ببینن. ئەمەش تەنها بە خوێندنەوەی بەرنامەکەی و بینینی ڕۆژنامەکەی ناتوانرێت بەدەست بهێنرێت. پێویستە ئامادەیی و دەستڕاگەیشتنێکی قوڵی سیاسی و کردەیی بۆ ئەو بەشەی خەڵک لە کۆمەڵگادا هەبێت.

بەم شێوەیە وەڵامی من بۆ ئەو مشتومڕەی کە ئایا کۆمۆنیزم دەتوانێت لەم پێشهاتانەدا دەسەڵات بگرێتە دەست یان نا، بەڵێیەکی مەرجدارە. بە مەرجێک کۆمەڵێک مەرجی بەرفراوان دابین بکرێن و پێشمەرجی فەراهەم بکرێن، کۆمۆنیزمی ئێران چانسی ئەوەی هەیە کە دەسەڵات بگرێتە دەست و ئەوەی پێی دەوترێت مۆدێلی کۆمەڵگا دیاری بکات و لە قاڵب بدات. بەڕای من دەتوان□ ئ□ست□ و ئ□و

مەرجانەش بەندە بە هێزی زانایی حیزبەوە. حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری کە زۆرێک لە ئێمە ئەندامین، بە ئەم هۆکارە دروست بووە و بە ئەم هۆکارە کاردەکات. ئەگەر بیری مارکسیستی یەک وشە بخاتە بەردەمت، دەڵێ پراکتیزە بکە! دەزانی دەبێت بچیتە ئەوێ، بڕۆ بۆ ئەوێ. بە هەر دوو ڕێگاکە، دەیکەیت یان نا. تا ئێستا کەس وازی لە ڕۆشتن نەهێناوە چونکە لەوانەیە نەگەن. لە ئەنجامدا دەبێت ئەم ڕێگایە پەیڕەو بکرێت و بە بڕوای من یەکێک لە سەرمایەکانی ئەم پرۆسەیە حزبی کۆمۆنیستی کرێکارییە. حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری دیاردەیەک کە لە ڕێگای ڕەخنەی سیاسی، ڕەخنەی تیۆری، بە قۆناغی پراکتیکی زۆر هەمەچەشن و ئاڵۆز و پەڕینەوە زۆر بە ئازاردا تێدەپەڕێت، گەڕاوە بە ڕەوتێک کە دەتوانێت ئەو تایبەتمەندیانە دەربخات کە باسم کرد. لە کۆمەڵگایەکی ئیسلامیدا کە تەنانەت ڕێکخراوە ئازادیخوازەکەی ئامادەی ئەوە نییە کە ئاوا بە ئاسانی قسە بکات، ئاسان نییە بەرگری لە ژنان بکرێت بە مەرج. ئاسان نییە باس لە هەڵوەشاندنەوەی موڵکی تایبەت بکەین وەک ئامانجێکی دەستبەجێی کۆمەڵگا. قسەکردن لەسەر بەدەستهێنانی دەسەڵات ئاسان نییە. ئەمانە ئەو باسانەن کە ڕوویان داوە.

ئەگەر کەسێک ئارەزووی زانینی مێژووی ئەو شتانەیە کە وا دەکات لێرەدا ئەم قسانە بڵێم، پێویستە شاخێک لە ئەدەب بخوێنێتەوە. لە باسی “حکومەت لە قۆناغی شۆڕشگێڕیەکاندا” تا دەگاتە باسی “ئەفسانەی بۆرژوازی نەتەوەیی” تا باسی ڕێکخراوی کرێکاری، تا دەگاتە باسی سۆڤیەت ئەم حیزبە. وە هەموو ئەمانە و هەموو ئەو خەباتانەی کە لە کایەی سیاسی جیاوازدا کردوویەتی، گەیشتوونەتە ئەو ئاستەی کە هۆڵێکی چەند هەزار کەسی تێدایە. پێدەچێت ئەم ڕیزە لە خۆیدا ببینێت بۆ ئەوەی ئەم ڕۆڵە بگێڕێت. بەڕای من ئەمە گەورەترین سەرمایەی ئەم پرۆسەیە. ئەگەرنا بە هیچ شێوەیەک دەمنووسیەوە. کاتێک چەپ نییە بیەوێت بێتە سەر کار، چەپ نییە بتوانێت بێتە سەر کاریش. لە ئەنجامدا ئەو چەپەی کە دەیەوێت بێتە سەر کار، بە بڕوای من لانیکەم یەکێک لە پێداویستییەکانی بەدی هێناوە، ئێستا بوونی هەیە. ئەرکێکی هەرکولیی دەوێت، کە لە دەرەوەی باسی ئەمڕۆمانە. تەنها ویستم بڵێم ئەمە مومکینە و کۆمۆنیزم دەتوانێت کار بکات.

با ئاماژە بە یەک دوو خاڵی لاوەکی بکەم: ١.

- پرسی مانەوەی ئێمە لە دەسەڵات و پرسی ئابووری. بەڕای من دەتوانین دواتر لەسەر دەرفەتی تر تاوتوێ بکەین، بەڵام

> ئەگەر وا گریمانە بکەین کە ئەوان بەمبی کروز بەسەرماندا هەڵنادەن و ئامادەبن بازرگانیمان لەگەڵ بکەن و گەمارۆی ئابووری نەسەپێنن، ئەوا ئامادەن ڕێگەمان پێبدەن تەکنەلۆجیای لێ بکڕین بازاڕ، ئەوان ئامادەن ڕێگەمان پێبدەن کۆمەڵگا و ئابووری خۆمان ڕێکبخەین. بەبێ ئەوەی ئەوان پیلانێکی سەربازی دژی ئێمە بکەن، ئەگەر گریمانە بکەین کە سەقامگیری ئەم حکومەتە لە ژێر پرسیاردا نییە، بەڕای من، ڕێکخستنی کۆمەڵگەیەکی ئاوەدانتر لەگەڵ… هەمان ئاسانکارییەکانی ئێستا دەستبەجێ ئەگەری هەیە. یەکسەر دەکرێت لەبەر دوو هۆکار: ١.

یەکێکیان ئەوەیە کە هێزی مرۆیی ئازاد دەکرێت؛ بەڕای من مرۆڤێکی ئازاد و بەختەوەر بە هەمان ڕێژەی جاران باشتر دروست دەکات و بەرهەمی دەهێنێت. دەستپێشخەری دەکات، دڵ دەدات، تەرکیز بەسەر دەبات، دڵ دەسوتێنێت. واتە بە بڕوای من گەشەی ئابووری کۆمەڵگایەکی ئازاد و بەختەوەر، لە چرکەیەکدا بەختەوەر، کۆمەڵگایەک کە ڕێز لە خۆی بگرێت، بە پلەی یەکەم لەبەر خەڵکەکەیە، نەک لەبەر ئەوەی پارە هەیە یان نا. ژمارەیەکی زۆر لە خەڵک خانوو دروست دەکەن، قوتابخانەکان نۆژەن دەکەنەوە، کارگە دروست دەکەنەوە، ڕێکخراوی نوێ دروست دەکەن، وزە و دەیان دەڕێژن بە کار، کۆمەڵگا هێزێکی گەورەی ئینسانی بەدەست دەهێنێت کە ئێستا نییە. هەندێک کەسی خەمۆک، خەمگین، بەبەش کە دەزانن کار بە هێزێکی بیانی دەکەن و دەیانەوێت بە زووترین کات لێی ڕزگاریان بێت و کەمتر کار بکەن، پێمان دەڵێن چی خراپە لەم پرۆسەیەدا. ئێستا زۆربەی خەڵک بێکارن. بێکارن و هیچ کارێکیان نییە. لەو حاڵەتەدا ئێمە کۆمەڵگایەکمان هەیە کە پێکەوە دادەنیشین و پلان دادەڕێژن بۆ ئەوەی پێکەوە شتێک بنیات بنێن. سەیرکە لە کۆتاییدا بە بڕوای من مرۆڤی زیندوو گەورەترین سەرمایەی سۆسیالیزمە و ئەم مرۆڤە پێش هەموو شتێک ئازاد دەبێت.

دووەم: بەڕای من تەماح و تەماحێکی زۆر لەم وڵاتانەدا هەیە. واتە ئەو سەرمایەیەی کە لە وڵاتی ئێراندا بە بەردەوامی خنکاندن و قاچاندنی چینە دەسەڵاتدارەکان خەرج دەکرێت، بێ سنوورە. سەرەتا دەتوانین بە سادەیی گرەنتی ئەوە بکەین کە شتەکانی وەک تەندروستی، پەروەردە، گواستنەوە، هونەر، خانووبەرە و خۆراک لە بازاڕەوە دێنە دەرەوە. هەموو کەسێک خانووی هەیە، هەموو کەسێک خواردنی هەیە، هەموو کەسێک دەتوانێت سواری شەمەندەفەرەکە بێت و لە هەر شوێنێک بیەوێت بە پێ بڕوات، بلیتێکی لێ وەرناگرن. هەرکەسێک دەتوانێت

بچێتە زانکۆ بۆ ناو تۆمارکردن و هەرکەسێک دەتوانێت بچێتە لای پزیشک بۆ پشکنین. ئێران سەرچاوەی لە سبەینێوە بۆ دابین کردنی ئەو پێداویستیانە لەبەردەستدایە. وەک ئەوە نییە پارەمان نەبێت بیدەین بە هەموو کەسێک. ئێمە پارەمان نییە چونکە نامانەوێت پارەمان هەبێت. چونکە ئەم سیستەمە سیستەمێکی ئیستغلالکەرە. ئەو سیستەمەی من پێشنیاری دەکەم ئەوەیە کە ئێمە یەک بە یەک پێداویستی خەڵک لە دەستی بازاڕی ئازاد وەربگرین و لە دەرەوەی سیستەمی بازاڕ بیدەین. وە بەپێی پێناسەکە مافی هاوڵاتیبوون مافی هەموو کەسێکە. گواستنەوە وەک نموونە وەردەگرم، هیچ شتێک نییە ڕێگریت لێبکات لە ڕاگەیاندنی شەمەندەفەر و پاس بەخۆڕایی. تۆ دەتەوێت دوو هەزار لەوێ فڕێ بدەیت، فڕێی مەدە، دواتر لە شوێنێکی ترەوە وەریدەگرم. چی پێویستە دوو هەزار خەرج بکەیت و سواری پاس ببیت؟ بڕۆ سوار بە و لە هەر شوێنێک بتەوێت دابەزە. ڕێکخستنی ئاسانترە. تەواوی هێزی کار ئازاد دەکرێت. تەواوی پرۆسەکە زیاتر دەستڕاگەیشتنە. زنجیرەیەک شەمەندەفەر لە کاتێکی دیاریکراودا دەڕۆن و دەگەن. بڕۆ سوار بە و لە شوێنێکدا بە پێ بڕۆ. لە کۆتاییدا کەسێک پارەی بۆ دەدات. لەوانەیە باجم لە هەندێک کەس کۆکرد بێتەوە و داوەتەوە. وەک ئەوە نییە هەندێک شتە بێ بەرامبەرەکان ئاڵۆز بن. ئێستا بیر لەوە بکەرەوە کە خێزانی کرێکارێک چەند لە بواری خانووبەرە و تەندروستی و پەروەردە و خۆراک و گواستنەوە خەرج دەکات. لەسەدا ٨٠؟ ئیتر ٨٠%ی مووچە گرنگ نییە. چونکه ئەمانەی هەیە و کۆمەڵگا بەشێکی زۆری لە کاری بەکری نەهێشتووە. ئەوەی دەیکات لە ڕاستیدا ٨٠٪ بۆ ئەو نییە. ئەوانی هەیە و بەهۆیەوە جیاوازییەکەی ٢٠%یە کە هاتۆتە کارگەکە. دواتر لە پرۆسەیەکی حیسابکراودا تەنانەت ٢٠%ی بەرهەمە لوکس و لوکسەکانی کۆمەڵگا لە دۆمەینی سەرمایەداری دەردەهێنیت و ڕێکی دەخەیت بۆ ئەوەی بەکاری بهێنیت. پرۆسەی بەرهەمهێنان چییە؟ بەڕێوەبردن چییە؟ هتد، کە بەڕای من بەپێی تەکنەلۆژیای کۆمپیوتەری ئەمڕۆ، بەپێی هێزی ئاڵوگۆڕی زانیاری لە جیهاندا، دەتوانرێت وەڵامی ڕوون بۆ هەموو ئەمانە بدۆزرێتەوە. بەڵام ئەگەر ببینە گەمارۆیەکی ئابووری، ئیتر ئەمە خاڵی من نییە. واتە پێم وانییە وڵا تێک کە ئابوورییەکەی لە ژێر گەمارۆدا بێت و بۆردومان دەکرێت، لە سبەینێوە بتوانێت بیمەی بێکاری بۆ هەمووان دابین بکات. لە ئەنجامدا خاڵی سەرەکی ئەوەیە کە کۆمۆنیزمی سەرکەوتوو دەبێت بتوانێت لەگەڵ جیهانی سەردەمی خۆیدا هاوژیانییەک بەدەستبهێنێت. لانی کەم دە ساڵ، بۆ ئەوەی بارگرانییەکەی دابخات و دواتر بزانێت ئێستا خەڵک باسی چی دەکات. کێ وتویەتی چی، کێ ناچاری کردووە، و وتویەتی چیتر ناچارم مەکە، دەتوانم بەرگری لە خۆم بکەم.

خاڵێکی تر ئەزموونی سۆڤیەت. ئایا دوای ڕووخانی یەکێتی سۆڤیەت، خەڵک بەهیچ شێوەیەک دەرفەت بە کۆمۆنیزم دەدەن؟ ئایا قبوڵی دەکەن کە کۆمۆنیزم لەسەر مێزەکە بێت و بەدوایدا بێت؟ پێم وایە کە ڕەنگە زۆر شوێن ئەم کارە نەکەن. لە ئەوروپا نایکەن. بەڵام لە ئێران ئەو کارە دەکەن. واتە هەڵسەنگاندنی ڕوونی من ئەوەیە کە خەڵکی ئێران بە هۆی ڕووخانی بلۆکی ڕۆژهەڵاتەوە لە کۆمۆنیزم ڕزگاریان نەبووە. کۆمۆنیزم وەک وتم دەتوانێت ڕێکخراوێکی باوەڕپێکراو و ڕەوا بێت لە چاوی خەڵکدا. من پێم وانییە ئەگەر بچیتە ئێران جگە لە هەندێك پرۆفیسۆری زانکۆی دووهەمی خوردادی کەس نایەت بڵێ کۆمۆنیزم شکستی هێنا. ئەمە دەڵێین بڕۆ بەلای کاری خۆتەوە، جەماوەری سەرەکی خەڵک هیچ کێشەیەکی لەگەڵ ئەم وشەدا نییە. هیچ کێشەیەک لەم ئاسۆیەدا نییە. بە تایبەت کە پەیوەستە بەو شتانەی کە لەبارەی کۆمۆنیزمەوە دەیبیستێت. بە جۆرێک ڕووخانی یەکێتی سۆڤیەت ڕێگەی داوە لە گێڕانەوەی خەماندا گوێیان لە کۆمۆنیزمی ئەمە بێت. کە بڕیارە مۆدێلی ڕووسی بهێنێت و بیخاتە بەردەممان، کە ئەو توێژینەوەی کردووە. خەڵکی ئاسایی دەبیستن کۆمۆنیستەکان هاتوون و ئەم قسانە دەڵێن. لە ئەنجامدا تەنانەت ئەمەش تا ڕادەیەک شەفافتر دەبێت.

هەرچۆنێک بێت پوختەی باسەکەم ئەوەیە کە پێشهاتەکانی ئێران بەرەو ڕووخانی کۆماری ئیسلامی دەبات. شەڕ لەسەر جێگرەوەی جدییە. کۆمۆنیزمی ئێران بە بەراورد لەگەڵ ئەکتەرە سەرەکییەکان بزووتنەوەیەکی پەراوێز و بچووک نییە. دەتوانێت ئەکتەری سەرەکی ئەم دیمەنە بێت. چانسی هاتنە سەر دەسەڵاتی هەیە، بە گریمانەیەک کە کۆمەڵێک مەرج کە لێرەدا بە شێوازی جۆراوجۆر باسم کردووە، جێبەجێ دەکرێن.

بنەمای ئەم بابەتە زارەکییە. ئەم دەقە لەسەر بنەمای شریتی کۆڕەکە ئامادەکراوە.
لە "بەرهەمە هەڵبژێردراوەکانی مەنسوور حکمەت، پاشکۆی یەکەم"، بڵاوکراوەکانی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری – حیکمەتیست، تەمموزی ٢٠٠٦ – لاپەڕە ٥٠٧ تا ٥٤٠ بڵاوکراوەتەوە
ڕوونکردنەوەی بڵاوکەرەوە: ئەم دەقە لەلایەن کورەش مەدرەسیەوە دەستکاری کراوە و لەلایەن ئیرەج فەرزاد و فاتح شێخەوە دەستکاری کراوە.
٢٠٢٢\١٠\٢٦ کراوەتە کوردی

hekmat.public-archive.net #3210fa.html

گرنگییەکانی شیعر بۆ منداڵان.. رەزا شوان

له زمانی کوردیدا، ئهم چوار وشهیه (شیعر، هۆنراوە، ههڵبهست، هۆزان) هاومانانن و بۆ یهک مهبهست بهکاردەهێنرێن. بەڵام وشهی (شیعر) له ئهدەبی کوردیدا زیاتر دەقی گرتووە و لە وتن و نووسیندا زیاتر بەکاری دەهێنین. من پێموایه که وشهی (هۆنراوە) که هونهری هۆنینەوە دەگهیهنێت، چێژی له وشهی (شیعر) کهمتر نییه.

شیعر، جوانترین و ناسکترین شێوەیه له شێوەکانی هونهر. که زۆر له کۆنهوە سهری ههڵداوە. رەخنهگران و مێژوونووسانی کۆن، جهختیان لهسهر ئهوە کردووە، که شیعر تایبەتمەندیی خۆی هەیە و لهگهڵ پهخشاندا جیاوازی ههیه. شیعر گوزارشتێکی پڕ له ههست و سۆز و خۆشهویستییه، که له ناخی دەروونی شاعیرەوە دێت. شیعر هۆیهکی گرنگه بۆ گوزارشتکردن له هیوا و خهون و خهیاڵ و نیاز و سۆزداری و باوەڕ و رازەکانمان. شیعر زمانی رۆحمانه. دەوترێت (شیعر زمانێکە لهناو زماندایه) مهبەستیش لهم قسهیه، ئهوەیه کە شیعر زمان و شێوازی تایبهتی خۆی ههیه.
شیعر گرنگترین لقه له لقهکانی ئهدەب، فۆرمێکی نایاب و سەرنجڕاکێشە. ههست و چێژ و خۆشییەکی تایبهتی به دڵ و دەروونمان دەبهخشێت. له کۆنهوە شیعر تێکهڵاوی خوێنمان بووە و بووە به بهشێک له ژیانمان، ههستمان دەبزوێنێ و بووە به وێردی سهر زمانمان و به خۆراکی دەروونمان. بووە به چهکی بهرگریمان. کاریگهرییهکی زۆری له رۆحی رەوانماندا ههیه. به شیعریش گۆزارشتمان له خۆشییهکان و ناخۆشییهکانی ژیانمان کردووە.
(هیمەت) دەڵێت:"ئیمپراتۆرییهکان لهناودەچن، بەڵام شیعری باش هیچ کاتێک لهناو ناچێت".

شیعری منداڵان، سهرەڕای ئهوەی که چێژ و خۆشییهکی زۆر به منداڵان دەبهخشێت. جێگایێکی خۆیشی له رووباری

رۆشنبیریی منداڵان. گەورەترین کاریگەریشی لە پەروەردە و فێرکردنی منداڵاندا هەیە. بۆیە شیعر بووە بە بەشێک لە کتێبەکانی خوێندنەوەی کوردی.
شیعری منداڵان، نزیکترین هونەرە لە دەروونیانەوە. گرنگترین کاریگەریی لەسەر کەسایەتی و ژیانی ئەمڕۆ و داهاتووی منداڵان هەیە. لە کۆنەوە دایکانی بەسۆز و میهرەبانی کوردمان، بە لایلایە و لۆرین و گورگانە شەوە و لاواندنەوە، بە دەنگێکی ناسک و بە ئاوازێکی پڕ بەسۆز و شیرین، لەگەڵ راژەندنی بێشکە و لانکەکانی کۆرپە شیرینەکانیان، بە سۆزەوە کورپەکانیان لاواندوونەتەوە و ژیریان کردوونەتەوە و کردوویاننە خەوێکی خۆش.
(لامارتین) دەڵێت:"جوانترین شیعر لە سەرانسەری جیهاندا، لایلایەی دایکانە".

هەموو منداڵان، هۆگری گۆرانی و شیعر و سروودن. بە تایبەتیش ئەو شیعر و سروودانەی کە خۆشی و شادییان پێ دەبەخشن. ئەو شیعر و سروودانەی کە باسیان لە ژیان و ژینگە و باڵندە و ئاژەڵ و گوڵ و پەپوولە و لە خۆشی و لە یاری و شادی و ئازادی و لە جوانی کوردستانی قەشەنگ و شیرینمان و لە سەرچڵییەکانی منداڵان کردوون. یا باسیان لە هیوا و خواست و لە خەون و خەیاڵ و لە راز و نیازی پاکیان و لە ئارەزووەکانیان کردوون. کە بە ئاسانی لێیان تێدەگەن و ژیان و خەیاڵی خۆیان تێیاندا دەبیننەوە. چێژ و خۆشیان لێوەردەگرن.
نووسین و پێشکەشکردنی شیعری جوان، بە شێوازێکی هونەریی دیاریکراو، تا رادەیەکی زۆر دەگەڕێتەوە بۆ بەهرە و رۆشنبیری و ئەزموونی سەرکەوتووی شاعیر.

خەسڵەتە گونجاوەکانی شیعری منداڵان

بە کورتی و بە چڕی لەم خاڵانەدا، باس لە تایبەتمەندی و لە گرنگترین خەسڵەتە گونجاوەکانی شیعر بۆ منداڵان دەکەین.

١- پێویستە شاعیری شیعرنووس بۆ منداڵان، بەر لە هەموو شتێک و مەرجێک، ئەوە بزانێت کە شیعرەکانی بۆ منداڵان دەنووسێت نەک بۆ گەورەکان. نووسینی شیعریش بۆ منداڵان، کارێکی هەڕەمەکی و ئاسان نییە. چونکە نووسینی شیعر بۆ

منداڵان، هەر ئەوە نییە کە شاعیر چەند دێڕێکی کێش و سەروادار ڕێکبخات و ناوی لێبنێت (شیعر بۆ منداڵان). شیعری منداڵان بنەما و تایبەتمەندی و مەرجی خۆی هەیە. کە پێویستە شاعیر لە کاتی شیعر نووسین بۆ منداڵان ڕەچاوی ئەو مەرجانە بکات. پێویستە شارەزایی لە قوناغەکانی گەشەکردنی منداڵان هەبێت و خواست و ئارەزوو و هیوا و خەونەکانیان لەبەرچاوبگرێت. چونکە شاعیری منداڵان کاتێک دەتوانێت کە شیعری جوان و دروست و گرنگ و بەسوود و کاریگەر بۆ منداڵان بنووسێت، کە شارەزایی تەواوی لە قوناغەکانی گەشەکردنی منداڵان هەبێت، لە رووی توانای دەروونی و جەستەیی و پەروەردەیی و کۆمەڵایەتی و سۆزداری و هزری و خەیاڵ و حەز و ئارەزووەکانی منداڵان. پێویستە شاعیرانی شیعرنووسی منداڵان دەروونناس و پەروەردەکار و مامۆستا و هونەرمەندبن . ناشبێت لەژێر کاریگەریی هیچ ئایدۆلۆژیایەکی دیاریکراودابن و ڕەنگدانەوەی لە شیعرەکانی بۆ منداڵان هەبێت و بەرەو لایەنێکی دیاریکراو ئاراستەیان بکات.

٢ـ جەختکردن لەسەر شیرینی و ناسکی و ئاسانی زمانی شیعر بۆ منداڵان، بەپێی قۆناغەکانی تەمەنیان و بەپێی وشە و رستە گونجاوەکانی فەرهەنگی زمانیان.
پێویستە وشەکانی شیعری منداڵان ئاسان و ناسک و ڕەوان بن، تەڕ و پاراوبن. بەبێ گرێ و گۆڵبن. وەکو گوڵ جوان و گەش و بۆنخۆشبن، وەکو پەپوولە نەرم و نیان و نەخشینبن. وەک پەلکەزێڕینە ڕەنگاوڕەنگبن. بە تەواوی وەک دڵپاکی و بێتاوانی و راستگۆیی و جوانی و سادەیی منداڵان بن، کە پاک و جوان و بێتاوان و راستن. ئەم مەرجانەش وا پێویست دەکات، کە شاعیرانی منداڵانی کوردمان، شارەزاییەکی باشیان لە زمان و لە ڕێزمانی کوردی لە داڕشتنی رستەدا هەبێت.

٣ـ وا باشە کێشی نیوە دێڕەکانی شیعر بۆ منداڵان، ژمارەی بڕگەکانیان لە (٦، ٧، ٨ ، ١٠) بڕگە زیاتر نەبن. کێشی بڕگەیی “پەنجەیی” ئاسانترین کێشی شیعری منداڵانە.
باشتریش وایە، ژمارەی وشەکانی هەر شیعرێک بۆ منداڵان لە (٥٠) وشە زیاتر نەبن.
(کێش) و (ترپە) و (میوزیک) سێ بنەمای سەرەکین لە شیعردا. پەیوەندییان بەیەکەوە هەیە و تەواوکەری یەکترین. یا گیانێکن لە سێ جەستەدان.

ریتم و تەکنیکیش پێویستە بەپێی پێوەرەکانی شیعری منداڵان ڕێکبخرێن.

٤ـ دوورکەوتنەوە لە بەکارهێنانی ڕەوانبێژی و تێز و ئاڵۆزی لە شیعر بۆ منداڵان.

٥ـ هەڵبژاردنی ئەو بابەتانەی، کە لەگەڵ ژیان و گرنگی پێدانی منداڵاندا گونجاون و لە ژینگەیانەوە نزیکن و بۆ ئەم سەردەمە بگونجین.

٦ـ پێویستە شیعری منداڵان، بابەتی ڕەوشتی و پەروەردەیی و دەروونی و نیشتمانی و کۆمەڵایەتی و ژینگەپارێزی و مرۆڤایەتی لە خۆ بگرێت، تا لە منداڵییەوە بە ئەم بەها و پرەنسیپە بەرز و جوانانە ڕابهێنرێن.

٧ـ پێویستە ئەو سروود و شیعرانەی کە ئاوازیان بۆ دادەنێن و دەکرێن بە گۆرانی و بۆ سروود بۆ منداڵان و لەو تەلەفزیۆنەکاندا تۆماردەکرێن. لەژێر چاودێریی کەسانی پسپۆر و شارەزای بواری ئەدەبی منداڵان و دەروونناسی و پەروەردە و هونەری منداڵاندابن. چونکە منداڵان ئەم هۆنراوانە لەبەردەکەن. کاریگەرییان لە ژیانی منداڵاندا دەبێت.

٨ـ پێویستە شاعیرانی شیعرنووس بۆ منداڵان لە بواری پەروەردە و دەروونناسی و ئارەزووەکانی منداڵان نابەڵەد نەبن.

٩ـ پێویستە شاعیرانی شیعرنووسی منداڵان ئەوە بزانن، کە شیعری منداڵان، وەک هەر بابەتێکی تری ئەدەبی، پێویستی بە داهێنان و گەشەکردن هەیە. پێویستی بە تەکنیک و ستایل و بە شێوازی گوزارشتکردنی تازە هەیە. چونکە منداڵانی ئەمڕۆ منداڵانی سەدەی رابردوو نین. خواست و هیوا و خەون و ئارەزووەکانیشیان جیاوازن.

١٠ـ پێویستە شاعیرانی شیعرنووس بۆ منداڵان، ناونیشانی کورت و گونجاو بۆ شیعرەکانیان دابنێن. ناونیشانەکانیش گوزارشت لە ناوەڕۆکی شیعرەکانیان بکەن.

١١ـ مانگی ئەپریلی هەموو ساڵێک، بە مانگی شیعری نیشتمانی دانراوە. ئەم مانگە بقۆزنەوە و هەوڵبدەن کە زۆرترین شیعری

نیشتمانی بۆ منداڵەکانتان بخوێننەوە.

١٢ـ شیعری ئازاد بۆ منداڵان، لە لای منداڵان چێژێکی ئەوتۆی نییە، وەک ئەو چێژەی کە لە شیعری کێشدار و سەروادار و میوزیکدار و ئاوازداردا وەری دەگرن. دەڵێن: شیعری ئازاد بۆ منداڵان، وەک مێزی بێ تۆڕی یاریی تێنسی سەر مێز وایە.

(ئازار پاد) دەڵێت: "کاتێک کە شیعر لە ئاواز دووربکەوێتەوە، وشک دەبێتەوە".

ناڵێین، شیعری ئازادی جوانمان بۆ منداڵان نییە، بەڵام زۆر کەمن. لە ئەزموونی دوو سێ شاعیر زیاتر نییە، ئەوانیش جاروبار شیعری ئازاد بۆ منداڵان دەنووسن. هەندێ شیعریش کە لەژێر ناوی شیعری ئازاد دایە بۆ منداڵان، لە ڕاستیدا، هیچ چێژێکی شیعرییان تێدا نییە. بریتین لە پەخشانی نیوچە هونەریی سادە، نەک شیعر.

با ئەم بابەتە بۆ ڕەخنەگرانی شارەزای بواری شیعری ئازاد بەجێبهێڵین.

گرنگییەکانی شیعر بۆ منداڵان

لەو بڕوایەدام، بە زانینی گرنگییە سەیرەکانی شیعر بۆ منداڵان سەرسام دەبن. زۆر بە کورتی باس لە چەند گرنگییەک لە گرنگییەکانی شیعر بۆ منداڵان دەکەین:

١ـ شیعر گەشە بە زمانی منداڵان دەکات و شارەزایی زمانی داهێنانیان زیاتر دەکات. توانایەکی زیاتریشیان دەبێت بۆ گوزارشتکردن لە سۆز و خەیاڵ و لە هەستەکانیان. بۆ گەشەکردنی بەهرەی نووسینیان لە شیعردا. فەرهەنگی وشەکانیشیان دەوڵەمەنتر دەکات، لە ڕێی خوێندنەوە و بیستنی شیعرەوە کۆمەڵێک وشە و ڕستەی تازە فێردەبن.

٢ـ شیعر هۆیەکی گرنگە بۆ منداڵان، بۆ گوزارشتکردن لە بیر و ناخ و سۆز و دەروونیان، بۆ گەشەکردنی خەیاڵ و بەهرەی ئەدەبی و هیوا و خولیا و خەونەکانیان.

٣ـ زۆر گرنگە هەر لە منداڵییەوە منداڵەکانتان بە چێژ و حەز و خۆشەویستی بۆ شیعر رابهێنن. نەک تەنیا هەر لە قوتابخانەدا، بەڵکو لە ژیانی ڕۆژانەیان و لە پەیوەندییەکانیشیاندا سوودیان پێ دەبەخشێت.

٤ـ شیعر گەڵی دەرگای بەسوود و گرنگ بۆ منداڵەکانتان دەکاتەوە، کە بە درێژایی ژیانیان سوودیان پێدەبەخشن. کەواتا نابێت گرنگی و سوودەکانی شیعر بۆ منداڵان فەرامۆش و پشتگوێ بخەن.

٥ـ شیعر ڕۆڵێکی گرنگ و کاریگەرییەکی زۆری لە پەروەردەکردنی دروست و لە ئاراستەکردنی راستی منداڵاندا هەیە. لە ئامادەکردنیان بۆ ژیان و داهاتوویەکی گەشتر.

٦ـ شیعری شیرین و جوان ناسک، پێداویستییە دەروونییەکانی منداڵان مەست دەکات. زاخاوی بیرە و هۆش و هزریان دەدات. چێژی جوانییان پێ دەبەخشێت.

٧ـ بە دەنگێکی بەرز و خۆش و شیرین شیعر بۆ منداڵەکانتان بخوێننەوە. دەشێ هێشتا منداڵن و لە واتاکانی وشەکان تێنەگەن، بەڵام هەست بە چێژی موزیکی و ترپەی سەروای شیعرەکان دەکەن. بە مەرجێک شیعرەکان سووک و ئاسان بن.

٨ـ شیعری شیرین، بوارێکی باشە بۆ فێرکردنی منداڵەکانتان بە زمانی کوردیمان.

٩ـ شیعر هانی منداڵان دەدات بۆ خوێندنەوە و بۆ دەرخستنی بەهرەی ئەدەبییان.

١٠ـ شیعر ئاسۆی بیر و ئەندێشە و خەیاڵی منداڵان فراوانتر و گەشتر دەکات و یارمەتییان دەدات بۆ بیرکردنەوە لە داهێنان و پێشکەوتن.

١١ـ شیعر، منداڵان بە گەلێ بابەتی هەمەجۆرە و بە هەستی جیاواز دەناسێنێت.

١٢ـ سەروای ناسکی شیعر، ڕێگەیەکی نایابە بۆ منداڵانی بچووک، بۆ گەشەکردنی هۆشیارییان و ئاشنابوونیان بە زمانی دایک و بە جۆری دەنگەکان و ترپەکان.

١٣ـ ئەو منداڵە بەهرەمەندانەی کە هۆگری خوێندنەوەی شیعر دەبن و لە لایەن دایکان و باوکان و دادەکانیان و مامۆستاکانیانەوە هاندەدرێن و پەروەردە دەکرێن، هەر لە منداڵییەوە ئالوودەی چێژی شیعر دەبن و لە ژینگەیەکی شیعر دوستدا پەروەردە دەبن. شەیدای خوێندنەوەی شیعر

دەبن. ناتوانن بە درێژی ژیانیان واز لە خوێندنەوەی شیعر بهێنن. شیعر دەبێت بە بەشێک لە ژیانیان. بە دووریشی مەزانن، کە هەندێک لەم منداڵانە ببن بە شاعیر و بە نووسەری بواری ئەدەبیاتی منداڵان. منداڵان هەر بۆ خۆڕسکی ئارەزووی گۆرانی و ئاوازی شیرینیان تێدایە.
گەلێک لە کەڵە شاعیرانی کورد و جیهانی، لە منداڵییەوە هۆگری شیعر نووسین بوون، لەگەڵ شیعردا ژیان و گەورە بوون، تا بوون بەو شاعیرە مەزن و ناسراوانە.

١٤ـ لە میانەی شیعرەوە، بەهرە و گەلی لە تواناکانی منداڵان دەردەکەون، وەک دەنگڕەوانی و بە جوانی پێشکەش کردنی شیعر و دەرخستنی ئازایەتی ئەدەبییان.

١٥ـ شیعر و سروود، ڕۆحی کوردایەتی و هاوبەستەبوون و کوردستان پەروەری لە دڵی منداڵاکانتان شیرینتر دەکات. پەرۆشێکی زیاتری نیشتمانییان دەبزوێنێت.
زیاتریش پابەندی نەریت و بەها نیشتمانییەکان دەبن.

١٦ـ شیعری شیرین و گونجاو بۆ منداڵان، گەشە بە چێژی ئەدەبی منداڵان دەکات و هەست دەوڵەمەنتریان دەکات و هانیان دەدات بۆ دەرخستنی توانا و بەهرەکانیان.

١٧ـ شیعر، هۆکارێکە بۆ بنیاتنانی کەسایەتییەکی دروست و بۆ ڕوواندنی ڕەوشتی بەرز و خوو و نەریت و بەهای جوان. بۆ زاخاودانی هۆش و هەست و دەروونی منداڵان. کە کاریگەرییان لە ژیانی ئەمڕۆ و داهاتوویان دەبێت.

١٨ـ پەروەردەکردنی منداڵان بە ئاشنابوون و خۆشەویستی بۆ شیعر، نەک هەر لە قوتابخانەدا بەڵکو لە ژیانی ڕۆژانەیان و پەیوەندییەکانیشیاندا سوودیان پێ دەبخشێت.
١٩ـ شاعیرانی منداڵان، لە میانەی شیعرەکانیانەوە، هانی منداڵانی کوردستان دەدەن، بۆ ژینگەپارێزی، بۆ پاکڕاگرتن و پاراستنی سروشتی جوان و ڕەنگینی کوردستان.
٢٠ـ شیعر ڕێگەیەکی گرنگی لە چارەسەرکردنی هەندێ گرفتی دەروونی منداڵان هەیە وەکو: ترس، شەرم، گۆشەگیری، دەستەنگی هەیە.
٢١ـ شیعری منداڵان، یەکێکە لە گرنگترین ڕەگەزەکانی ڕۆشنبیریی منداڵان، کە گەلێک ناوەڕۆکی گرنگیان بە کورت دەکاتەوە.

٢٢ــ زۆریش پێویستیمان بە لێکۆڵینەوە و بە ڕەخنەی زانستی بنیاتنەر هەیە، بۆ لە بێژنگدانی شیعرەکانی منداڵان. بۆ دیاریکردنی لایەنی جوانییان و بۆ دیاریکردنی هەڵە و نادروستییەکانیان، لە هەموو روویەکەوە. چونکە شیعر بەبێ ڕەخنە پێشناکەوێت.
داوا لە شاعیرانی شیعرنووس بۆ منداڵان و لە دادەکانی باخچەکانی منداڵان و لە مامۆستایانی قوتابخانە بنەڕەتییەکان و لە دایکان و باوکان دەکەین، کە منداڵەکانیان و قوتابییەکانیان ئاشنا و هۆگری شیعری جوان و بەسوود بکەن، چونکە شیعر لە زۆر رووەوە سوودێکی زۆر نایاب بە منداڵەکانتان و بە قوتابییەکانتان دەبەخشێت.

کەواتا شیعر دەتوانێت ئەرکێکی زۆر گرنگ ببینێت، لە چەند ڕەهەندێکی وەک: پەروەردەیی و نەتەوەیی و نیشتمانی و کۆمەڵایەتی و ڕەوشتی و جوانی و سروشتی و ویژدانی و سۆزداری و هزری مرۆڤایەتی. ئەوە شیعری منداڵانە، کە منداڵە چاوگەشەکانتان بە کوردایەتی و کوردستان پەروەری گەش و پەروەردە دەکات. فێری وانەی نیشتمان پەروەری و دڵسۆزی و خەبات و تێکۆشان و خۆڕاگری و ئازایەتی و دلێری و بەرگری و کۆڵنەدانیان دەکات. ئەوە شیعرە کە ڕۆڵەکانتان فێری ڕەوشت بەرزی و ڕەفتار دروستی و گەشبینی و هیواخوازی و چاکەخوازی و هاوکاری و یارمەتی و لێبووردن و ڕێزگرتن و برایەتی و ژینگەپارێزی و هاوڕێتی و مرۆڤایەتی و زۆر شتی جوانی تر دەکات.

ڕەزا شوان
نەرویج: ٢٨/ ئوکتۆبەر/٢٠٢٢

کتێبی (دیداری ئەدەبی منداڵان)چاپ و بڵاوکرایەوە

کتێبی (دیداری ئەدەبی منداڵان)چەند توێژینەوەیەکی ئەدەبیی و

ڕەخنەیی، کەوتە بەرچاوی خوێنەرانی ئازیز و کتێبخانەی کوردیی ڕۆشنکردەوە.

کتێبی (دیداری ئەدەبی منداڵان)، لە بڵاوکراوەکانی یەکێتیی نووسەرانی کورد – لقی سلێمانییە، کە بەرهەمێکی هاوبەشی (١٠) نووسەری بواری ئەدەبی منداڵانە و بە تیراژی (٥٠٠)دانە لە دوو توێی (١٦٢) لاپەڕەدا چاپ و بڵاوکرایەوە.

لە ناوەڕۆکی کتێبەکەدا هاتووە، کە ناوی توێژینەوە و نووسەرەکان، بەم شێوەیە دانراون.

١- چەند سەرنج و وردبوونەوەیەک لە مێژووی ئەدەبی منداڵانی کورد، ئەمین محەمەد.

٢- گرنگیی و بایەخی ئەدەبیاتی منداڵان و کاریگەری لەسەر پێشکەوتنی گەلان، پەیام ئیبراهیم.

٣- گرنگیی نووسینی تەمەن لەسەر بەرگی کتێبی منداڵان، د. هاوژین سڵیوە.

٤- شیعر بۆ منداڵان نووسراو و شیعر دەرخکردن، محەمەد فەریق حەسەن.

٥- ڕۆڵ و بایەخی ڕەخنە لە ئەدەبی منداڵاندا، زیاد ڕەشاد قادر.

٦- بەراوردی ئاستی ئەدەبیاتی منداڵان و کاریگەریی لەسەر کەلتووری کۆمەڵایەتی پێکەوەژیانی ئاشتیانەی نەتەوەکان، د. ماجید خەلیل.

٧- ڕۆڵی ئەدەبی منداڵ لە کارامەییە کۆمەڵایەتییەکاندا، مەحمود عەبدولکەریم باجەڵان.

٨- ڕۆڵی نووسەری ژن لە ئەدەبیاتی منداڵانی کورددا، زارا ئەحمەد جاف.

٩- ڕۆڵی ڕاگەیاندن، لە ئەدەبیات و ڕۆشنبیریی منداڵاندا، ڕۆستەم خامۆش.

١٠- چۆن منداڵ هۆگری خوێندنەوە بکەین؟ فەوزیە مەنمی.

بیرەوەرییەکانی فەقێیەکی

گوومڕا-(33).. شەماڵ بارەوانی

بەشی سی و سێ

هـەی لەوەی سەرت بەم..!

لە هەولێرێ دووساڵان لە گ□□□ک□ی ئیسکان و لە قوتابخانەی(موحەمەد)یە، لەناو مزگەوتی حاجی قەرۆکی قوتابی خوێندنی ئیسلامی و فەقێی حوجرە بووم.

جا عادەتەن بەهۆی نزیکی ئیسکان لە بازاڕەوە، ئێمەی فەقێیەکان هەرکاتێک پێویستیمان بە بازاڕی کردن و شتێك بوایە، زۆربەی جار هەر بەپێ دەڕۆشتینە ناو بازاڕ.

بەو بۆنەیەوە، ئەوە ڕۆژەکی لە ئیسکان بە پێیان دەڕۆیشتمه بازاڕێ، قاتێکی کوردیم لەبەربوو و کڵاو جامانەیەکیشم لەسەر بوو.

جامانەکەم هێندە گەورەبوو دەتگووت هی پیاوە هیندیەکانە. زۆر بە پۆزەوە ڕێم دەکرد و جۆرێک لە خۆبایی بوون و وەک بادینیەکان دەڵێن: تڕ مەزنیم پێوە دیاربوو.

بەکۆڵانەکی داد□□یشتم، لەیەکێک لە گەڕەکەکانی نێوان ئیسکان- بازاڕ، یەک کۆمەڵە ژن لەبەر دەرگای حەوشەی یەکێک لە ماڵەکانی ئەو گەڕەکە و لەقانچەی دانیشتبوون.

دیقەتم دا هەموویان کورد وتەنی بە چوار چاوان و لەبنی پێم، تا تەپڵی سەرم، تەماشایان دەکردم و لەبن لێوانیشەوە، پستە پستیان بوو و پێم پێدەکەنین.

لە دڵی خۆمدا گووتم: لەوەدەچێت ئێستا پێم بڵێن: های لەوە ! تۆ سەیری، ئەو فەقێیە بنچکە فسە جامانە گەورەیەتان دیتییە چەند لەخۆباییە و چەندە بە ئەتەکێت و لووت بەرزییەوە ڕێدەکات! دووسێ منداڵیش تۆزەک واوەتر و لە نزیک ژنەکان خەریکی یاریکردن بوون. منداڵەکان هەموویان تێم ڕامان و ئەو تەمەنەی من و ئەو جامانەو ستایلەی جل وبە رگەی منیان لا سەیربوو، وەک بڵێیت شتێکی سەیر و عەنتیکەیان دیتبێت.

یەکێک لە منداڵەکان بانگی کردم: هێی هێی! کو ئاوڕم دایەوە و تەماشام کرد، گووتی: هەی لەوەی سەرت بەم.(نەیزانی ناوی ئەوەی

سەرم چییە) وای باوکەڕۆ، کاتێک وای پێ گووتم، هەر خوا دەزانێت کە چەندە تەریق بوومەوە و لە شەرمان چەند ڕەنگم هێنا و برد. تێبینیم کرد ژنەکان هەموویان دەمی خۆیان بە لایەکی سەرپۆشەکانیان گرتووە و لەژێر لێوەوە پێدەکەنن. منیش لەشەرمان حەوت ڕەنگم گۆڕی و زەوی شەقی ببردبووایە دەڕۆشتمە ژێریەوە. ئاخریەکەی ژنەکیان غاریدا منداڵەکە، تا لێی بدات و منداڵەکە هەڵات و ژنەکە پێی گووت: بووەستە، بەس بتگرم هەی سەر گەورەی قوون ئەستوور. منیش سەری خۆم شۆڕکرد و هەنگاوەکانم خێراکردن و بە شەرمەوە و بە پەلە ئەو ناوەم جێ هێشت.